

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**ÇEVRE KORUMAYA YÖNELİK DEVLETİN
İŞLETMELERE SAĞLADIĞI FİNANSAL
TEŞVİKLER: BİR UYGULAMA**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Deniz ÇEVİKER

Enstitü Anabilim Dalı : İşletme

Enstitü Bilim Dalı : Muhasebe ve Finansman

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Hilmi KIRLIOĞLU

HAZİRAN-2010

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ÇEVRE KORUMAYA YÖNELİK DEVLETİN
İŞLETMELERE SAĞLADIĞI FİNANSAL
TEŞVİKLER: BİR UYGULAMA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Deniz ÇEVİKER

Enstitü Anabilim Dalı : İşletme
Enstitü Bilim Dalı : Muhasebe ve Finansman

Bu tez 04/06/2010 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği ile kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı

- Kabul
- Red
- Düzeltme

Jüri Üyesi

- Kabul
- Red
- Düzeltme

Jüri Üyesi

- Kabul
- Red
- Düzeltme

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Deniz ÇEVİKER

28.05.2010

ÖNSÖZ

Araştırma süresince göstermiş olduğu rehberlik, anlayış ve yardımlarından dolayı değerli hocam ve danışmanım Sayın Prof.Dr. Hilmi KIRLIOĞLU'na şükranlarımı ve saygılarımı sunarım.

Araştırmanın oluşum aşamasında yardımlarını esirgemeyen çok değerli hocam Sayın Prof. Dr. Ahmet Vecdi CAN'a en içten teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım.

Hem tezin hazırlanması süresince hem de hayatımın her anında yanımda olan sevgisi çok büyük değerli oğlum Ekrem ÇEVİKER'e, değerli arkadaşım Feyyaz ZEREN'e, Sayın İbrahim DAMAR'a, ayrıca T.C Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı Teşvik Uygulama Genel Müdürlüğü uzman yardımcısı Sayın Emir Murat GÜL'e sonsuz şükranlarımı sunarım. Birçok başarılı öğrenciler yetiştiren aynı zamanda öğretmenlerim olarak da saydığım annem Gülay YILDIZ ve ablam Pınar ALTAŞ'a, eşim Dr. Hakan ÇEVİKER'e manevi desteklerinden ötürü teşekkürü bir borç bilirim ve şu an hayatta olmasa dahi her an yanımda desteğini hissettiğim çok kıymetli babam Ekrem YILDIZ'ı yad ederim.

Deniz ÇEVİKER

28.05.2010

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	iii
TABLolar LİSTESİ.....	viii
ÖZET.....	ix
SUMMARY	x
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1:ÇEVRE İLE İLGİLİ GENEL AÇIKLAMALAR.....	3
1.1. Çevre Kavramı ve Çevresel Kuruluşlar	3
1.2. Çevre ile İlgili Uluslararası Kuruluşlar	5
1.2.1. Birleşmiş Milletler Teşkilatı	5
1.2.2. Dünya Bankası	7
1.2.3. Avrupa Birliği	8
1.2.4. Uluslararası Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD)	8
1.3. Çevre Kirliliği Türleri ve Nedenleri.....	9
1.3.1. Hava Kirliliği ve Nedenleri.....	9
1.3.2. Su Kirliliği ve Nedenleri.....	10
1.3.3. Toprak Kirliliği ve Nedenleri	11
1.3.4. Gürültü Kirliliği ve Nedenleri.....	12
1.3.5. Görüntü Kirliliği ve Nedenleri.....	12
1.3.6. Doğal Kirlilikler ve Nedenleri	13
1.3.7. Atıklardan Doğan Kirlilikler ve Nedenleri	13
1.3.8. Diğer Çevre Kirlilikleri.....	15
1.4. Kirliliğe Sebep Olan Etkenler	16
1.4.1. Nüfus Artışı.....	16
1.4.2. Kentleşme	17
1.4.3. Sanayileşme	18
1.4.4. Diğer nedenler.....	18

1.5. Kirliliğin İnsan Sağlığı Üzerindeki Etkileri	20
1.6. Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED).....	21
1.7. ISO 14000 Çevre Yönetim Sistemi.....	24
1.7.1. ISO 14000 Standart Serisi.....	25
1.7.2. Standart Prensipleri.....	26
1.7.3. Çevre Yönetim Sisteminin Yararları	26
1.7.4. ISO 14000 Çevre Yönetim Sisteminin Belgelendirilmesi.....	27
1.8. Sürdürülebilir Kalkınma.....	28
1.8.1. Sürdürülebilir Kalkınmanın Boyutları	28

BÖLÜM 2: ÇEVRE FİNANSMANI ARAÇLARI..... 30

2.1. Fonlar	30
2.1.1. Çevre Kirliliğini Önleme Fonu	30
2.1.2. Özel Çevre Koruma Fonu	32
2.1.3. Belediyeler Fonu.....	33
2.1.4. Milli Parklar Fonu.....	33
2.1.5. Global Çevre Fonu.....	33
2.1.6. AB Çevre Fonları.....	35
2.1.6.1 AB'nin Mali Araçları	36
2.1.6.2. 2007-2013 Dönemi İçin AB Fonları	36
2.2. Çevre Vergileri.....	38
2.3. Sübvansiyonlar	45
2.4. Harçlar ve Ücretler	45
2.5. Hibe ve Krediler	46
2.6. Çevresel Harcamalar	47

BÖLÜM 3: DEVLETİN İŞLETMELERE SAĞLADIĞI FİNANSAL TEŞVİKLER 49

3.1. Teşvik Uygulamalarının Amacı	50
3.2. KOBİ Kavramı ve KOBİlere Sağlanan Destekler	50

3.3. Teşvik Uygulamalarının Yasal Dayanağı	52
3.4. Destek Unsurları.....	54
3.4.1. Gümrük Vergisi Muafiyeti.....	56
3.4.2. Katma Değer Vergisi (KDV) İstisnası.....	57
3.4.3. Faiz Desteği	57
3.4.4. Sigorta Primi İşveren Hissesi Desteği	58
3.4.5. Vergi İndirimi	60
3.4.6. Yatırım Yeri Tahsisi	61
3.4.7. Tekstil, Konfeksiyon ve Hazır Giyim, Deri ve Deri Mamulleri Sektörlerine Taşınma Desteği	61
3.5. Uygulama	62
3.5.1. Müracaat	62

BÖLÜM 4: ANADOLU ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİ ANKARA

MALİKÖY ALTYAPI HİZMETLERİ UYGULAMASI.....	66
---	-----------

SONUÇ.....	78
KAYNAKLAR	81
EKLER.....	85
ÖZGEÇMİŞ.....	159

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AAET	: Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu
AET	: Avrupa Ekonomik Topluluğu
BM	: Birleşmiş Milletler
CFP	: Common Fisheries Policy - Ortak balıkçılık Planı
CF	: Cohesion Fund - Uyum Fonu
CKD	: Completely Knocked Down - Başka bir yerde montaj edilmek üzere demonte parçalardan oluşan üretim ve sevkiyatı
ÇED	: Çevresel Etki Değerlemesi
ÇEKÜL	: Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma ve Tanıtma Vakfı
ÇETKO	: Çevre ve Tüketici Koruma Derneği
ÇEVKO	: Çevre Koruma ve Ambalaj Atıklarını Değerlendirme Vakfı
ÇKYYK	: Çevre-Kentleşme ve Yerel Yönetimler Komisyonu
DDT	: Dichloro Diphenyl Trichlorethane – Böcek Öldürücü Kimyasal Madde
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
EAFRD	: European Agricultural Fund for Rural Development - Kırsal Kalkınma İçin Avrupa Tarım Fonu
EFF	: European Fisheries Fund - Avrupa Balıkçılık Fonu
EKOĞ	: Ekoloji Grubu
ERDF	: European Regional Development Fund - Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu
ESF	: The European Structural Funds - Yapısal Fonlar
FCK	: Floroklorokarbon
GEF	: Global Environment Facility – Küresel Çevre Fonu
HABİTAT	: Human Settlements Programme – İnsan Yerleşimleri Ajansı
IBRD	: International Bank for Reconstruction and Development - Uluslararası Yeniden Yapılanma ve Kalkınma Bankası

ICSID	: International Center for Settlement of Investment Disputes – Uluslararası Yatırım İhtilafları Uzlaşma Merkezi
IDA	: International Development Association - Uluslararası Kalkınma Birliği
IFC	: International Finance Corporation - Uluslararası Finans Kuruluşu
ISO	: International Standards Organization - Uluslararası Standard Organizasyonu
ISPA	: Instrument for Structural Policies for Pre-Accession – Katılım Öncesi Yapısal Araç
İZAYDAŞ	: İzmit Atık ve Artıkları Arıtma, Yakma ve Değerlendirme A.Ş.
İDK	: İnceleme Denetleme Kurulu
KDV	: Katma Değer Vergisi
KOSGEB	: Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
KVA	: Kilovat
LIFE	: Çevre İçin Mali Araç
MIGA	: More pro Guarantee Agency - Çok Yanlı Garanti Kurumu
OECD	: Organisation for Economic Co-operation and Development – Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
OÇKKB	: Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı
OSB	: Organize Sanayi Bölgesi
PHARE	: Poland and Hungary: Assistance for Restructuring their Economies Programme – Polonya ve Macaristan Ekonomik Yapılanma Programı
REC	: Regional Environmental Center - Bölgesel Çevre Merkezi
SAPARD	: Special Accession Programme for Agriculture and Rural Development – Tarım ve Kırsal Kalkınma Özel Katılım Programı
SGK	: Sosyal Güvenlik Kurumu
SGP	: Small Grants Program - Küçük Destek Programı
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
SÜR-KAL	: Sürdürülebilir Kalkınma

- TAEK** : Türkiye Atom Enerjisi Kurumu
- TBMM** : Türkiye Büyük Millet Meclisi
- T.C.** : Türkiye Cumhuriyeti
- T.C.M.B.B.B:** Türkiye Cumhuriyeti Marmara ve Boğazlar Belediyeler Birliği
- TEMA** : Türkiye Erozyonla Mücadele, Ağaçlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma Vakfı
- TL** : Türk Lirası
- UNDRO** : Birleşmiş Milletler Afetzedelere Yardım Kuruluşu
- UNEP** : United Nations Environmental Protection Agency - Birleşmiş Milletler Çevre Koruma Programı
- UNCED** : United Nations Environment and Development Programme –Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Programı
- UNICEF** : United Nations Children's Fund - Birleşmiş Milletler çocuk Fonu
- UNCLOS** : United Nations Conference on Law of the Sea - Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Konferansı
- UNESCO** : United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization – Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
- UNITAR** : United Nations Institute for Training and Research – Birleşmiş Milletler Eğitim ve Araştırma Enstitüsü
- UNDP** : United Nations development Programme – Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
- UNHCR** : United Nations High Commissioner for Refugees - Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
- UNFPA** : United Nations Fund for Population Activities - Birleşmiş Milletler Nüfus Faaliyetleri Fonu
- UNCDF** : United Nations Capital Development Fund - Birleşmiş Milletler Sermaye Geliştirme Fonu
- UNID** : United Nations Industrial Development Organization – Birleşmiş Milletler Sınâf Kalkınma Örgütü

- UNRRA** : United Nations Resort and Rehabilitation Administration – Birleşmiş Milletler yardım ve Rehabilitasyon İdaresi
- UNU** : United Nations University - Birleşmiş Milletler Üniversitesi
- UNRISD** : United Nations Research Institute for Social Development – Birleşmiş Milletler Sosyal Kalkınma Enstitüsü
- UNCTAD** :United Nations Conference on Trade and Development – Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı
- USD** : United States Dolar – Amerika Birleşik Devletleri Doları
- WB** : World Bank – Dünya Bankası

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: Finansman Dönemi Avrupa Komisyonu Önerileri.....	39
Tablo 2: Önerilen AB Finansman Enstürümanlarının Hedefleri ve Kapsamları	40
Tablo 3: Çevresel Finansman İmkanlarına Genel Bir Bakış.....	41
Tablo 4: IPA Bileşenleri Kapsamında Finanse Edilecek Alanlar	42
Tablo 5: Türkiye İçin IPA Bütçesi (EC, 2007)	43
Tablo 6: Kamu Sektörü Çevresel Harcamaları	48
Tablo 7: KOBİ Finansman Destek Kredileri (2003 - 08.01.2010).....	51
Tablo 8: Yatırım Teşvik Uygulamalarında Bölgeler	53
Tablo 9: Bölgelere göre desteklenecek faiz puanları ve faiz tutarı.....	58
Tablo 10: Ödenmesi Gereken Sigorta Primi İşveren Hisselinin Asgari Ücrete Tekabül Eden Kısmının Ödenme Süreleri.....	59
Tablo 11: Kurumlar Vergisi veya Gelir Vergisine Uygulanacak İndirim Oranları ve Yatırıma Katkı Oranları.....	60
Tablo 12: 31/12/2010 Tarihine Kadar Yatırıma Başlanması Halinde Uygulanacak İndirim Oranları ve Yatırıma Katkı Oranları.....	60
Tablo13: Sanayi Odalarınca Teşvik Belgesi Müracaatı Değerlendirilecek Yatırım Konuları	63

Tezin Başlığı: Çevre Korumaya Yönelik Devletin İşletmelere Sağladığı Finansal Teşvikler: Bir Uygulama	
Tezin Yazarı: Deniz ÇEVİKER	Danışman: Prof. Dr. Hilmi KIRLIOĞLU
Kabul Tarihi: 04/06/2010	Sayfa Sayısı: x (ön kısım) + 85(tez) +74(ekler)
Anabilimdalı: İşletme	Bilimdalı: Muhasebe ve Finansman
<p>İnsanoğlu çevrenin de tükenebileceğini anlamış ve uyanışa geçmiştir. Uyanışa geçişteki en önemli etken de sanayileşme olmuştur. Sanayileşme ile birlikte gündeme gelen çevre sorunları günden güne hızla artarak günümüzdeki boyutuna ulaşmıştır.</p> <p>Sanayileşmenin yanı sıra kentleşme, nüfus artışı gibi birçok etken de çevre sorunları oluşturmakta, bunun sonucunda da başta hava, su ve toprak kirliliği olmak üzere çeşitli kirlilik türleri ortaya çıkmaktadır.</p> <p>Küresel bir sorun olan çevre sorunları, uluslararası faaliyetleri de beraberinde getirmektedir. Çünkü önemli tehlike oluşturan çevre sorunlarının giderilmesinde tüm dünya ülkelerinin birlik ve beraberlik içinde hareket etmeleri gerekmektedir. Bu nedenle uluslararası toplantılar ve sözleşmeler düzenlenmektedir. Özellikle de önemli bir çevre sorunu olan küresel ısınma ile ilgili uluslararası boyutta ciddi çalışmalar yapılmaktadır.</p> <p>Mikro bazda düşündüğümüzde ise; çevre sorunlarının işletmeleri yakından ilgilendirdiğini görmekteyiz. Öyle ki; çevre sorunlarının en önemli nedeni işletmelerin üretim sırasında çevreye vermiş oldukları zararlardır. İşletmeler bu sorunları gidermede önemli miktarlarda mali kaynağa ihtiyaç duymaktadırlar. Bu mali kaynağın boyutunu görmek için de çevre muhasebesinden yararlanmaları gerekmektedir. İşletmeler çevre muhasebesi aracılığı ile toplamış oldukları veriler ışığında ne kadar finansmana ihtiyaç duyduklarını görebilmekte ve arayışa geçebilmektedir.</p> <p>Bu çalışmanın araştırma problemi, işletmelerin çevre korumaya yönelik duydukları finansman ihtiyacını karşılamak amacıyla başvurabilecekleri yöntemler ve mercilerin anlatılması ve devletin çevre korumaya yönelik sağlamış olduğu finansal teşviklerin uygulanması olarak ifade edilebilir.</p> <p>Çalışmada, devletin Anadolu Organize Sanayi Bölgesi'nin Ankara Malıköy'de yapacağı Organize Sanayi Bölgesi "Altyapı Hizmetleri" konulu komple yeni yatırımına sağlamış olduğu finansal teşvik uygulamasına yer verilmektedir.</p>	
Anahtar kelimeler: Çevre Sorunları, Finansman İhtiyacı, Teşvik Uygulamaları	

Title of the Thesis: Environmental Protection Provides Financial Incentives for State Enterprises: An Application	
Author: Deniz ÇEVİKER	Supervisor: Prof.Dr. Hilmi KIRLIOĞLU
Date: 04/06/2010	Nu. of pages: x (pre text) + 85(main body) +74 (appendices)
Department: Business	Subfield: Accounting and Finance
<p>Depletion of the environment may also have to understand mankind is awakening to the past. Waking up in the transition to industrialization was the most important factor. With industrialization, the environmental issues raised by today's rapidly increasing day by day, has reached a size.</p> <p>Industrialization, as well as urbanization, population growth creates problems such as environmental factors, mainly the result that the air, water and soil pollution, including various types of pollution are emerging.</p> <p>The global problem of environmental issues, international activities brings with it. Create significant environmental problems because of the danger of removing all the world countries are required to act in unity and togetherness. For this reason, international meetings and conventions are held. Particularly in an important environmental issue of global warming is a serious study about the international dimension.</p> <p>When we think of micro-basis, environmental issues had on their businesses are closely related. So that the most important cause of environmental problems during the production of enterprises are harmful to the environment that they have given. To resolve these problems, businesses are in need of significant amounts of financial resources. To see the funding of this size are required to take advantage of environmental accounting. Businesses through environmental accounting in light of the data they have collected to finance what they need to see what can and can switch to search.</p> <p>This study's research problem, the business of environmental protection hear their financing needs in order to can apply the methods and authorities, explaining and state environmental protection have provided the financial incentives to implement as may be expressed</p> <p>Study, the state Anatolian Ankara Organized Industrial Zone will also make Malıköy Organized Industrial Zone "Infrastructure Services" on the new investment has provided a complete application, the financial incentives are given.</p>	
Keywords: Environmental Issues, Funding Requirements, Incentive Applications	

GİRİŞ

Sanayileşme, hızlı nüfus artışı, çarpık ve düzensiz kentleşme ve diğer birçok nedenlerin sonucunda hava kirliliği, su kirliliği, toprak kirliliği, gürültü kirliliği, görüntü kirliliği, atıklardan doğan kirlilik ve daha birçok kirlilik türleri ortaya çıkmıştır.

Çevreyle sürekli etkileşim içerisinde olan insanoğlu bu etkileşim sürecinde çevreye yukarıda söz edilen türden zararlar vermiş ve bu zararlar neticesinde çevre tükenmeye başlamıştır. Çevrenin kıymetini tükenmeye başladığı zaman anlayan insanoğlu bu konu ile ilgili ciddi çalışmalar yapmaya başlamıştır. İyileştirme çabaları için birçok ülke ve kuruluş kolları sıvamış, sorumluluklarını yerine getirmeye başlamıştır.

İşletmeler de sosyal sorumluluk kapsamında çevrenin korunmasını göz önünde bulundurmaya durumdadırlar. Sosyal sorumluluk özellikle gelişmiş ülkelerde özenle üzerinde durulan bir kavramdır ve işletmelerin kendilerinden kaynaklanan ya da kendileri dışında oluşan sorunları çözmede görev üstlenmeleri anlamına gelmektedir. Bu bağlamda, işletmelerin çevrenin korunmasında sosyal sorumluluk bilinciyle hareket etmeleri büyük önem taşımaktadır.

Çevre bilincinin gelişmesiyle birlikte pek çok firma kendi çapında bir takım önlemler alma ve aldıkları bu önlemleri istikrarlı bir şekilde devam ettirme yolunu benimsemektedir. Bazı fabrikalar atıklarının yeniden kullanılması yönünde çalışmalar yapmaktadır. Şeker fabrikalarının da atıklarını gübre olarak kullanılması yoluna gittikleri görülmektedir. Hatta fabrika atıklarından kiremit dahi yapıldığı bilinmektedir.

Çalışmanın birinci bölümünde çevre kavramı ve çevresel kuruluşlar, çevre kirliliği ve türleri, kirliliğe sebep olan etkenler, kirliliğin insan sağlığı üzerindeki etkileri, Çevresel Etki Değerlemesi (ÇED), ISO 14000 Çevre Yönetim Sistemi ve Sürdürülebilir Kalkınma konularının incelenmesi amaçlanmaktadır.

Çevre finansmanı, çevre konusunda yapılabilecek önleme ve iyileştirme çalışmalarında büyük gereklilik arz etmektedir. Çünkü ivme kazanan çevre sorunlarının çözümü için yapılacak çalışmaların da ivme kazanması gerekmekte ve bu nedenle ciddi mali kaynağa ihtiyaç duyulmaktadır. Bu amaçla uluslararası çapta faaliyet gösteren kuruluşlar çeşitli çevre koruma fonları oluşturmuşlardır. Birçok çevre sorununa bu

oluşturulan fonlardan kaynak sağlanarak çözüm getirilmektedir. Çalışmanın ikinci bölümünde çevre finansmanı araçları olan fonlar, çevre vergileri, sübvansiyonlar, harçlar ve ücretler, hibe ve krediler açıklanacaktır.

Devlet, T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı (Teşvik ve Uygulama Genel Müdürlüğü) aracılığıyla işletmelere birçok alanda olduğu gibi çevre konusunda da teşvik uygulaması yapmaktadır. Çalışmada, 16/07/2009 tarih ve 227290 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 14/07/2009 tarih ve 2009/15199 sayılı “Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Karar” ve 28/07/2009 tarih ve 27302 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan “Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Kararın Uygulamasına İlişkin Tebliğ”in açıklanması amaçlanmaktadır. Firmalar, çevre konusunda ve diğer yatırım konularında faaliyet yaparlarken bu teşvik sisteminden yararlanabileceklerdir. Böylelikle devletten teşvik alan firmalar daha az harcayarak daha etkin ve verimli çalışmalar yapabileceklerdir. Ülke kalkınması ve insan refahı sağlanırken çevreye olan zararın ortadan kalkması sağlanmış olacak, gelecek nesillere daha yaşanılabilir bir ortam bırakılabilecektir. Çalışmanın, Devletin İşletmelere Sağladığı Finansal Teşvikler başlıklı üçüncü bölümünde teşvik uygulamalarının amacı, KOBİ kavramı ve desteği, teşvik uygulamalarının yasal dayanağı, destek unsurları ve teşviğin uygulanması konularına değinilecektir.

Uygulama bölümünde, yeni teşvik mevzuatına uygun olarak hazırlanan “Anadolu Organize Sanayi Bölgesi Ankara Malıköy Altyapı Hizmetleri” örneğine yer verilecektir. Bu uygulamada karşılaşılan kısıt, daha tam olarak tamamlanmamış olmasıdır. Yani 2011 yılında tamamlanacak olan Anadolu Organize Sanayi Bölgesi uygulamasında bu zaman zarfı içerisinde meydana gelecek değişimlere çalışmada yer verilememektedir. Öte yandan bu uygulamanın ve diğer teşvik uygulamalarının başarısı, teşvik sisteminden yararlanmak isteyen diğer işletmelere emsal oluşturması açısından önem teşkil etmektedir.

Teşvik uygulamalarıyla çevresel sorunların giderilmesine nasıl bir katkıda bulunulabileceği tezin temel amacı ve kapsamını oluşturmaktadır. Çevrenin korunmasına yönelik fonların oluşturulması, teşvik uygulamalarının yapılması gibi uygulamalar uzun vadede etkilerini gösterecek ve gelecek nesillere daha yaşanabilir çevre bırakabilme amacına ulaşılacaktır.

BÖLÜM 1: ÇEVRE İLE İLGİLİ GENEL AÇIKLAMALAR

Çevre finansmanı ve finansal teşvikler konusuna geçmeden önce çevre kavramını ve çevre kirliliğine neden olan sebepleri açıklamak faydalı olacaktır. Çevresel sorunların tehlikeli boyutlara ulaşmasıyla ve insanoğlunun çevre konusunda bilinçlenmesiyle birlikte gerek ülke bazında olsun gerekse işletmeler bazında olsun çevre korumaya yönelik birçok çalışma yapılmaya başlanılmış bu çalışmalar esnasında da finansman ihtiyacının büyük önem taşıdığı fark edilerek bu konuda da önemli girişimlerde bulunulmuştur. Bu noktada çevre ile ilgili çalışmaların yürütülmesinin finansman ihtiyacı gerçeğinden ayrı düşünülmesi imkansız gibi görülmektedir. Çevre finansmanı ve finansal teşvikler konusunun daha iyi anlaşılabilmesi için çevre kavramı ile ilgili genel bilgiler üzerinde kısaca durulacaktır.

1.1. Çevre Kavramı ve Çevresel Kuruluşlar

En geniş tanımı ile çevre, “insanı etkileyen ve ondan etkilenen her şey”dir (Öktem, 2003:4). İnsanoğlu, evrenin var oluşundan bu yana çevreyle etkileşim içinde yaşamıştır. İnsanı çevreden çevreyi de insandan bağımsız düşünmek imkansızdır. İşte bu etkileşim sürecinde insanoğlunun çevreye birtakım zararları söz konusu olmuştur. Çevreye verilen bu zararların zaman içerisinde insanların kendilerine bumerang gibi dönmesi insanları adeta uykudan uyandırmış, bu konu ile ilgili ivedi bir şekilde ciddi önlemler alınmasını gerekli kılmıştır.

Çevresel sorunların yeryüzünü tehdit etmeye başlamasıyla birlikte çevre konusu, insanlığın gündemindeki yerini geç de olsa almış ve ekoloji, hukuk, tıp, yönetim gibi bilim dalarının konuya eğilmelerinin yanı sıra muhasebenin de konuyu kendi mantığı içinde ele almasını gerekli kılmıştır (Kırılıoğlu ve Can, 1998:3).

Çevre sorunları finansman biliminin de konuları arasına girmiş ve çevre finansmanı, çevresel finans olarak adlandırılan yeni çalışma alanları doğmuştur.

Çevresel sorunların ortaya çıkması bir takım kurum ve kuruluşların da ortaya çıkmasını sağlamış ve var olan kuruluşlar da görev alanları içerisine çevresel faaliyetleri de eklemişlerdir. Bu kurum ve kuruluşlar günümüzde ciddi çalışmalar yapmakta ve kitleleri bu konuda bilinçlendirmektedir. Çevre konusuna yönelik çalışmalar yapan kurum ve kuruluşlardan bir kaç şunlardır:

- Çevre ve Orman Bakanlığı,
- Devlet Su İşleri,
- İller Bankası,
- Kültür ve Turizm Bakanlığı,
- Özel Çevre Koruma Kurumu,
- Sağlık Bakanlığı,
- Sanayi ve Ticaret Bakanlığı,
- Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı,
- Türkiye Atom Enerjisi Kurumu v.b gibi.

Ayrıca bu konu ile ilgili birçok dernek ve vakıflar da bulunmaktadır. Bunlardan da bir kaç şunlardır:

- Türkiye Erozyonla Mücadele, Ağaçlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma Vakfı (TEMA),
- Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma ve Tanıtma Vakfı (ÇEKÜL),
- Çevre ve Tüketici Koruma Derneği (ÇETKO),
- Çevre Koruma ve Ambalaj Atıklarını Değerlendirme Vakfı (ÇEVKO),
- Çevre Gönüllüleri Derneği,
- Türkiye Çevre Vakfı,
- Türkiye Çevre Eğitimi Vakfı,
- Türkiye Doğal Hayatı Koruma Derneği,
- Türkiye Toprak İlmi Derneği,
- Küresel Denge Derneği,
- Sürdürülebilir Kalkınma Derneği (SÜR-KAL),

- Ekoloji Grubu (EKOG)'dur.

Özellikle TEMA Vakfının birçok ilde temsilciliği bulunmaktadır. Ayrıca her ilde, ilin kendi çevre sorunlarının çözümüne yönelik çalışmalar yapan dernekler de bulunmaktadır. Sakarya ilinde çevre konusuna yönelik çalışan Çevre, Ağaç ve Sapanca Gölü Derneği ve TEMA il temsilciliği bulunmaktadır.

Yerel yönetimler de çevreyi korumak adına bir komisyon kurmuşlardır. Çevre-Kentleşme ve Yerel Yönetimler Komisyonu (ÇKYYK). Ayrıca belediyelerde Çevre Koruma ve Kontrol Daire Başkanlıkları da bulunmaktadır.

1.2. Çevre ile İlgili Uluslararası Kuruluşlar

Küresel bir sorun olan çevre sorunları (özellikle de küresel ısınma), uluslararası faaliyetleri de beraberinde getirmektedir. Çünkü önemli tehlike oluşturan çevre sorunlarının giderilmesinde tüm dünya ülkelerinin birlik ve beraberlik içinde hareket etmeleri gerekmektedir. Bu amaçla hareket eden kuruluşlar olan Birleşmiş Milletler (BM), Dünya Bankası (WB), Avrupa Birliği (AB), ve Uluslararası Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) 'nün faaliyetleri üzerinde kısaca durulacaktır.

1.2.1. Birleşmiş Milletler Teşkilatı

Birleşmiş Milletler, insan haklarını temel alarak, ülkeler arasında çıkabilecek her türlü sorunu çözmek, dünyada barış ve huzuru korumak ve ülkeler arasındaki dostluk ilişkilerini geliştirmek amacıyla 24 Ekim 1945'te kurulmuş olan bir örgüttür. Birleşmiş Milletler Örgütü, devletler üstü değil devletlerarası bir örgüttür.

Örgüt, ana istişare organı olan Genel Kurul, anlaşma kapsamında uluslararası barış ve güvenliğin korunması konusunda birincil sorumluluğa sahip olan Güvenlik Konseyi, Birleşmiş Milletler ve Birleşmiş Milletler ailesi içinde yer alan kuruluşların uyum içerisinde çalışmalarını sağlayan Ekonomik ve Sosyal Konsey, başka ülke yönetimi altında olan halkların siyasi, ekonomik, eğitim ve sosyal alanlardaki gelişimlerini inceleyen Vesayet Konseyi, Birleşmiş Milletlerin başlıca adli organı olan Adalet Divanı ve teşkilatın günlük işlerini yürüten uluslararası memurların oluşturduğu Sekreterlik gibi organlar vasıtasıyla çalışmalarını yürütmektedir.

Birleşmiş Milletler Örgütünün bünyesinde kurulan ve her birinin farklı amacı olan birçok alt birim vardır. Örgüt, çalışmalarını bu alt birimler aracılığı ile yapmaktadır. Bunlardan bazıları şunlardır:

- BM Afetzedelere Yardım Kuruluşu (UNDRO),
- BM Barış Gücü,
- BM Çevre Programı (UNEP),
- BM Çevre ve Kalkınma Programı (UNCED)
- BM Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF),
- BM Deniz Hukuku Konferansı (UNCLOS),
- BM Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO),
- BM Eğitim ve Araştırma Enstitüsü (UNITAR),
- BM İnsan Yerleşimleri Merkezi (HABİTAT),
- BM Kalkınma Programı (UNDP),
- BM Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR),
- BM Nüfus Faaliyetleri Fonu (UNFPA),
- BM Sermaye Geliştirme Fonu (UNCDF),
- BM Sınaî Kalkınma Örgütü (UNIDO),
- BM Yardım ve Rehabilitasyon İdaresi (UNRRA),
- BM Üniversitesi (UNU),
- BM Sosyal Kalkınma Enstitüsü (UNRISD),
- BM Ticaret ve Kalkınma Konferansı (UNCTAD).

Çevre konusunda birinci derecede ilgili kuruluş Birleşmiş Milletler Çevre programı (UNEP)'tir.

Birleşmiş Milletler Çevre Programı (United Nations Environment Programme (UNEP)): Programın görevi, çevre koruması konusunda, ulusların ve insanların yaşam kalitelerini gelecek nesillerinkini feda etmeden yükseltmeye öncülük etmek ve bu konuda ortaklıkları teşvik etmektir (<http://www.unicankara.org.tr>).

1972 yılında kurulan UNEP'in çevre ile ilgili programları, hükümetlerin gönüllü katkılarından oluşan Vakıf Fonu ve Birleşmiş Milletlerin bütçesinden küçük bir ödenekle desteklenen Çevre Fonu ile finanse edilir.

Birleşmiş Milletler Çevre Konferansını UNEP düzenlemektedir. Bu düzenlenen konferanslarda alınan kararlara gerek konferansların düzenlendiği dönemin soğuk savaş koşulları, gerekse kalkınmakta olan ülkelerin çıkar çatışmaları nedeniyle pek fazla uyulamamıştır.

1.2.2. Dünya Bankası

Dünya Bankası, gelişmekte olan ülkelerin ekonomik ve sosyal büyümelerine yardımcı olan en büyük finansman ve bilgi kaynağıdır.

Dünya Bankası, Dünya Bankası Grubunu oluşturan beş farklı kurumdan oluşmaktadır. Bu kurumlar aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- Uluslararası Yeniden Yapılanma ve Kalkınma Bankası (IBRD)
- Uluslararası Kalkınma Birliği (IDA)
- Uluslararası Finans Kuruluşu (IFC)
- Çok Yanlı Garanti Kurumu (MIGA)
- Uluslararası Yatırım İhtilafları Uzlaşma Merkezi (ICSID)

Yukarıda sayılan Dünya Bankası Kurumlarından Uluslararası Finans Kuruluşu (IFC), gelişmekte olan ülkelere finans sağlayan önemli bir kuruluştur. Özel sektör projelerine en fazla kredi verme özelliği olan IFC'nin ayrıca danışmanlık hizmeti ile de hükümetlere destek sağladığı bilinmektedir.

Dünya bankası çevre korumaya yönelik çeşitli projelere destek vermektedir. Çalışmanın ikinci bölümünde Dünya Bankası ile yürütülmekte olan mali ve teknik işbirliği

çerçevesinde belediyelerin altyapı projeleri ile idari ve uygulama kapasitelerinin artırılması konusundaki projelerden söz edilmektedir.

1.2.3. Avrupa Birliği

Avrupa Birliği, tarihin en büyük savaşları olan dünya savaşlarını yaşamış olan Avrupa ülkelerinde sürdürülebilir barışın sağlanması ve ekonominin yeniden yapılanması amacıyla kurulmuştur.

Avrupa Birliği'nin oluşturulması sürecinde ilk somut gelişme, 1951 yılında imzalanan Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu antlaşmasıdır. Bunu 1958 yılında oluşturulan iki topluluk daha Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu (AAET) izlemiştir.

Avrupa Birliği, çevre sorunları ile ilgili çalışmalar yapmak amacıyla bünyesinde Avrupa Çevre Ajansını kurmuştur.

Avrupa Birliği Çevre Politikası'nı oluşturduğundan bu yana çeşitli eylem programlarını yürürlüğe sokmuştur. Bu eylem programlarında, belirlenen çevresel amaçlar gerçekleştirilmeye çalışılmakta, üretici ve tüketicilerin teşvik edilmesi ve ödüllendirilmesi yöntemleriyle üretim ve tüketim tercihlerinin çevreye olumlu olan etkenlerle değiştirilmesi sağlanmaktadır.

Avrupa Birliği çevre korumaya yönelik mali kaynaklar sunmakta ve 2007-2013 dönemi için de daha önce hiç olmadığı kadar geniş imkanlar sağlamaktadır. Bu imkanlardan Avrupa Birliği ülkeleri ve gelecekte üye olması beklenen ülkeler yararlanabilmektedirler/ yararlanabileceklerdir. Çalışmanın ikinci bölümünde AB Fonları başlığı altında bu konu açıklanmaktadır.

1.2.4. Uluslararası Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD)

Ekonomik bir örgüt olan OECD'ye Türkiye 1961 yılında üye olmuştur. OECD'nin hedefleri, üye ülkelerin yüksek istihdam ve mali istikrar içinde kalkınmasını gerçekleştirmek, üye olsun ya da olmasın az gelişmiş ülkelere kalkınmalarında yardımcı olmak ve dünya ticaretini geliştirmek olarak sayılabilir.

OECD, 2005 yılından bu yana Büyümeye Geçiş (Going for Growth) raporu yayınlamaktadır. Bu rapor, üye ülkelere ekonomileri konusunda verilen tavsiyeleri ve tavsiyeler doğrultusunda yapılan reformlarla kaydedilen gelişmeleri ihtiva eder.

OECD'nin iki temel organı vardır. Biri; en yüksek karar organı olan Konsey, konseye bağlı komiteler ve çalışma grupları diğeri ise; Genel Sekreterdir. Konseyin çevre, tarım, balıkçılık, endüstri, çelik, eğitim, turizm, bilim ve teknoloji, bilgisayar vb. alanlarda birçok komitesi ve çalışma grupları bulunmaktadır. Ayrıca önemli bir çevre sorunu olan çölleşme ile ilgili sorun yaşayan Afrika'nın Sahel bölgesine yardım etmek amacıyla çalışmalar yapan ve gayri resmi olan "Sahel Kulübü" denilen grubu da vardır.

1.3. Çevre Kirliliği Türleri ve Nedenleri

Çevre kirliliği, 2872 sayılı çevre kanununda "Çevrede meydana gelen ve canlıların sağlığını, çevresel değerleri ve ekolojik dengeyi bozabilecek her türlü olumsuz etki" olarak tanımlanmaktadır.

Çevre kirliliği dendiğinde; hava kirliliği, su kirliliği, toprak kirliliği, gürültü kirliliği, görüntü kirliliği, doğal kirlilikler ve atıklardan doğan kirlilikler akla gelmektedir. Bunların dışında manyetik kirlilikten ve kültürel çevre kirliliğinden de diğer kirlilikler başlığı altında kısaca söz edilmektedir.

1.3.1. Hava Kirliliği ve Nedenleri

Havada özellikle sülfürdioksit ve parçacıklarının yol açtığı kirliliktir. Bunu çoğunlukla azot oksitler, karbonmonoksitler, kurşun ve benzeri gazlar izlemektedir. Bu gazlar konut, işyeri ve kamusal binaların ısınması ve endüstri, enerji üretiminden ve motorlu araçlarından yayılmaktadır (<http://www.eab.ege.edu.tr>).

Türkiye'de evsel ısınma dışında, sanayiden kaynaklanan hava kirliliğinin başlıca nedenleri (Ertürk, 1998: 69):

- Üretim sürecinde ortaya çıkan gazların yeterli önlemler alınmadan ve filtre edilmeden atmosfere bırakılması,
- Sanayinin yer seçiminde topografik ve meteorolojik koşullar ile kentleşmeye ilişkin özelliklerin dikkate alınmaması,

- Düşük maliyet amacıyla kirletici teknolojiye önem verilmesi,
- Tesislerde kullanılan yakıtların kirleticilik oranının yüksek olması, olarak sıralanabilir.

Son yıllarda ülkemizde (kömüre nazaran daha az kirlilik yaratan) doğalgaza yapılan yüklü zamlar insanların doğalgazdan vazgeçerek tekrar ucuz bir ısınma yolu olan kömüre geçmelerine neden olmuştur. Bu da zaten büyük bir sorun olan hava kirliliğini özellikle kış aylarında daha arttırmaktadır.

Hava Kirliliğinin Önlenmesi İçin Yapılması Gerekenler: Hava kirliliğinin azaltılabilmesi için bazı önlemlerin alınması gerekmektedir. Bu önlemler aşağıdaki gibi sıralanabilir.

- Hava kirliliğinin en önemli sebeplerinden olan fosil yakıtlar mümkün olduğunca az kullanılmalı, bunun yerine doğalgaz, güneş enerjisi, jeotermal enerji, rüzgar enerjisi kullanımları yaygınlaştırılmalıdır,
- Otomobil egzozlarının neden olduğu kirliliği azaltmak için toplu taşımacılığa yönelmeli ve kurşunsuz benzin kullanılmalıdır,
- Ozon tabakasına zarar veren (deodorant, oda spreyi vb.) maddeler kullanılmamalıdır,
- Orman yangınları önlenmeli ve yeşil alanlar arttırılmalıdır,

1.3.2. Su Kirliliği ve Nedenleri

Su kirliliği, su kaynaklarının, kalitesini düşürerek, kullanımını bozacak düzeyde; organik, inorganik, biyolojik ve radyoaktif kirleticiler içermesi olarak tanımlanabilir (Kırlıoğlu ve Can, 1998: 8).

Su kirliliği; arıtılmamış evsel atık sular, arıtılmamış endüstriyel atık sular olarak akarsuları (yüzey suları), denizleri ve yeraltı sularını kirletmesinden ileri gelmektedir (<http://www.eab.ege.edu.tr>).

Su Kirliliğinin Önlenmesi İçin Yapılması Gerekenler: Su, canlıların yaşamlarını sürdürebilmesi için gerekli olan en önemli unsurlardan birisidir. O halde suyun kirlenmesi demek canlıların sağlığının ciddi anlamda tehlikeye düşmesi demektir. Bunun için bir takım önlemlerin alınması gerekmektedir. Bunun için yapılacaklar aşağıdaki gibi özetlenebilir.

- Su kaynakları korunmalı,
- Çevre eğitimleri verilerek insanlar bilinçlendirilmeli,
- Hava ve toprak kirliliğine sebep olan etkenler ortadan kaldırılmalı, özellikle de toprak kirliliği yer altı sularının kirlenmesine neden olduğundan toprak kirliliği önlenmeli,
- Atık su arıtma tesisleri faaliyete geçirilmeli ve bu tesislerin sayılarının arttırılmasına yönelik çalışmalar yapılmalıdır. Sakarya ilinde Merkezi Atık Su Arıtma Tesisi ile Akyazı ve Hendek Atık Su Arıtma Tesisleri faaliyettedir.

1.3.3. Toprak Kirliliği ve Nedenleri

Kentleşme ve sanayileşme sonucunda toprağa geçen kirliliktir. Gelişmiş kanalizasyon ve onu tamamlayan arıtma tesislerinin olmaması, ev ve endüstri atık sularının fosseptik çukurlarda depolanmasını zorunlu hale getirmekte, bu durum ise yeraltı sularını (kullanma ve içme sularını) kirlettiği gibi toprağı da uzun dönemde kirlletmekte, hidrokarbonlar, kurşun ve klor bileşikleri gibi maddeler toprağı kirlletmekte, bitkileri zehirleyebilmektedir (<http://www.eab.ege.edu.tr>).

Günümüzde toprak, varlığı tehlikeye düşecek şekilde kirlenmiştir. Toprağa gelişi güzel atılan zararlı maddeler, bilinçsiz müdahaleler, toprağın fiziksel ve kimyasal yapısının bozulmasına neden olur. Toprak, aşırı ve dikkatsiz kullanılmadığı ve erozyona karşı önlem alındığı takdirde kendini yenileyebilen bir kaynaktır (Soylu, 2005: 20).

Toprak Kirliliğinin Önlenmesi İçin Yapılması Gerekenler: Toprağın korunması kaçınılmazdır çünkü canlıların yaşamlarını sürdürebilmeleri için beslenmeleri gerekmekte ve bu besin maddeleri de toprakta yetişmektedir. Toprağın korunması için yapılması gereken önlemler aşağıdaki gibi sıralanabilir.

- Verimli tarım arazilerine yerleşim yerleri ve sanayi alanları kurulmamalıdır,
- Evsel ve endüstriyel atıklar toprağa zarar vermeden depolanarak toplanmalıdır,
- Tarım ilaçlarının ve suni gübrelerin yanlış kullanımı önlenmelidir,

1.3.4. Gürültü Kirliliği ve Nedenleri

Gürültü, insanın işitme, ruhsal ve bedensel sağlığını bozan her türlü rahatsız edici sesler olarak tanımlanabilir. Kısa ya da uzun süren bu seslerin oluşturduğu kirliliğe de gürültü kirliliği denilmektedir.

Gürültü kirliliği, konutlar, kontrol edilemeyen eğlence yerleri, karayolu, demiryolu, havayolu trafiği, inşaat işleri, ve endüstriyel faaliyetlerden kaynaklanmaktadır (<http://www.eab.ege.edu.tr>).

Çevre ve Orman Bakanlığı Gürültü Kontrol Yönetmeliğinde ölçütler belirlemiş ve bu ölçütler çerçevesinde gürültü kirliliğinin önlenmesi için düzenlemeler yapmıştır. Yönetmelikte “Gürültü geliş güzel bir yapısı olan bir ses spektrumudur ki, subjektif olarak, istenmeyen ses biçiminde tanımlanır” denilmektedir.

Gürültü Kirliliğinin Önlenmesi İçin Yapılması Gerekenler: Gürültü de sağlık bozucu etki yaratmaktadır. Bu nedenle gürültü kirliliğinin önlenmesi için bir takım önlemlerin alınması gerekmektedir. Alınması gereken önlemler şu şekilde sıralanabilir.

- Eğlence yerlerinde yüksek sesle müzik çalınması önlenmeli ya da bu gibi mekanlara ses yalıtımı yapılmalıdır,
- Gürültü yapan kuruluşlar yerleşim yerlerinden uzak yerlerde kurulmalıdır,
- Trafik gürültüsünün önlenmesi amacıyla otomobil kullanımı azaltılmalıdır.

1.3.5. Görüntü Kirliliği ve Nedenleri

Doğayı aşırı tahrip eden, insanların estetik standartlarını ve göz zevkini etkileyecek çirkin ve kötü yapılaşma, elverişsiz mimari, uyumsuz renk harmonisi gibi bir kapsamı ifade eder (<http://www.eab.ege.edu.tr>).

Görüntü kirliliğine neden olan etkenlerin en başında gecekondulaşma gelmektedir. Yine şehre ne yazık ki büyük bir şantiye görünümü veren tamamlanmamış inşaatlar, dış cephe boyası yapılmamış konutlar, planlara uyulmadan çıkılan katlar, oda ve balkon eklemeleri görüntü kirliliğine sebep olan önemli nedenler olarak sayılabilir.

Özellikle 1999 Marmara depreminden etkilenen illerde ve büyük bir yara alan Sakarya ilinde de üzerinden 10 yıl geçmesine rağmen mahkemeye yansımış yıkım kararı bekleyen görüntü kirliliği oluşturan yapılar mevcuttur.

Görüntü Kirliliğinin Önlenmesi İçin Yapılması Gerekenler: Görüntü kirliliğinin önlenmesi için yapılması gerekenleri aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür.

- Çarpık ve düzensiz yerleşme önlenmelidir,
- Binalara imar planı dışında eklemeler yapılamamalı ve yapanlar hakkında yasal işlemler başlatılmalıdır,
- Park ve bahçelerin sayıları arttırılmalıdır,

1.3.6. Doğal Kirlilikler ve Nedenleri

Bu kirlilik sınıflamasında depremler ve volkanik dağlar gösterilebilir. Yukarıda sayılan diğer kirlilik türlerinde insanoğlunun parmağının olduğunu görmekle birlikte; bu kirlilik türü tamamen insandan bağımsız tabiatın kendi oluşumundan kaynaklanmaktadır. Türkiye’de aktif yanardağlar bulunmamaktadır. Ama aktivitesini yitirmemiş yanardağların bulunduğu ülkelerde, volkanik patlamalar sonucu etrafa yayılan lav kalıntıları önemli çevre sorunu oluşturmakta ve günlerce süren temizleme çalışmalarını da beraberinde getirmektedir.

Aralık 2009 da Pasifik Okyanusu’nda 1200 metre derinlikte meydana gelen sualtı volkanik patlamasında 1500 derece sıcaklık ortaya çıkmış ve bunun sonucunda deniz canlıları başta olmak üzere sualtı florası büyük zarar görmüştür.

Türkiye, deprem kuşağında yer alan bir ülke konumunda olduğundan kısa aralıklarla çeşitli bölgelerde yüksek şiddete sahip sarsıntılar olmaktadır. Bu sarsıntılar neticesinde kıyı şeridindeki toprak alanlar sular altında kalmaktadır.

1.3.7. Atıklardan Doğan Kirlilikler ve Nedenleri

Kentsel (evsel) ve endüstriyel katı atıklar bu kirliliği doğurmaktadır (<http://www.eab.ege.edu.tr>). Artık çöplerin gelişmiş ülkelerde olduğu gibi cam, metal, plastik gibi ayrımlarla toplanması ve geri dönüşüme gönderilmesi bu tip kirliliği

azaltmaktadır. Son günlerde her sokağa ve caddeye konulan geri dönüşüm konteynırları bu konudaki ciddi çalışmaların olduğunu göstermektedir.

2008 yılı içerisinde İl genelinde toplanarak geri dönüşümü sağlanan ambalaj atığı miktarı 1000 tona ulaşmıştır (T.C Sakarya Valiliği İl Çevre ve Orman Müdürlüğü, Çalışmalarımız, 2009: 26).

Bu başlık altında incelenilebilecek bir diğer atık türü de hafriyat toprağı, inşaat ve yıkıntı atıklarıdır ki bu atıkların gelişi güzel çevreye atılması önemli bir çevre sorunu oluşturmaktadır. Özellikle 1999 Marmara depreminden sonra bu tür atık sorunu ile ciddi bir mücadeleye girilmiştir.

Son olarak incelenebilecek atık türü de tehlikeli atıklar olarak bilinen hastane atıkları, sahillerden karaya vuran variller ve sanayiden kaynaklanan atıklardır.

Hastanelerin atıkları (tıbbi atıklar) da son yıllarda daha özenli bir şekilde ve “tehlikeli atık” adı altında, özel araçlarla toplanmaktadır.

Sakarya ilinde oluşan tıbbi atıkların bertarafı için, Büyükşehir Belediyesi tarafından kurulmak istenen Tıbbi atık Sterilizasyon Tesisi için ÇED gerekli Değildir kararı ile İl Muhadili Çevre Kurulunda gerekli izin verilmiş olup, tesisin 2010 yılı başında faaliyete geçmesi öngörülmüştür. Tesis devreye alınana kadar, ilimizdeki Tıbbi atıklar mevzuata uygun şekilde toplanarak İZAYDAŞ (İzmit Atık ve Artıkları Arıtma Yakma ve Değerlendirme A.Ş) Tesislerinde bertaraf edilmektedir (T.C Sakarya Valiliği İl Çevre ve Orman Müdürlüğü, Çalışmalarımız, 2009: 29).

Bir diğer tehlikeli atık türü olan sahile vuran variller 2007-2008 yıllarında Karasu, Kocaali ve Kaynarca sahillerinden 10 adet olarak tespit edilmiştir.

Sanayiden kaynaklanan tehlikeli atıklar için de bir takım önemli çalışmalar yapılmaktadır.

Bilindiğı üzere 14 Mart 2005 tarih ve 25755 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren Tehlikeli Atıkların Kontrolü Yönetmeliğı’nin 9 uncu maddesinin (g) bendi gereğince, tehlikeli atık üreticileri atık beyan formlarını süresi içinde doldurmakla yükümlüdür. Ancak Bakanlığımız ve Avrupa Birliğı (AB) arasındaki işbirliğinde sürdürülmekte olan “LİFE TCY/TR/000292 Türkiye’de Sanayiden Kaynaklanan

Tehlikeli Atıkların Yönetiminin İyileştirilmesi “ projesi kapsamında web tabanlı program hazırlanmıştır (T.C Sakarya Valiliği İl Çevre ve Orman Müdürlüğü, Çalışmalarımız, 2009: 25).

1.3.8. Diğer Çevre Kirlilikleri

Yukarıda açıklanan çevre kirlilikleri dışında bahsedilmesi gereken önemli çevre kirlilikleri de bulunmaktadır. Bunlar manyetik kirlilik ve kültürel çevre kirliliğidir.

Baz istasyonları ve büyük çanak antenleri manyetik kirliliğini oluşturmaktadır. Uydu teknolojisinin hızla gelişmesiyle birlikte televizyon ve radyo istasyonlarının sayısı da hızla artmış ve hemen hemen her insan cep telefonu sahibi olmuştur. Gözle görülemeyen bu manyetik dalgalar etrafa yayılarak manyetik kirliliğini oluşturmakta ve insan sağlığına büyük zararlar vermektedir.

Bir diğer kirlilik türü de kültürel çevre kirliliğidir.

Kültürel çevre, tümü insan eliyle üretilmiş olan çevredir. Çevresel değerler arasında yer alan canlı ve cansız doğal çevre değerleri, insanın tarih boyunca geliştirdiği uygarlıkların ürünü olan kültürel çevre ile bir bütün oluşturmaktadır (Soylu, 2005: 29).

Kültürel çevre de hava, su, toprak gibi kirletilebilen ya da yitirilebilen bir çevredir. Bir başka anlatımla, oluşturulmuş olan kültür, yaşayan kültürün yıkıcı ya da bozucu etkisiyle zarar görmektedir(Soylu, 2005: 30). Türkiye’de kültürel çevre kirliliği olarak akla ilk gelen Batman ilinde, Dicle nehri kıyısında yer alan ve tarihi zenginliği olan Hasankeyf’dir. Hasankeyf’te bulunan kale, köprü, cami gibi tarihi eserlerin yok olmaması için birçok doğa kuruluşu çeşitli çalışmalar düzenlemektedir.

Yukarıda sayılan Çevre kirlilikleri dışında diğer çevre sorunlarından da kısaca söz edilmesi bu başlık altında uygun olacaktır.

Dünya çapında;

- Karbondioksit gazının artışı ile meydana gelen iklim değişikliği,
- Kanser yapıcı ışınları süzen ozon tabakasının incilmesi ve delinmesi,
- Tropik ormanların tahribi sonucu milyonlarca hayvan ve bitki türünün yok olma tehlikesi,

- Büyük çaptaki nükleer kirlenmeler olarak gündeme gelen dört ana konusu bulunmaktadır (Ertürk, 1998: 48). Dünya çapında olmasa da geniş bölgeleri etkileyen ve uluslar arası boyutlarda,

- Asit yağmuru,

- Çölleşme,

- Toksik atıklar,

- DDT kirlenmesi,

- Denizlerdeki petrol kirlenmesi,

- Civa kirlenmesi (Ertürk, 1998: 48).

1.4. Kirliliğe Sebep Olan Etkenler

Yukarıda birçok çevre kirliliği türünden söz edildi. Söz edilen çevre kirliliklerinin sebeplerinin doğru olarak tespit edilmesi, çevre sorunları da denilen çevre kirliliğinin önlenmesi ve ortadan kaldırılması açısından büyük önem taşımaktadır. Başlıca kirliliğe sebep olan etkenler; nüfus artışı, kentleşme, sanayileşme olarak gösterilebilir. Bunların dışında kalan etkenler de (meteorolojik koşullar, doğal afetler, savaşlar) diğer nedenler olarak incelenebilir. Şimdi de bu kirliliklere neden olan etkenler üzerinde durulacaktır.

1.4.1. Nüfus Artışı

Nüfus, belirli bir bölgede belirli bir anda yaşayan insan sayısını ifade eder. Doğum oranı ile ölüm oranı arasındaki fark da nüfus artışını gösterir.

Dünya nüfusu sürekli bir artış içindedir. Genellikle az gelişmiş ülkelerde nüfus artış hızı fazla, gelişmiş ülkelerde ise nüfus artış hızı azdır. Nüfusun artması beraberinde doğal kaynakların yetmemesi sorununu getirir. Bir de buna günümüz insanının refaha alışmasını ve yüksek beklentilere sahip olması eklendiğinde; doğal kaynakların yetmemesi konusunda hiç de iç açıcı olmayan bir tablo ile karşı karşıya olunduğu görülür.

Bilimsel ve teknolojik araştırma sonuçları, yaşanabilir dünya için, dünyanın taşıyabileceği bir nüfus kapasitesinden söz etmekte ve nüfus artış hızı oranlarının düşmesinin gerektiğini ileri sürmektedir (Soylu, 2005: 32).

Nüfusun hızla artması eğitim sorununu da beraberinde getirir. Her konuda eğitimin az olması ülkelerin gelişme düzeyini etkiler. Çevre konusunda da eğitimsizlik ülkeler açısından büyük tehdit oluşturur. Eğitimin önce aile içinde başladığı bilinmektedir o halde; çok çocuklu ailelerin geçim derdine düşerek çocuklarının eğitimlerini aksatmaları durumunda çevre konusu dahil olmak üzere bir çok konuda sorun yaşanması kaçınılmazdır.

Nüfus artışı nasıl ki çevreyi olumsuz yönde etkiliyorsa; çevredeki bir takım değişimler de nüfusun artışı ve azalışını etkilemektedir. Buradan da anlaşılabilir gibi nüfus ve çevre arasında çift taraflı bir etkileşim söz konusu olmaktadır.

1.4.2. Kentleşme

Kentbilim yazınında kente ilişkin çeşitli tanımlamalar yapılmaktadır. Bu tanımlar arasında temel farklılıklar yoktur ve genellikle belirli bir tanım üzerinde birleşildiği görülür. Kentin tarımsal olmayan üretimin yapıldığı, kontrol fonksiyonlarının toplandığı, belirli büyüklük, heterojenlik ve bütünleşme düzeylerine varmış bir mekan olması bu tanımlamada ön plana çıkmaktadır (Aslanoğlu, 1998: 13).

Kentleşme ise; Sanayileşme ve ekonomik gelişmeye bağlı olarak kent sayısının artması ve bugünkü kentlerin büyümesi sonucunu doğuran, toplum yapısında artan oranda örgütlenme, işbölümü ve uzmanlaşma yaratan, insan davranış ve ilişkilerinde kentlere özgü değişikliklere yol açan bir nüfus birikim sürecidir (Kaya, 2005: 3).

Kırsal kesimlerde yaşayan çok kardeşli ailelerde miras yoluyla geçimlerini sağladıkları araziler paylaşılıp; kişileri geçindiremeyecek duruma geldiğinde çareyi kente göçte bulan aileler, gecekondular yaparak çarpık kentleşmeye neden olmaktadır. Bu da beraberinde başta görüntü kirliliği olmak üzere; hava, su, toprak kirliliğini de getirir. Çoğunluğu devlet arazisine yapılan gecekondular ne yazık ki siyasilerin seçim vaatleri sonucunda meşrulaşarak, insanlar adeta cesaretlendirilmiştir. Bu durum bu gibi yapıların daha da artmasına zemin hazırlamıştır.

Unutulmamalıdır ki plansız kentleşme çok fazla sorunu beraberinde getirir ve bu sorunların çözümü de ülke ekonomisine daha fazla yük binmesine sebep olur.

1.4.3. Sanayileşme

Endüstrileşme kelimesi ile de eş anlamlı olan Sanayileşmeyi kısaca, üretimde makine, tezgah vb. maddi üretim araçlarına giderek daha çok yer vermek olarak tanımlamak mümkündür.

Sanayileşme yukarıda söz edilen iki nedeni yani kentleşmeyi ve nüfus artışını hızlandırmıştır. 18. yüzyılın sonu 19. yüzyılın başında meydana gelen Sanayi Devrimi ile birlikte kırsal kesimden birçok kişi kente göç ederek kentleşmeyi hızlandırmıştır ve birçok gecekondu kesimi oluşmuş ve bu kesimler büyük çevresel sorunlarla boğuşmaya başlamıştır. Sanayileşmenin nüfus artış hızı üzerinde de önemli etkileri olmuştur. Sanayi sektöründe çalışan kesimler sosyal ve ekonomik refaha kavuşarak daha çok nüfusu besleyebilme olanağına sahip olmuşlardır.

Az zamanda çok üretim yapabilmenin baş döndürücü etkisiyle birçok ülkede ve birçok bölgede kurulan fabrikalar kısa vadede çok önemli gelişmişlik göstergesi sayılsa da uzun vadede bunların bilinçsiz bir şekilde çalışmasıyla birlikte, aslında çok büyük çevre sorunlarını özellikle de hava kirliliği ve atık sorununu beraberinde getirdiği anlaşılmıştır.

Herhangi bir sanayi kuruluşundan kaynaklanan hava, su ve toprak kirliliğinin yarısını, hatta üçte ikisini temizlemek oldukça kolay ve ucuz, ama bu kirliliği sıfıra indirmek mümkün değildir. Çünkü birim kirleticiyi temizleme masrafı, azalan verimler ilkesine uygun bir şekilde giderek artmaktadır. Sanayi kirlenmesini azaltmak için en emin yol, eksiltelen geri bildirimli ekolojik çözüm; yani kirliliği daha baştan önlemek. Bu atıkları geriye kazanmakla, yan ürünleri değerlendirmekle, sanayi işleminin verimliliğini arttırmakla sağlanmaktadır (Soylu, 2005: 34).

1.4.4. Diğer nedenler

Yukarıda sayılan nüfus artışı, kentleşme, sanayileşme gibi etkenler çevre kirliliğine neden olan etkenlerin başında gelmektedir. Bunların dışında çevre kirliliğine sebep olan

çeşitli etkenler de vardır. Meteorolojik koşulları, doğal afetleri ve savaşları çevre kirlenmesindeki önemli etkilerinden dolayı kısaca açıklamak uygun olacaktır.

- **Meteorolojik Koşullar:** Atmosfer, hava kirliliğine yol açan unsurların (kirleticilerin), kirlilik kaynağı ile kirliliğe uğrayan alanlar (alıcı ortam) arasında hareket ettiği yerdir. Atmosfer, yapısal olarak sürekli bir değişim içindedir. Sıcaklık, yağış, rüzgar vb ortam değişiklikleri bunun en açık göstergeleridir (Kırılıoğlu ve Can,1998:13). Atmosfere bırakılan çeşitli kirleticilerin bir yerden başka bir yere taşınması, sıcaklık yağış ve rüzgar gibi ortam değişiklikleriyle olur (T.C.M.B.B.B, 1980: 12, a.k.t Kırılıoğlu ve Can, 1998: 14). Bu özelliği ile meteorolojik koşullar çevre sorunlarının oluşmasında bir neden olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak bunlar direkt olarak çevre sorunu oluşturmaktan çok taşıyıcılık özellikleriyle çevre sorunlarını daha somut bir ifade ile çevre kirliliğini artırıcı ve hızlandırıcı bir rol oynamaktadırlar (Kırılıoğlu ve Can, 1998: 14). Buna karşılık, meteorolojik koşullar dikkate alınarak yapılan bir yer seçimiyle, havada bulunan kirleticilerin çevre üzerindeki olumsuz etkileri bir ölçüde de olsa bertaraf edilebilir (Altuğ, 1990: 24, a.k.t Kırılıoğlu ve Can, 1998: 14) 26 Nisan 1986 günü Çernobil deki 4 numaralı reaktörün patlaması sonucu Hiroşima ve Nagasaki'ye atılan bombalarının 100 katı kadar radyasyon havaya karıştı, radyoaktif bulutlar rüzgarında etkisiyle Güney Afrika'ya kadar ulaştı. Yağan yağmurlar Karadeniz ve Edirne'de bulutları yere indirdi. En mütevazî rakamlara göre, üç ülkede 146 bin kilometrelik bir alan radyoaktif kirlenmeye maruz kaldı. Felaketinin üzerinden 22 yıl geçmiş olmasına rağmen insan sağlığı açısından hala ciddi tehlikeler taşıyan bölgede yüzlerce köy yerleşime kapalı (<http://www.erguvanım.net>). Ülkemizde Türkiye Atom Enerjisi Kurumu (TAEK) bulunmaktadır ve bu kurum radyo aktif kirlenmenin denetimini ve radyasyonun kontrolünü yapmaktadır.

- **Doğal Afetler:** Yeryüzünde yaşayan canlıların özellikle de insanların, canlarının, mallarının beklenmedik bir anda tehlikeye girmesi veya yok olması şeklinde ortaya çıkan duruma doğal afet denilmektedir. Deprem, sel, fırtına, çığ, kuraklık, toprak kayması, volkanik patlamalar şeklinde ortaya çıkan afetlerin bazılarını kimi ülkelerde çok sık rastlanılmaktadır. İşte bu afetler o ülkelerde yaşayan insanları bir takım önlemler almaya sevk etmektedir. Örneğin; Japon halkının evlerini depreme dayanıklı olarak inşa etmeleri.

İnsanlar tarafından atmosfere salınan gazların sera etkisi yaratması sonucunda dünya yüzeyinde sıcaklığın artmasına küresel ısınma deniyor. (<http://www.kuresel-isinma.org>). Küresel ısınmanın dünyanın her yerinde hissedilir etkileri vardır. Kutuplardaki buzulların eriyerek deniz su seviyesini yükseltmesiyle oluşan toprak kaybı ve bunun sonucunda oluşan belleklerden silinmeyen kutup ayılarının hazin fotoğrafları.

- **Savaşlar:** Üzerinde fazla durulmamasına karşın savaşlar çevre kirlenmesinde önemli etkiye sahiptir. Savaşların acımasız yıkımları çevreyi olumsuz olarak etkilerken, silah sanayii de üretim aşamasında doğal kaynakları tüketerek çevreye büyük zararlar verir (Soylu, 2005: 36). Japonya'ya atılan atom bombasının insan ve çevreye verdiği zararlar, aradan yıllar geçmesine karşın sürmektedir. En son yaşanan Körfez ve Irak savaşlarının ekolojik dengeye çok büyük zararlar verdiği Birleşmiş Milletlerin çevre raporlarında belirtilmiştir (Soylu, 2005: 36).

1.5. Kirliliğin İnsan Sağlığı Üzerindeki Etkileri

Çevre kirliliği insan sağlığını elbette ki olumsuz yönde etkilemektedir. Zaman içerisinde pey der pey ortaya çıkan bu kötü sonuçlara özellikle çocukluk döneminde çevre kirliliğine maruz kalınmayla ulaşılmakta ve bu sorunlar kendini yetişkinlik döneminde daha da çok belli etmektedir.

İşte bu noktada çevre kirliliğinin insan sağlığı üzerindeki olumsuz etkilerinden de kısaca söz edilmesi uygun olacaktır:

- Kardiyovasküler hastalıklar,
- Kanser,
- Solunum Sistemi hastalıkları,
- Bulaşıcı hastalıklar,
- Kazalar ve zehirlenmeler,
- Sinir sistemi ve mental bozukluklar,
- Hematolojik etkiler,
- Doğum anomalileri ve doğurganlığa etkileri (Çevre ve sağlık 1, 1999: 16-34).

Yukarıda sayılan hastalıklara özellikle karbonmonoksit gazına maruz kalan kimseler daha çok yakalanmaktadır. Ayrıca kirli suların içilmesi, kimyasal maddelerin yiyeceklere geçmesi, çöplerin sularının toprağa ve oradan da yiyeceklere geçmesi ve yoğun gürültü ortamında kalınması bu hastalıklara yakalanma riskini arttırmaktadır.

Yanlış yerleşim yeri seçimiyle insanlar yüksek gerilim hatlarının bulunduğu bölgelere evlerini kurarak sağlıksız yaşama adeta davetiye çıkarmaktadırlar. Yapılan araştırmalar bu gibi yerlerde oturan çocukların lösemi kanserine yakalanma riskinin çok yüksek olduğu sonucunu ortaya çıkarmıştır. Bu noktada plansız yerleşmenin insan sağlığı üzerinde ne kadar büyük önem teşkil ettiği daha iyi anlaşılmaktadır.

1.6. Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED)

Belirli bir proje veya gelişmenin, çevre üzerindeki önemli etkilerinin belirlendiği bir süreçtir. Bu süreç, kendi başına bir karar verme süreci değildir; karar verme süreci ile birlikte gelişen ve onu destekleyen bir süreçtir. Yeni proje ve gelişmelerin çevreye olabilecek sürekli veya geçici potansiyel etkilerinin sosyal sonuçlarını ve alternatif çözümlerini de içine alacak şekilde analizi ve değerlendirilmesidir (<http://www.bahcesel.com>).

ÇED, 1969 yılında ABD’de yürürlüğe giren Ulusal Çevre Politikası Kanunu (National Environmental Policy Act) kapsamında dünya ile tanışmıştır. Türkiye’de 7 Şubat 1993 yılında 21489 sayılı Resmi Gazete de yayımlanarak uygulamaya girmiştir ve “Çevresel Etki Değerlendirmesi ve Planlama Genel Müdürlüğü Kurulmuştur”. İllerde de ÇED ve Planlama Şube Müdürlükleri bulunmaktadır. ÇED, 17 Temmuz 2008 ve 26939 sayılı Resmi Gazete de yayımlanarak bu günkü şeklini almıştır.

ÇED’in amacı; ekonomik ve sosyal gelişmeye engel olmaksızın, çevre değerlerini ekonomik politikalar karşısında korumak, planlanan bir faaliyetin yol açabileceği bütün olumsuz çevresel etkilerin önceden tespit edilip, gerekli tedbirlerin alınmasını sağlamaktır (<http://www.bahcesel.com>).

ÇED’in Görevleri: Yukarıda söz edilen amaçları gerçekleştirmek için illerde bulunan ÇED ve planlama şube müdürlüklerince çalışmalar yapılmaktadır. Bu bağlamda ÇED’in görevlerini aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür.

- Çevresel Etki Değerlendirmesi ve Planlama (ÇED) Yönetmeliğinin EK-1 listesinde yer alan çevresel etki değerlendirme uygulanacak projelerin süresi içerisinde halkın bilgilendirilmesi ile ilgili koordinasyonu sağlamak ve seçme, eleme kriterlerine tabi projelere ilişkin uygulanacak işlemlerle ilgili olarak İl Müdürünce iş ve işlemleri yapmak, Çevresel Etki Değerlendirmesi ve Planlama Genel Müdürlüğü görev alanına giren konulara ilişkin olarak değerlendirmek ve sonuçlandırmak,
- Çevresel Etki Değerlendirmesi ve Planlama Yönetmeliği gereği karar verilen projelerin inşaat/gerçekleşme, işletme ve işletme sonrasında Yönetmelik hükümlerine göre izlenmesi ve kontrolünü yapmak, yaptırmak ve gerekli koordinasyonu sağlamak,
- Çevre düzeni planlarının uygulanmasını izlemek, kontrolü için verilecek iş ve işlemleri yapmak, yaptırmak ve İl müdürünü bilgilendirmek,
- Ülke, bölge, havza ve sektör çevre yönetim plan uygulamalarını izlemek ve kontrolünü yapmak, yaptırmak ve gerekli koordinasyonu sağlamak,
- Stratejik çevresel değerlendirme ile ilgili işlerin izlenmesi için Bakanlıkça verilecek iş ve işlemleri yapmak, yaptırmak ve Bakanlık ile koordinasyonu sağlamak,
- Görevleriyle ilgili konularda ulusal ve uluslararası gelişmeleri izlemek ve değerlendirmek, gerektiğinde ilgili dairelerle koordinasyonu sağlamak,
- Bakanlıkça belirtilen format doğrultusunda il genelinde çevre durum raporlarının, il çevre sorunları ve öncelikleri envanterinin il'e ait çevre değerleri ve kirlilik haritalarını hazırlamak, sonuçlarından Bakanlığa bilgi vermek,
- Avrupa Çevre Ajansına üyelik çerçevesinde Bakanlıkça verilen görevleri yerine getirmek,
- Bakanlıkça oluşturulacak çevre veri tabanına veri girişini sağlamak,
- Bakanlıkça belirlenen sürelerde ve önceki yıllarla karşılaştırılarak, Ocak-Aralık verilerini içerecek şekilde hazırlanacak olan il çevre durum raporunun takip eden yılın Şubat ayı sonuna kadar Bakanlığa gönderilmesini sağlamak,
- Çevre ve Orman Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki Kanunda tanımlanan çevre düzeni planına ilişkin; çevre düzeni planı yapımı, revizyonu, ilavesi ve değişikliği

konusundaki başvuruların incelenmesi, Bakanlık ile koordinasyonun sağlanması ve incelenen planların Bakanlığa gönderilmesini sağlamak, onaylamak üzere il idare kurulunun gündeminde bulunan 1/5000 ölçekli nazım imar planı ve 1/1000 ölçekli uygulama imar planlarının il de eğer var ise çevre düzeni planlarına uygunluğunu incelemek ve gerektiğinde Bakanlık ile koordinasyonu sağlamak,

- Görev alanına giren diğer mevzuatlarla verilen kontrol, gözetim ve takip görevlerini yapmak,

- Görev alanına giren konularda eğitici ve tanıtıcı faaliyetlerde bulunmak, İl Müdürünce verilecek diğer görevleri yapmak (<http://www.cedraporu.net>).

17.07.2008 Tarih ve 26939 Sayılı ÇED Yönetmeliği Ek-I Listesindeki Faaliyetlere Uygulanacak Yasal Prosedür aşağıdaki gibi işlemektedir. ÇED yönetmeliği Ek-I Listesi çalışmanın ekler bölümünde yer almaktadır.

(ÇED Yönetmeliğindeki Ek-1 listesinde bulunan faaliyetlere ÇED kapsamında olduğundan bu faaliyetlere ÇED prosedürü uygulanır ve başvurular da aşağıda izlenen yöntemle Bakanlığa yapılır.)

- Proje tanıtım dosyası hazırlanır Bakanlığa sunulur

- Bakanlık proje tanıtım dosyasını inceler ve İDK kurulur (3 İş Günü)

- Halkın katılımı ve format verilmesi (12 İş Günü)

- ÇED raporunun Bakanlığa sunulması (max. Bir yıl içerisinde)

- Bakanlık raporun formata uygunluğunu inceler (3 İş Günü)

- Komisyon üyelerince inceleme ve değerlendirme yapılır (10 İş Günü)

- Nihai ÇED raporu Bakanlığa sunulur (5 İş Günü)

- Bakanlıkça ÇED olumlu / olumsuz kararı verilir (5 İş günü)

7 yıl içerisinde yatırıma başlanmalıdır / Yatırım yapılamaz (T.C. Sakarya Valiliği İl Çevre ve Orman Müdürlüğü, Çalışmalarımız, 2009: 45).

17.07.2008 Tarih ve 26939 Sayılı ÇED Yönetmeliği Ek -II Seçme Eleme Kriterlerine Tabi Faaliyetlere Uygulanacak Prosedür aşağıdaki gibi işlemektedir. ÇED Yönetmeliği Ek-II, Ek-III, Ek-IV ve Ek-V Listeleri çalışmanın ekler bölümünde yer almaktadır.

(Yönetmeliğin 5. maddesi gereğince seçme eleme kriterleri uygulanacak projeler Ek- II listesi kapsamında yer alan faaliyetlere ilişkin ÇED gereklidir veya ÇED gerekli değildir kararı verme yetkisi 2008/10 sayılı Bakanlık genelgesi ile Valiliklere devredilmiş olup; uygulanacak prosedür aşağıda gösterilmiştir.)

- Proje tanıtım dosyası Ek-IV'e göre hazırlanır
- Proje tanıtım dosyası valiliğe sunulur, Valilik uygunluk yönünden inceler (5 İş Günü)
- Proje tanıtım dosyasının değerlendirilmesi (15 İş Günü)
- Valiliğin karar vermesi (5 İş Günü)
- ÇED gereklidir kararı / ÇED gerekli değildir kararı

ÇED prosedürü uygulanır (T.C. Sakarya Valiliği İl Çevre ve Orman Müdürlüğü, Çalışmalarımız, 2009: 45).

Sonuç olarak; henüz tasarım aşamasındayken ortaya çıkabilecek olumsuzluklar belirlenerek, bu olumsuzlukları en aza indirgeyebilecek bir dizi önlemlerin alınması bakımından, halkın katılımı sayesinde ilgili taraflar arasında güven duygusunun oluşması ve demokratikleşme açısından büyük faydalar arz etmektedir.

1.7. ISO 14000 Çevre Yönetim Sistemi

ISO (International Organization for Standardization), Uluslararası Standard Organizasyonu'nun kısaltmasıdır. Uluslararası alanda standardı sağlamak amacıyla 23 Şubat 1947 yılında kurulan ISO, 138 ülkenin ulusal standart kuruluşlarının katılımıyla faaliyetlerini sürdürmektedir.

Bu bağlamda, öncelikle ISO 9000 serisi standartlar oluşturulmuştur. Çevre bilincinin yaygınlaşmasıyla birlikte bu alanı kapsayan ISO 14000 serisi standartlara da ihtiyaç duyulmuştur. ISO uluslararası bir kimlik taşıdığından çevre ile ilgili çalışmaların da uluslararası boyutta ele alınarak birlik ve beraberlik içerisinde yürütülmesi gerektiği düşünülmüştür.

ISO 14000'in getirdiği standartlar sayesinde temiz bir çevre teşvik edilirken, aynı zamanda iş dünyasının, iş hacminin ve ticaretin de büyümesi amaçlanmaktadır (<http://www.dtm.gov.tr>).

Çevre yönetim sistemi, en basit tanımıyla, işletmelerin çevreye verdikleri ya da verecekleri zararların azaltılması ve hatta mümkünse ortadan kaldırılması için geliştirilen yönetim sistemidir.

ISO 14000 çevre yönetim sistemi standartları serisi; hem işletmeler hem de ürünler için çevre faaliyetlerinin analiz edilmesi, etiketleme, denetleme ve yönetme sistem ve araçlarını kapsamaktadır (Soylu, 2005: 42). ISO Eylül 1996'da, çevre boyutlarının kontrolü ve giderilmesi konularında koşullar içeren ve özellikle kalkınmakta olan ülkelere uygun ISO 14001 Çevre Yönetim Sistemleri standardını yayınlamıştır. Uygulamaları hızla yayılan ve kabul gören ISO 14001 Standardı, çevre politikası, çevre amaçları/hedefleri ve çevre programları doğrultusunda çevre boyutlarının denetimi ve çevresel zararların giderilmesine yönelik koşulları içermektedir (Soylu, 2005: 43).

Çok yakın bir gelecekte en küçük işletmelerin bile, müşterilerine, kamu denetçilerine, sivil toplum kuruluşlarına, sigorta şirketlerine, komşularına ve meslek örgütlerine, işletmelerinde çevre yönetimi uyguladıklarını göstermek zorunda kalacakları söylenebilir (Soylu, 2005: 42).

1.7.1. ISO 14000 Standart Serisi

Çevre yönetim sistemi standart numaraları ve ana ve alt başlıkları aşağıda verilmiştir.

ISO 14001: 2004 Çevre Yönetim Sistemi - Özellikler ve Kullanım Kılavuzu,

ISO 14004: 2004 Çevre Yönetimi - Çevre Yönetim Sistemleri - Prensipler, Sistemler ve Destekleyici Teknikler İçin Genel Kılavuz,

ISO 14010: Çevre Yönetimi – Çevre Denetim Kılavuzu – Çevre İle İlgili Denetimin Genel Prensipleri,

ISO 14011: 2000 Çevre Yönetimi - Kalite ve Çevre Tetkiki İçin Kılavuz,

ISO 14012: Çevre Yönetimi – Çevre Denetçilerinin Haiz Olması Gereken Özellikler,

ISO 14020: Çevre Yönetimi – Çevre Etiketleri ve Beyanları-Genel Prensipler

ISO 14030: Çevre Performansı Taslağı,

ISO 14031: 2002 Çevre Yönetimi - Çevre Performans Değerlendirmesi – Kılavuz,

ISO 14040: 1998 Çevre Yönetimi - Hayat Boyu Değerlendirme Genel Prensipler ve Uygulamalar,

ISO 14060: Çevre Yönetimi – Mamullerin Çevre Veçhelerinin Mamul Standartlarına Dahil Edilmesi İle İlgili Kılavuz .

1.7.2. Standart Prensipleri

Çevre yönetim sistemi, yükümlülük altına girme ve politika, planlama, uygulama ve işlem, kontrol ve düzeltici faaliyet, gözden geçirme ve geliştirme olmak üzere beş prensipten oluşur. Bu prensipler aşağıda kısaca açıklanmaktadır.

- **Yükümlülük Altına Girme ve Politika:** Kuruluş çevre politikasını tayin etmeli ve çevre yönetim sistemine bağlılık taahhüdünde bulunmalıdır.

- **Planlama:** Kuruluş faaliyet, ürün ve hizmetlerinin çevre boyutlarını belirlemeli, bunların önemli olanlarını seçmelidir. Taahhütlerini gerçekleştirmek için amaç ve hedefler tespit etmeli, bu amaç ve hedeflere ulaşmak için gerçekleştireceği faaliyetleri programlamalıdır.

- **Uygulama ve İşlem:** Kuruluş, çevre politikasını gerçekleştirmek, amaç ve hedeflerine ulaşabilmek maksadıyla etkin bir uygulamada bulunabilmek için gerekli yetenek ve imkanlarla birlikte bir destek mekanizması geliştirmelidir.

- **Kontrol ve Düzeltici Faaliyet:** Kuruluş, çevre icraatını ve bu icraattaki başarı derecesini ölçmeli, izleyip değerlendirmelidir.

- **Gözden Geçirme ve Geliştirme:** Kuruluş, genel çevre icraatını ve bu icraattaki genel başarı derecesini geliştirmek amacıyla, çevre yönetim sistemini gözden geçirmeli ve sürekli olarak geliştirmelidir (<http://www.tse.org.tr>).

1.7.3. Çevre Yönetim Sisteminin Yararları

Çevre yönetim sisteminin yararlarını aşağıdaki gibi maddeler halinde özetlemek mümkündür.

- Enerji ve diğer kaynakların tüketiminde azalma sağlayacak alanlarının tespit edilmesi, kaynakların etkin kullanımı ile elde edilen ekonomik kazanç,
- Yükümlülük ve risklerin azalması,
- Çevreye ilişkin yasal ve diğer kurallar ile gerekliliklere kolaylıkla uyum sağlanması,
- Çevre korumasında çevre yönetimi sistemlerini kullanarak katkı sağlayan lider işletmelere verilen teşvik ve ödüllerden yararlanmak,
- Kirliliğin engellenmesi ve atıkların azaltılması,
- Hisse sahiplerinden gelen çevre korumasına ilişkin baskılara karşılık verebilmek,
- Toplumun iyiliğine olumlu katkıda bulunmak,
- Üstün kaliteli işgücü yaratama hususunda ilgi sağlanması,
- “yeşil” ürünler pazarından ve oluşan kardan pay almak,
- Sigorta işlemlerinde kirlilik olaylarının kapsam dışında kalması,
- Pazar payının korunmasında ve artırılmasında sağlanan katkılar,
- İhalelerde elde edilen rekabet gücü,
- Değişen koşullara uyum göstermede elde edilen yetenek artışı (<http://www.dtm.gov.tr>).

1.7.4. ISO 14000 Çevre Yönetim Sisteminin Belgelendirilmesi

Bu standart, gönüllülük esasına dayanmakla birlikte, bir kez kurulunca standarda uymak zorunludur (Ekinci, 2000: 39). Her ne kadar gönüllülük esasına dayansa da zamanla uluslararası pazarda olmazsa olmaz bir nitelik taşıyacağından organizasyonların talebi hızla büyüyecektir. Talep eden organizasyonların aşağıda belirtilen tedbirleri almaları uygun olacaktır.

Organizasyon:

- a) Yönetim sisteminin ana unsurlarının ve bunlar arasındaki ilişki ve iş birliğinin tarifi,

b) İlgili belgeleme işlemlerinin yönlendirilmesi için gerekli bilgileri sağlamalı, yazılı veya elektronik ortamda saklanmaları için gerekli tedbirleri almalıdır (Akbay, 2005: 51).

Belgeye bağlama işlemleriyle ilgili ayrıntının düzeyi; Çevre Yönetim Sistemi'nin temel unsurlarının ve bunlar arasındaki etkileşimin açıklanması için yeterli, özel bölümlerinin çalışmasıyla ilgili daha ayrıntılı bilgilerin nereden elde edilebileceği konusunda yol gösterici özelliğe sahip olmalıdır (Soylu, 2005: 45). Satandartta belgeye bağlama sisteminin, organizasyonun uyguladığı diğer sistemlerle birlikte entegre olabileceği belirtilirken; tek bir el kitabı şeklinde olmasının zorunlu olmadığı da belirtilmektedir.

Uluslararası pazarda, büyük sanayicilerin olduğu kadar bu sanayilere gelir sağlayan KOBİ'lerin de hayatta kalabilmeleri ve pazar paylarını koruyabilmeleri için pazarın aradığı şartlara uyum göstermeleri zorunludur (Ekinci, 2000: 42). Buradan anlaşıldığı üzere; ISO 14000 çevre yönetim sistemi standartlarını uygulamak KOBİ'ler açısından çok fazla önem arz etmektedir.

1.8. Sürdürülebilir Kalkınma

Sürdürülebilir Kalkınma kavramı 1987'de yayınlanan ve kısaca Brundtland Komisyonu denilen Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu'nun raporu ile önem kazanmaya ve tartışılmaya başlandı (Fisunoğlu, 1990: 39).

Sürdürülebilir kalkınma, insan ile doğa arasında denge kurarak doğal kaynakları tüketmeden, gelecek nesillerin ihtiyaçlarının karşılanmasına ve kalkınmasına imkan verecek şekilde bugünün ve geleceğin yaşamını ve kalkınmasını programlama anlamını taşımaktadır (<http://www.gap.gov.tr>). Sürdürülebilir kalkınma yaklaşımı, bir ülkenin bütün ekonomik ve sosyal politikalarının çevresel politika ve stratejileriyle bütünleştirilmesi sayesinde ancak hayata geçebilecektir (<http://www.yesilkutu.net>).

1.8.1. Sürdürülebilir Kalkınmanın Boyutları

Sürdürülebilir kalkınma 3 önemli boyutta ele alınmaktadır. Bunlar ekonomik boyut, sosyal boyut ve çevre boyutudur.

Ekonomik Boyut: Bu boyut; yeryüzündeki sınırlı kaynağın, insan yaşamının kalitesini arttırabilecek şekilde nasıl en adil bir biçimde dağıtılması gerektiğinin yolunun bulunması ile ilgilidir. Bunun için de iyi işleyen bir ekonomiye sahip olmak gereklidir.

Bu noktada gelişmiş ülkeler ve az gelişmiş ülkeler ayrımı önem kazanmaktadır. Yani gelişmiş ülkeler az gelişmiş ülkelere oranla daha fazla kaynak kullandığından daha fazla sorumluluk yüklenmelidirler. Gelişmiş ülkeler ekonomik açıdan daha fazla imkanlara sahip olduğundan ve gelişmiş ülke konumuna gelmek için daha fazla kaynak sarf ettiklerinden sürdürülebilir kalkınmada onlara çok daha fazla görev düşmektedir. Bu bilinçle hareket eden ülkelerin çevre finansmanı başlığı altında hibe ve yardımlar yaptıkları çalışmanın ileriki bölümlerinde ifade edilmektedir.

Çevresel boyut: Yenilenebilir ya da yenilenmesi mümkün olmayan her doğal kaynağın, devamlılığını sağlayabilmek hedeflenmelidir.

Günümüzde toprak erozyonu ve verimli arazilerin kaybı devamlı artış göstermekte, doğal alanlar ve ormanlar yok olmakta, denizler ve iç sular kirlenmekte, yaban hayatının devamı için gerekli alanlar günden güne azalmaktadır (Soylu,2005: 58). Türkiye’de gelişen turizmi desteklemek adına yapılan birçok turistik yapının da yukarıda sayılan türden olumsuzluklara yol açtığı görülmektedir. Sürdürülebilir kalkınma ile yukarıda belirtilen olumsuzlukların en aza indirgenmesi ve hatta mümkünse ortadan kaldırılması hedeflenmektedir.

Sosyal boyut: Eğitim, sürdürülebilir kalkınmanın sosyal boyutu açısından büyük önem arz etmektedir. Toplumlar sürekli olarak eğitilerek bilinçlendirilmeli ve bilinçli davranmanın gerek kendilerine gerekse gelecek nesillere sağlayacağı faydalar anlatılmalıdır.

Türkiye’de çiftçiler, yeni teknolojilerle toprağı daha verimli bir şekilde nasıl kullanabilecekleri konusunda eğitilmekte ve yine kırsal kesimlerde yaşayan insanlar için güneş enerjisi ile su ısıtma sistemleri konusunda çalışmalar yapılmakta ve cazip kredi imkanları sunulmaktadır. Bu tür faaliyetler, sürdürülebilir kalkınmanın ekonomik ve sosyal boyut ile uygulanmasına güzel bir örnektir.

BÖLÜM 2: ÇEVRE FİNANSMANI ARAÇLARI

İlk bölümde söz edilmeye çalışılan çevre sorunlarıyla baş etmek ve bundan sonra oluşabilecek çevre sorunlarını daha oluşmadan önleyebilmek amacıyla iyi organize edilmiş bir takım çevresel faaliyetlerin yapılması zorunludur. İşte bu noktada finans ihtiyacı doğmaktadır. Türkiye’de ilgili bakanlıklara çevre konusu ile ilgili ödenekler ayrılmaktadır ve bakanlıklar bu konu ile ilgili faaliyetlerini bu kaynaktan yönetmektedirler. Çevre sorunu günümüzde çok ileri boyutlara ulaştığından bu sorunun çözümünde kullanılacak finans ihtiyacı da çok ileri düzeyde seyretmektedir. Finans ihtiyacını karşılamaya yönelik araçlar bu bölümde açıklanacaktır. Fakat daha öncesinde çevre finansmanının basit bir tanımını yapmak uygun olur. Çevre finansmanı, çevre sorunlarının daha oluşmadan kaynağında önlenmesi ya da var olan çevre sorunlarının azaltılması ve hatta mümkünse ortadan kaldırılması için işletmelerin ve ülkelerin ihtiyaç duydukları mali kaynağın temin edilmesidir.

2.1. Fonlar

Çevre yönetiminde finansman sorununa çözüm getirebilmek amacıyla yasal dayanakları Çevre yasası ve ilgili diğer yasalarla oluşturulan, bazı “Fon”lar kurulmuştur (Ertürk, 1998: 325).

Fon; sözlük anlamıyla “bir teşebbüsü finanse etmek için bulunan sermaye”dir.

Fon sözcüğünün geniş anlamı ise “bir hizmetin görülmesi, bir programın yürütülmesi gibi belirli bir amacı gerçekleştirmek için gerektiğinde kullanılmak üzere ayrılan mali kaynaktır” (Özcan, 2002: 1).

2.1.1. Çevre Kirliliğini Önleme Fonu

Çevre Kirliliğini Önleme Fonu, 2872 sayılı Çevre Yasası’nın 17. maddesi ile kurulmuştur. Aynı maddede “Çevre kirliliğinin önlenmesi ve çevrenin iyileştirilmesi için gerekli harcamaların % 45’ine kadarının en çok yirmi yıl vadeli kredilerle Çevre Kirliliği Önleme Fonundan...” destekleneceği belirtilmiştir (Ertürk, 1998: 325).

Çevre Kirliliğini Önleme Fonu'nun Gelirleri: Çevre kirliliğini önleme fonunun gelirlerini aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür.

- Karayolları Trafik Kanunu gereğince motorlu taşıt araçlarının fenni muayeneleri sırasında ayrıca alınacak fenni muayene ücretinin onda biri oranında,
- Hava taşıt araçlarından, yurt içi taşımaları için ayrıca alınacak yolcu başına bilet bedelinin binde ikisi ile taşınan yük için ton başına yılda yüz lira,
- Türk Ticaret Kanunu hükümlerine göre gemi siciline tescil edilen her türlü deniz aracından gros ton başına her yıl alınacak 10 lira, Fona katılma payları ile;
- Genel Müdürlük Bütçesine bu amaçla her yıl konan ödeneklerden,
- 2872 sayılı Çevre Kanunu'na göre verilecek para cezalarından,
- Fondan verilecek kredilerin faizlerinden,
- Fona yapılacak her türlü bağış ve yardımlardan oluşur (<http://www.mevzuat.adalet.gov.tr>).

Çevre Kirliliğini Önleme Fonu'nun Giderleri: Fondan yapılacak giderleri aşağıdaki gibi maddelemek mümkündür.

- Çevre kirliliğini önleyici araştırma faaliyetleri ile ilgili giderler,
- Çevrenin temizlenmesi için yapılacak faaliyetlerle ilgili giderler,
- Çevre kirliliğini önlemeye yönelik eğitim faaliyetleri ve personel yetiştirilmesi ile ilgili harcamalar,
- Çevre kirliliğinin giderilmesi veya önlenmesi ile ilgili teknoloji ve projelerin satın alınmasına ilişkin giderler,
- Proje yarışmaları düzenlenmesi nedeniyle yapılacak masraflar ile verilecek ödüllere ilişkin giderler,
- Çevre kirliliğini önleyici ve çevreyi iyileştirici faaliyetlerde kullanılacak olan araç ve gereçlerin satın alma bedelleri,

- Hayvan ve bitki ıslahı için yapılacak çalışmalara ait giderlerle çevre kirliliğini önlemeye yönelik ağaçlandırma faaliyetleri ile ilgili giderler,

- Arıtma tesisi yapacak gerçek ve tüzel kişilere kredi yardımı (<http://www.mevzuat.adalet.gov.tr>).

2.1.2. Özel Çevre Koruma Fonu

Bu fon 383 sayılı “Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı Kurulmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname’nin 22. maddesi ile kurulmuştur.

Bu fonun amacı, Özel Çevre Koruma Bölgelerindeki çevre değerlerini korumak, çevre sorunlarını gidermek ve bu amaçlara yönelik olarak Yüksek Çevre Kurulu’nca önerilen faaliyetlerin gerçekleştirilmesidir (Ertürk, 1998: 327).

Özel Çevre Koruma Fonu’nun Gelirleri: Bu fonun gelirlerini aşağıda belirtilen kalemler oluşturmaktadır.

- Çevre Bakanlığı bütçesinden kuruma aktarılacak meblağlar,

- Her türlü yardım ve bağışlar ile Hazine Müsteşarlığının uygun görüşü üzerine alınacak dış krediler,

- Kira ve İşletme gelirleri ile koruma altındaki bölgelerde günübirlik alan olarak işletilen alanlardan elde edilen gelirler,

- İmar planları yapımına ve harita yapımına iştirak bedelleri,

- Çevre Bakanlığı bütçesine özel ödenek olarak kaydedilen miktarlardan Çevre Bakanınca uygun görülecek miktarda yapılacak aktarmalar,

- Diğer gelirler (<http://www.ockkb.gov.tr>).

Özel Çevre Koruma Fonu’nun Giderleri: Fonun giderleri aşağıdaki gibi maddeler halinde sıralanabilir.

- Bölgelerin korunması ve iyileştirilmesi için araştırma faaliyetleri,

- Tesisler ve altyapı tesisleri inşaatının ve onarımının yapılması, yaptırılması ve bölgelerin temizlenmesi ve temizlettirilmesi,

- Personel yetiştirme ve eğitim faaliyetleri,
- Bölgelerdeki araştırma, tanıtım ve denetim giderleri,
- Teknoloji ve proje satın alınması, proje yarışmaları düzenlenmesi,
- Bölgelerin korunması ve iyileştirilmesi için her türlü araç, gereç, malzeme, tüketim malları ve hizmet alımı,
- Çevre tanzimi,
- Hayvan ve bitki nesillerinin korunması ve muhafazası için yapılacak çalışmalar,
- Personel giderleri,
- Kurumun cari giderleri,
- Özel Çevre Koruma Bölgelerinde koruma hizmetleri ile ilgili giderler (<http://www.ockkb.gov.tr>).

2.1.3. Belediyeler Fonu

Bu fon İller Bankası emrinde kurulmuştur. Belediyeler bu fondan, Banka'nın yıllık yatırım programında yer alan harita, imar planı, içme suyu, enerji tesisleri.v.b projeleri için yararlanabilmektedirler (Ertürk, 1998: 329). Genel Bütçe Vergi Gelirleri tahsilatından ayrılan %2 paylardan teşekkül ettirilir.

2.1.4. Milli Parklar Fonu

Orman Bakanlığı emrinde bulunan bir fondur. Fonun amacı, 2873 sayılı Ulusal Parklar Yasası kapsamına giren parkların korunması, bakımı, onarımı, işletilmesi ve tanıtımını için yapılacak harcamaları karşılamaktır (Ertürk, 1998: 329).

Milli Parklar Fonu Gelirleri: Milli Parklar Fonu'nun gelirleri aşağıdaki gibidir.

- Bakanlık Bütçesine konacak ödenekler,
- İşletme işletirme ve benzeri faydalanmadan doğan gelirler,
- İntifa veya irtifak haklarından doğan gelirler,
- Yardım ve bağışlar (<http://www.mevzuat.adalet.gov.tr>).

Milli Parklar Fonu Giderleri: Bu fonun yaptığı harcamaları aşağıdaki gibi maddeler halinde özetlemek mümkündür.

- Kanun kapsamına giren ve kanun kapsamına alınacak sahalarda etüt - envanter belirleme, planlama gibi her türlü proje çalışmaları ve bu yerlerin özellik ve karakterleri bozulmadan korunması, tabii kaynakların geliştirilmesi, düzenlenmesi, restorasyonu, imar ve ıslahı, çevre tanzimi, özel planlarınca yaptırılacak her türlü faaliyetlerin gerektirdiği harcamalar,

- Kanun kapsamına giren sahalarda; planları gereği Kanunda belirtilen esaslara göre gerekli taşınmazların idareye tahsisi ve Bakanlıkça uygun görülen taşınmazların kamulaştırılması veya belli sürelerle intifa hakkının satın alınması ve kiralanması ile ilgili harcamalar,

- Kanun kapsamına giren sahalardaki köylerin, köy tüzel kişiliklerince bu sahalanın korunması, bakımı ve geliştirilmesi maksadıyla yapacakları hizmet ve faaliyetlere karşılık, görev alan elemanın vasıflı veya vasıfsız durumuna göre cari olan işçi ücreti tutarında yapılacak olan ödemeler ile bu hizmet ve faaliyetlerde kullandıkları mal ve malzemenin bedelleri ve araç - gerecin kiralarına karşılık yapılacak ödemeler,

- Kanun kapsamına giren sahalarda; planların gerektirdiği işletme, tanıtma, eğlenme, dinlenme, spor hizmetleri için yapılan her türlü alt yapı, üst yapı idare binası, araştırma istasyonları ve bu tür faaliyetlerle ilgili bilumum harcamalar,

- Tesislerin gayesine uygun olarak işletilmesi için gerekli müşavirlik hizmetleri, Fon kadrolarına atanan personelin aylıkları, işçi ücretleri ve giyim, yiyecek, fazla mesai ücreti, ikramiye, sosyal yardım ve benzeri harcamalar,

- Hizmetin gerektirdiği her türlü araç - gereç, ekipman ve benzeri menkullerin satın alınması, bakımı, onarımı ve işletilmesi ile ilgili her türlü harcamalar,

- Her türlü demirbaş ve tüketim malzemesi ile ilgili harcamalar,

- Fonun idaresi ile ilgili vergi, resim, harç, faiz, posta giderleri gibi her türlü harcamalardır (<http://www.mevzuat.adalet.gov.tr>).

2.1.5. Global Çevre Fonu

Küresel anlamda bu fonlara örnek olarak Global Çevre Fonu gösterilebilir. Orijinal adı Global Environment Facility -GEF olup, amacı küresel çevrenin korunmasıdır. Görevi, idaresi, yönetimi ve iç usulleri, 1992 yılında Rio de Janeiro'da düzenlenen Dünya Zirvesi çıktılarına dayanır (<http://www.ilkadim.com>). Fonun, çevreyi en fazla kirleten gelişmiş ülkelerden toplanacak paralardan oluşması ve çevre sorunlarını çözmeye finansal sıkıntı çeken gelişmekte olan ülkelere aktarılması şeklinde çalışması öngörülmüştür (Yaşamış, 1995 a.k.t Ayriçay ve Karataş, 2008: 165).

Bu fondan yararlanabilecek olan kurum ve kuruluşlar ve destek miktarları aşağıda belirtilmektedir.

Hükümetler büyük ölçekli GEF programından fon temin etmek için doğrudan başvurabilirler. Orta ölçekli GEF projeleri ise, hükümetler, sivil toplum kuruluşları (STK'lar), akademik kurumlar, ulusal ve uluslararası kurumlar ve özel sektör işletmeleri tarafından hazırlanabilir ve GEF desteği için sunulabilir. GEF'in büyük ölçeği 1 Milyon USD \$'ın üzerindeki destekleri kapsarken, orta ölçeği 1 milyon US\$'a kadardır. GEF Küçük Destek Programı (SGP), 50,000 US\$'a kadar olan projeleri için, sadece sivil toplum kuruluşları ve topluluk örgütlerinin başvurularına açıktır. Doğa koruma ve yenileme amacına yönelirken, insanların refahı ve geçim kaynaklarını da gözeterek sivil toplum projelerine fon ve tecrübe desteği veren SGP, yerel ve sivil girişimin, insani ve çevresel gerekler arasındaki ince dengeyi kurabileceği inancı ile hareket eder (<http://www.ilkadim.com>).

Bir diğer uluslararası kuruluş da Orta ve Doğu Avrupa için Bölgesel Çevre Merkezi (REC) dir. 1990 yılında Amerika Birleşik Devletleri, Avrupa Komisyonu ve Macaristan tarafından kurulmuştur.

REC, sürdürülebilir kalkınmanın çeşitli alanlarında çalışarak, paydaşlara çevre politikaları, biyoçeşitlilik, iklim değişikliği, yenilenebilir enerji, çevresel bilgi ve atık yönetimi gibi konularda etkin çözümler üretmeleri için destek vermektedir. (<http://www.ilkadim.com>)

REC'in Türkiye ile ilgisinden bu başlık altında söz edilmesi uygun olacaktır.

REC'in en yeni ülke ofisi 27 Mayıs 2004 tarihinde Ankara, Türkiye'de resmi olarak faaliyete geçmiştir. REC Türkiye Ofisi'nin hukuki temeli, REC Sözleşmesi ve REC ile Türkiye Cumhuriyeti arasında imzalanan İkili Anlaşmaya dayanmaktadır. REC Türkiye'nin kuruluşu 2004'te TBMM tarafından da onaylanmıştır. Ülke ofisinin genel amacı Türkiye'nin çevre konusunda hukuki, kurumsal, teknik ve yatırım alanlarına yönelik kapasitesini güçlendirmek, böylelikle de AB çevre müktesebatının etkili bir şekilde uygulanması sürecini hızlandırmaktır (<http://www.ilkadim.com>).

2.1.6. AB Çevre Fonları

Avrupa Komisyonu tarafından 2007-2013 dönemi için önerilen finansman araçları, doğayı korumaya ve çevreye ilişkin öncelikler için daha önce hiç olmadığı kadar geniş imkanlar içermektedir. Ancak, çevresel önceliklerin planlamalara ve gerçek harcamalara entegre edilmesi üye devletler için opsiyon olup zorunluluk değildir. Bunlardan istifade edilip edilmeyeceği ya da ne dereceye kadar istifade edilebileceği büyük ölçüde bu fonların kullanımı konusunda ulus düzeyinde veya daha alt düzeylerde alınacak kararlara bağlı olacaktır. 27 üye ülkenin hepsinde ve gelecekte üye olması beklenen ülkelerde 1 Ocak 2007'den itibaren bu fonlardan faydalanabilmek için süreç başlamış bulunmaktadır(Ayriçay ve Karataş, 2008: 118). Bu süreç 31 Aralık 2013'de sona erecektir.

2.1.6.1 AB'nin Mali Araçları

Avrupa Birliği'nin Mali araçları olan Yapısal Fonlar ve Uyum Fonu, Kırsal Kalkınma İçin Avrupa Tarım Fonu, Avrupa Balıkçılık Fonu ve Ortak balıkçılık Planı ve Çevre İçin Mali Araç aşağıda açıklanmaktadır.

- Yapısal Fonlar ve Uyum Fonu (The European Structural Funds (ESF) and Cohesion fund (CF)): Yapısal Fonlar; Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu (ERDF) ve Avrupa Sosyal Fonundan oluşmaktadır.

Yapısal Fonlar, bölgesel ekonomik kalkınma, istihdam, çevre, tarım ve balıkçılık gibi alanlarda finansman sağlamak amacıyla oluşturulmuştur (Ayriçay ve Karataş, 2008: 118).

Uyum Fonu ise; 1994 yılında kurulmuş olup, AB genelinde ekonomik, sosyal ve bölgesel uyumu hızlandırmak amacı gütmektedir.

2007-2013 döneminde 348 milyar Avronun 278 milyar Avrosu Yapısal Fonlara, 70 milyar Avrosu Uyum Fonuna ayrılmıştır.

- **Kırsal Kalkınma İçin Avrupa Tarım Fonu (European Agricultural Fund for Rural Development (EAFRD)):** Sürdürülebilir kırsal gelişim için, kırsal aktörlere bölgelerindeki uzun vadeli potansiyeli gerçekleştirmelerine yardımcı olmak için düzenlenmiş bir finansal enstrümandır (Ayriçay ve Karataş, 2008: 118). AB üyesi ülkeler bu fondan yararlanmak için 7 yıllık kırsal kalkınma programları hazırlamaktadır. Türkiye’de üyelik sürecini tamamladığında böyle bir program hazırlayabilecektir.

- **Avrupa Balıkçılık Fonu (European Fisheries Fund (EFF)) ve Ortak balıkçılık Planı (Common Fisheries Policy (CFP)):** AB Balıkçılık Planı iki mali araç önermektedir: Biri, balıkçılık sektörünün yeniden yapılandırılmasına ve balıkçılığa dayalı kıyı kesimlerinin kalkınmasına odaklı olan Avrupa balıkçılık Fonu (EFF) olup diğeri, Ortak Balıkçılık Planı’nın reformunu desteklemek için finansmana ihtiyaç duyulan bütün alanları (kontrol önlemleri, bilimsel danışmanlık ve teknik veriler, uluslararası balıkçılık anlaşmaları vs.) bir araya getirecek olan ikinci bir araçtır (Ayriçay ve Karataş, 2008: 119).

Bu fonun 2007-2013 yılları arasındaki 7 yıllık süre içerisindeki bütçesi 3.8 milyar Avrodur.

Türkiye’de balıkçılık, üç tarafı denizlerle çevrili bir ülke olması ve kalabalık nüfusa sahip olmasına rağmen ne yazık ki fazla gelişmemiştir. Türkiye AB üyelik sürecini tamamladığında (EFF) den yararlanarak balıkçılığını geliştirme yolunda büyük aşamalar kaydedebilir.

- **Çevre İçin Mali Araç (LIFE):** Sadece çevreye yönelik projelerin finansmanı amacıyla oluşturulan tek Topluluk mali aracıdır. LIFE programı 1992 yılında, Topluluğun çevre mevzuatı ve çevre politikalarının uygulanmasını desteklemek amacıyla uygulamaya konulmuştur (Ayriçay ve Karataş, 2008: 119).

Ayrıca; Avrupa Birliği aday ülkelere çeşitli programlar aracılığı ile yardımda bulunmaktadır. Avrupa Birliği, Merkezi ve Doğu Avrupa Ülkeleri'ne katılım öncesi mali yardım sağlarken; “Polonya & Macaristan Ekonomik Yapılanma Programı (Poland and Hungary: Assistance for Restructuring their Economies Programme-PHARE)”, “Tarım ve Kırsal Kalkınma Özel Katılım Programı (Special Accession Programme for Agriculture and Rural Development-SAPARD)” ve “Katılım Öncesi Yapısal Araç (Instrument for Structural Policies for Pre-Accession-ISPA)” olmak üzere üç temel araç kullanmaktadır (DPT, 2006a, a.k.t, Yılmaz ve Tolunay, 2007: 109). IPA’da bunları tek çatı altında birleştirir.

Türkiye’ye yönelik mali yardımların kapsamını genişleten IPA, 2007-2013 mali dönemi boyunca Türkiye’ye yönelik AB mali yardımlarına ilişkin yasal temeli oluşturmaktadır. IPA’nın bileşenleri şöyledir;

- Geçiş Dönemi Desteği ve Kurumsal Yapılanma
- Sınır Ötesi İşbirliği
- Bölgesel Kalkınma
- İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi
- Kırsal Kalkınma (Ayrıçay ve Karataş, 2008: 119).

2.1.6.2. 2007-2013 Dönemi İçin AB Fonları

2004 yılı Temmuz ayında Avrupa Komisyonu bölgesel ve kırsal kalkınma, balıkçılık ve çevre konusunda bir dizi yasal düzenleme teklifini kabul etmiştir. Tablo 1’de bu tekliflerin genel bir görünümü, öncelikleri ve hedefleri, önerilen finansman araçları ve ön görülen fon miktarı verilmiştir (Ayrıçay ve Karataş, 2008: 119).

Tablo 1: Finansman Dönemi Avrupa Komisyonu Önerileri

Alan	Hedef /Öncelikler	Uygunluk / Enstrümanlar	Fon miktarı (milyar €)
Uyum politikası	Ekonomik ve sosyal uyum		33.61
	Gelişmişlikte diğer Bölgeri yakalama	En az gelişmiş bölgeler/ERDF,ESF,CF	264.0
	Bölgesel Rekabet Gücü ve istihdam	En az gelişmiş bölgeler haricindekiler/ERDF,ESF	57.9
	Bölgesel İşbirliği	En az gelişmiş bölgeler haricindekiler/ERDF,ESF	13.2
	Teknik yardım	Denetleme, değerlendirme, yönetim ve pilot önlemler	1
Kırsal Kalkınma	Sürdürülebilir kırsal gelişim		88.75
	Rekabet Gücü (tarım/ormancılık)	Bütün kırsal bölgeler/EAFRD	>13.3(%15)
	Toprak yönetimi / Çevre		>22.2(%25)
	Daha geniş kırsal ekonomi		>13.3(%15)
	LEADER	Seçili Bölgeler / EAFRD	>6.21(%7)
Balıkçılık	Sürdürülebilir balıkçılık		7.60
	Balıkçılık sektörü ve yönetiminin sürdürülebilir gelişmesi	Balıkçılık sektörü ve kıyı Balıkçılık bölgeleri/EFF	4.96
	CFB Reformu'nun uygulaması	Önerilecek olan ikinci enstrüman	2.64
Çevre	Çevre politikasının ve ilgili yasamanın geliştirilmesi ve uygulanması		2.19
	Uygulama / Yürütme	AB düzeyinde Çevre için Mali Araç (LIFE+)	1.65 (%75-80)
	Bilgi / İletişim		0.4 (%20-25)

Avrupa Komisyonu'nun 2007-2013 döneminde, çevre ile ilgili yararlanabilecek fonlar, göreceli olarak değerlendirildiğinde küçük sayılabilecek Çevre için mali araç (LIFE+) ve buna ilaveten diğer mali enstrümanların kapsamı içerisinde yer almaktadır. Bu nedenle, çevre için mevcut olabilecek finansman fırsatlarının değerlendirilmesinde, bütün finansman alanlarının ve enstrümanlarının göz önünde bulundurulması önem kazanmaktadır. Birçok durumda, motive edilmesi gereken, hatırı sayılır ölçüde yoruma açık alanlar vardır. Tablo 2. 'de çeşitli enstrümanların yardım kapsamı ve öncelikli hedefleri özetlenmiştir (Ayriçay ve Karataş, 2008: 120).

Tablo 2: Önerilen AB Finansman Enstrümanlarının Hedefleri ve Kapsamları

Enstrüman	Amaç / Hedefler / Misyon	
ERDF Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu	Bölgesel eşitsizlikleri azaltmak ve bölgesel ekonomilerin yapısal gelişimini ve ıslahını desteklemek. Rekabet gücünü ve inovasyon kapasitesini artırmak, sürdürülebilir iş imkanları oluşturmak, ve çevreye duyarlı büyümeyi teşvik etmek	<ul style="list-style-type: none"> • Üretken yatırım • Altyapı • Diğer gelişim inisiyatifleri (teşebbüslere yönelik hizmetler, finansman araçları) • Çevre koruma • İşbirliği
ESF Avrupa Sosyal Fonu	% 100 istihdam, iş ortamında kaliteyi ve üretkenliği arttırmak ve sosyal katılımı güçlendirmek, ve istihdam konusunda bölgesel eşitsizlikleri gidermek. Avrupa İstihdam Stratejisi'ne güçlü bağlılık	<ul style="list-style-type: none"> • Teşebbüslerin ve çalışanların adaptasyon kapasitesi • İş arayanların ve atıl konumlardakilerin istihdama erişimi • Sosyal katılımı desteklemek • İnsan sermayesine yatırım • Kamu yönetimlerinin verimliliğini arttırmak ve kurumsal kapasitesini güçlendirmek • İnovasyon etkinlikleri ve işbirliği
CF Uyum Fonu	En az gelişmiş üye ülkelerin diğerlerini yakalaması	<ul style="list-style-type: none"> • Avrupa boyunca taşımacılık ağları • Çevreye ilişkin projeler • Açıkça çevresel faydaları olan sürdürülebilir kalkınma: Enerji verimliliği, yenilenebilir enerji, temiz şehir taşımacılığı
EAFRD Kırsal Kalkınma İçin Avrupa Fonu	Avrupa Topluluğu kapsamında sürdürülebilir kırsal kalkınma, Tarım sektörünün yeniden yapılandırılması	<ul style="list-style-type: none"> • Tarım ve ormancılığın rekabet Gücünü arttırmak • Çevreyi ve kırsal çevreyi İyileştirmek • Kırsal alanlarda yaşam kalitesini iyileştirmek ve ekonomik etkinliğin çeşitliliğini teşvik etmek
EFF Avrupa Balıkçılık Fonu	Balıkçılık sektörünün ve kıyı balıkçılık bölgelerinin sürdürülebilir kalkınması	<ul style="list-style-type: none"> • AB balıkçılık donanmasının ıslahı için alınacak önlemler • Su ürünleri, balıkçılık kapsamında işleme ve ticaret • Müşterek menfaatler için önlemler • Kıyı balıkçılık bölgelerinin sürdürülebilir kalkınması

Tablo 2'nin devamı

LIFE + Çevre için Mali Araç	Sürdürülebilir kalkınmanın sağlanmasına bir katkı olarak Avrupa Topluluğu çevre planının ve ilgili yasamaların geliştirilmesi ve uygulanması	<ul style="list-style-type: none"> • Çevre politikalarının uygulanması ve yönetimi • Çevre konularında enformasyon ve iletişim
-----------------------------------	--	--

Çeşitli finansman enstrümanlarının genel hedeflerine ve yardım kapsamlarına Tablo 2'deki bu genel bakışın yanı sıra, Tablo 3.'de doğanın korunması ve çevre için hangi finansman imkanlarına yönelinmesi gerektiği şematik olarak verilmiştir (Ayırçay ve Karataş, 2008: 121).

Tablo 3: Çevresel Finansman İmkanlarına Genel Bir Bakış

	Doğrudan (çevreyi hedefleyen)								Dolaylı (diğer bölümlere / alanlara entegre edilen)							
	Çevresel temizlik	Çevresel altyapı	Su yönetimi	Biyolojik Çeşitlilik/Natura	Enerji verimliliği /	Çevresel kapasite oluşumu	Çevresel bilincini artırma	Doğal riski önleme	Sürdürülebilir taşınabilirlik	Sürdürülebilir turizm	Sürdürülebilir tarım ve	Sürdürülebilir balıkçılık	Sanayi / temiz teknoloji	Yenilikler / Araştırma &	Nitelik / sosyal katılım	Sağlık / yaşam kalitesi
ERDF -Kalkınmada diğer bölgeleri yakalama - Rekabet gücü - İşbirliği	N	N	?	N	N		N	N	N	N			N	N	N	N
ESF -Kalkınmada diğer bölgeleri yakalama - Rekabet gücü						N	?								N	N
Uyum Fonu	?	N	?	?	N				N							
EAFRD		O	O	N		N	N	N		N	N				N	N
EFF				O	O					O		N			N	O
LIFE+			?	?	?	N	N									?

N = Net, O=Muhtemel, ? = Kesin olmayan

Türkiye için Katılım Öncesi Mali İşbirliği Aracı (IPA) bileşenleri kapsamında finanse edilebilecek alanlar ise Tablo 4.'de ve Avrupa Komisyonunca 2007-2011 dönemi için hazırlanan bileşen bazında tahsisatları içeren IPA bütçesi Tablo 5.'de verilmiştir (Ayriçay ve Karataş,2008:122).

Tablo 4: IPA Bileşenleri Kapsamında Finanse Edilecek Alanlar

Geçiş Dönemi Desteği ve Kurumsal yapılanma	AB Müktesebatına uyum, kurumsal yapılanma, ekonomik reform, insan haklarının ve temel özgürlüklerin korunması ve geliştirilmesi, sivil toplumun geliştirilmesi
Sınır Ötesi İşbirliği	Türkiye'nin sınır komşusu olduğu AB'ye üye ve aday ülkelere çevre, truzim, sosyal ve kültürel bağların güçlendirilmesi alanlarında küçük ölçekli altyapı projeleri, Ortak ekonomik ve çevresel planlamayı destekleyen teknik yardım hizmetleri
Bölgesel Kalkınma	Ulaştırma- Ulusal ağlarla Trans-Avrupa ağlarına bağlanması Çevre- Su kaynakları, atık yönetimi, kentsel atık, hava kalitesi, Bölgesel Rekabet Edebilirlik- Girişimcilik, KOBİ'lere AR-GE, inovasyon, sanayi bölgelerinin yeniden yapılandırılması, bilgi toplumu
İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi	Eğitim, İstihdam ve Sosyal içerme
Kırsal Kalkınma	Tarımsal işletmelerin yeniden yapılandırılması ve yenilenmesi, Tarımsal ürünlerin işlenmesi ve pazarlanması, Kırsal altyapı, Kırsal ekonominin çeşitlendirilmesi, Üretici grupları, Çevre dostu temiz üretim yöntemleri

Tablo 5:Türkiye İçin IPA Bütçesi (EC, 2007)

Bileşen	2007	2008	2009	2010	2011	Toplam
Geçiş Dönemi Desteği ve Kurumsal Yapılanma	252,2	250,2	233,2	211,3	230,6	1177,5
Sınır Ötesi İşbirliği	6,6	8,8	9,4	9,6	9,8	44,2
Bölgesel Kalkınma	167,5	173,8	182,7	238,1	291,4	1053,5
İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi	50,2	52,9	55,6	63,4	77,6	299,7
Kırsal Kalkınma	20,7	53,0	85,5	131,3	172,5	463
TOPLAM	497,2	538,7	566,4	653,7	781,9	3037,5

2.2. Çevre Vergileri

Vergi, devletin varlığını sürdürebilmesi ve üstlendiği ekonomik, siyasal ve sosyal fonksiyonlarını yerine getirebilmesi için egemenlik gücüne dayanarak gerçek ve tüzel kişilerden alınan değerdir. Vergi toplamadan günümüz dünyasında hiçbir devlet varlığını ve devlet olmanın gereklerini yerine getiremez. Bu nedenle vergi, kamu gelir kaynaklarının en önemlisidir (Şamiloğlu, 2002: 120).

Çevre vergileri de önemli bir finansman kaynağıdır.

Çevreyle ilgili vergiler ortalama olarak, uygulayan ülkelerin milli gelirlerinin % 2-2.5'ünü toplam vergi gelirlerinin ise % 6-7'lık kısmını oluşturmaktadır (<http://www.eksennymm.com.tr>).

Türkiye’de çevre politikasında uygulanan ekonomik araçların başında “Çevre Temizlik Vergisi” gelir. Kanundaki şekliyle “belediye sınırları ve mücavir alanları içinde bulunan ve belediyelerin katı atık toplama ile kanalizasyon hizmetlerinden yararlanan konut, işyeri ve diğer binalar çevre temizlik vergisine tabidir” (Kasapoğlu, 2003: 42).

Çevre Temizlik Vergisi gelirleri çevre temizliği gayesi dışında kullanılamaz. Çünkü yasada “Bu madde uyarınca, tahsil edilen vergiler çevre temizliği gayesi dışında kullanılamaz” denilmektedir (Kasapoğlu, 2003: 43).

Çevresel vergilerin asıl amacının çevreye zarar veren davranışların azaltılması olduğu da söylenebilir.

Bir başka deyişle çevresel vergilerin çıkarılış amacı devlete gelir temin etmekten çok, mükellefi belli bir davranışa yönlendirmektir (Ayrıçay ve Karataş, 2008: 155).

Kirliliği önlemeye yönelik çalışmalarda geliri kullanılmak üzere emisyon vergileri de söz konusudur.

Bu tür vergilerde hava, su ve toprağa bırakılan atık maddeler miktar ve içeriği temel alınarak hesaplama yapılmaktadır. Üreticiler veya tüketiciler bıraktıkları yada bıraktıkları varsayılan emisyon miktarınca vergi ödemektedirler (Ayrıçay ve Karataş, 2008: 156).

Çevre konusunda küresel bir vergileme gerçekleştirilememektedir. Ancak çevre kirliliği konusunda küresel amaca uygun bazı vergiler mevcuttur. Örneğin, karbon vergisi bu tür bir vergidir. BM Çerçeve Kongresi tarafından hazırlanmış olan Kyoto Protokolü, küresel ısınma ve bunun sonucu gerçekleştirilen iklim değişikliğine karşı strateji uygulamayı amaçlamıştır. Küresel ısınmaya neden olan gazların özellikle karbon emisyonunun vergilendirilmesi bu çerçevede değerlendirilir (Mutlu, 2006: 16).

Karbondioksit, insan-yapımı sera gazlarının en önemlisi olarak kabul edilir. Çünkü, diğer sera gazları olan, floroklorokarbonlar (FCK), metan ve azotdioksit ile kıyaslandığında, karbondioksit gazının sera etkisi yaratma ve iklim değişimine yol açmadaki payı % 50 ile en fazladır. Yapılan araştırmalar karbondioksit yayımlarının ana nedeni olan kömür, petrol ve doğal gaz gibi fosil yakıtların kullanımı sonucunda, her yıl havaya yaklaşık 6 milyar ton karbon verildiğine, bu miktarın Sanayi Devriminden beri birikmiş olan 170 milyar tona eklendiğine ve iklimin önümüzdeki birkaç yüzyıl içinde yeniden dengeye kavuşabilmesi için, karbon yayımının okyanus ve ormanların emebileceği bir düzeye dek- yani yılda 1-2 milyar ton ya da günümüzdeki oranın % 80 azı- indirilmesi gerektiğine işaret etmektedir (Flavin, 1997:32, a.k.t, Kovancılar, 2001:

12). Bu konuda kullanılabilir piyasa temelli alternatif araçlardan biri “karbon vergisi”dir (Kovancılar, 2001: 12).

Karbon vergisi, sera gazı emisyonlarını azaltmak için uygulanan bir vergi olup, çok az sayıda ülke tarafından uygulanmaktadır. Zaman içerisinde bu vergilendirme türüne başvuran ülkelerin sayısının artacağı öngörülmektedir.

2.3. Sübvansiyonlar

Sübvansiyon, devletin kişi ve kurumlara para, mal veya hizmet şeklinde yaptığı karşılıksız yardımları ifade eder (Seyitoğlu,1992: 799 a.k.t Güneş, <http://idari.cu.edu.tr>).

Sübvansiyonlar, ya bir işletmenin kirliliğini kontrol ve arıtma tesisi kurma maliyetlerinin kısmen kamu tarafından karşılanması, ya da bazı tip kullanımları teşvik amacıyla bu kullanımların maliyetlerinin kamu tarafından büyük ölçüde karşılanarak, fiyatların düşük düzeyde tutulması yoluyla uygulanır (Ünlü, 1991: 39 a.k.t Kasapoğlu, 2003: 41).

Ayrıca AB’de yerel yönetimlerin atık sistemlerini oluşturmaları, çevrenin korunması, ormanların geliştirilmesi ve tarım alanlarında destek sağlanması için sübvansiyon uygulamaları yapılmaktadır (Mutlu, 2006: 17).

2.4. Harçlar ve Ücretler

Bir diğer uygulama da harçlardır.

Bunlar kirlileme harçları (hava, su, toprak kirliliği ile ilgili olarak), emisyon harçları (aircraftlar ve diğer harçlar, civa, fosfor, nitrojen, sıvı, katı atıklar üzerinden), kullanım harçları ve üretim harçlarıdır (Mutlu, 2006: 16,17).

Doğal kaynak tüketimi karşılığında tahsil olunan harçlar ve ücretlerin temeli, “kirlileten öder” ile “kullanan öder” prensipleridir (Kasapoğlu, 2003: 41). Kullanan öder prensibi, herhangi bir kaynağı (arazi, su, enerji vb) kullanan kişinin, kullanımı oranında ödeme yapması, kirlileten öder prensibi ise, çevreyi kirlileterek ekonomiye fazladan bir yük getiren kişi ve kurumların bu fazla yükün toplam maliyetine oransal olarak ödeme yapması anlamına gelir (Çelik ve Karaer, 1999: 110, a.k.t Kasapoğlu, 2003: 41-42).

2.5. Hibe ve Krediler

Hibe, sözlük anlamıyla bağışlama bağış demektir. Çevre korumaya yönelik çalışmalar kapsamında hibe kavramına çok sık rastlamaktayız. Bu konu ile ilgili birçok uluslararası antlaşmalar söz konusudur.

Örnek verilmesi gerekirse; (T.C Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı, sayı: 2008/205)

Türk-Alman Mali İşbirliği kapsamında 2007 yılı Mali İşbirliği Anlaşması 03.11.2008 tarihinde iki ülke arasında imzalanmıştır. Anlaşmayı, Almanya Federal Cumhuriyeti adına Büyükelçi Dr.Eckart Cuntz ile Türkiye Cumhuriyeti adına Hazine Müsteşarı İbrahim H. Çanakcı imzalamışlardır.

Bahse konu Anlaşma kapsamında, Federal Almanya Cumhuriyeti tarafından kredi ve hibe olarak toplam 19.7 milyon Avro tutarında finansman taahhüt edilmiştir. Bu tutarın 18.7 milyon Avro'su kredi, 1 milyon Avro'su hibe olarak programlanmıştır.

Söz konusu kaynakların 17.7 milyon Avro tutarındaki kısmı belediyelerin içmesuyu, kanalizasyon ve katı atık projelerinin finansmanı ile eğitim ve danışmanlık hizmeti harcamalarının finansmanında; 2 milyon Avro tutarındaki kısmı ise bankacılık sektörü aracılığıyla küçük ölçekli işletmelere sanayide çevre koruma önlemleri için mikro kredi olarak kullanılacaktır.

Çevre korumaya yönelik yapılan bir diğer çalışma da kredi anlaşmalarıdır.

Bununla ilgili de bir örnek verilmesi gerekirse (T.C Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı, sayı: 2009/08);

Dünya Bankası ile yürütülmekte olan mali ve teknik işbirliği çerçevesinde belediyelerin altyapı projeleri ile idari ve uygulama kapasitelerinin artırılması konusundaki projeler desteklenmektedir. Bu kapsamda, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Altyapı Projesi için sağlanan 322,15 milyon ABD Doları tutarındaki Kredi'ye ilişkin Garanti Anlaşması 13.01.2009 tarihinde imzalanmıştır.

Söz konusu Kredi kapsamında; (i) çevre yönetiminin geliştirilmesi, (ii) belediye hizmetleri ve altyapısının güçlendirilmesi, (iii) afet yönetimi kapasitesinin geliştirilmesi ve (iv) proje yönetimi kapasitesinin geliştirilmesi amaçlanmaktadır.

Bu tür çalışmaya bir diğerk örnek de şudur: . (T.C Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı, sayı:2008/76

Hazine Müsteşarlığı garantörlüğünde imzalanan Kredi ve Garanti Anlaşmaları ile Avrupa Yatırım Bankası'ndan 200 milyon Avro ve 100 milyon Avro tutarlarında iki kredi temin edilmiştir.

Yenilenebilir enerji ve çevre projelerinin finansmanında kullanılacak olan 200 milyon Avro tutarındaki 5 yılı ödemesiz 15 yıl vadeli kredi ile özel ve kamu yatırımcılarının yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımını artırarak sera gazı etkisini azaltmaya; etkin enerji kullanımını sağlamaya ve endüstriyel kirliliği azaltmaya yönelik yatırımlarına destek olunması amaçlanmaktadır. Söz konusu kredi, Türkiye Kalkınma Bankası ve Türkiye Sınai Kalkınma Bankası aracılığıyla kullanılacaktır.

Japon hükümeti de kalkınmakta olan ülkelerin çeşitli ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla mali yardım programı sunmuş ve Türkiye ile 11 Eylül 2000 tarihinde tamamladığı anlaşma ve prosedürler kapsamında çevre korumaya yönelik konulara hibe vererek desteğini göstermektedir. Kar amacı gütmeyen kuruluşlar aracılığıyla desteğini gösteren Japonya bu konu ile ilgili yerel yönetimleri ve sivil toplum örgütlerini elçiliği aracılığıyla görevlendirmeyi tercih etmektedir.

2.6. Çevresel Harcamalar

Çevre kirliliğinin meydana gelmeden önlenmesi, var olan çevre kirliliğinin azaltılması ve hatta yok edilmeye çalışılması kapsamında bir takım harcamalar yapılmaktadır. Kamu sektöründe 2008 yılı içerisinde yapılan çevresel harcamalar Tablo 6.'da gösterilmiştir.

Tablo 6: Kamu Sektörü Çevresel Harcamaları-2008

	(TL)
Toplam	8 980 620 819
Cari harcamalar	5 633 239 269
Yatırım harcamaları	3 347 381 549
Dış ortam havasını ve iklimi koruma	277 774
Su hizmetleri	1 840 744 519
Atıksu yönetimi hizmetleri	803 791 559
Atık yönetimi hizmetleri	235 417 347
Toprak ve yeraltı suyunu koruma	8 827 331
Gürültü ve vibrasyonun azaltılması	13 800
Biyolojik çeşitliliğin ve peyzajın korunması	203 092 169
Enerji	7 381 490
Araştırma ve geliştirme	5 775 497
Harcamaları bölünemeyen faaliyetler ⁽¹⁾	242 060 064

Harcamaları bölünemeyen faaliyetler başlığı altında, birden fazla çevresel konuyu içeren ve harcamalarının konulara göre ayrıştırılması mümkün olmayan faaliyetler yer almaktadır (<http://www.tuik.gov.tr>).

Yukarıdaki tablodan da anlaşıldığı üzere kamu sektörünün çevre korumaya yönelik ciddi çalışmaları söz konusu olmakta ve bu alanda önemli yatırım harcamaları ve cari harcamalar yapılmaktadır. Özellikle başta insanlar olmak üzere tüm canlıların önemli yaşam kaynağı olan suyun temizlenmesi ve korunmasına yönelik harcamanın çok yüksek düzeyde seyrettiği görülmektedir.

BÖLÜM 3: DEVLETİN İŞLETMELERE SAĞLADIĞI FİNANSAL TEŞVİKLER

Devlet Yardımları, 16/07/2009 tarih ve 227290 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 14/07/2009 tarih ve 2009/15199 sayılı “Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Karar” ve 28/07/2009 tarih ve 27302 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan “Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Kararın Uygulamasına İlişkin Tebliğ” çerçevesinde yürütülmektedir. Çalışmada bu karar ve tebliğden yararlanılmıştır. Devletin İşletmelere Sağladığı Finansal Teşvikler konusuna geçmeden önce teşvik kavramı üzerinde durulması uygun olacaktır.

Teşvik Kavramı: Teşvik, kelime anlamı olarak isteklendirme, özendirme manasına gelmektedir. Ekonomi literatüründeki teşvik kavramı ise; belirli ekonomik faaliyetlerin diğer faaliyetlere oranla daha hızlı gelişmesini sağlamak amacıyla, devlet tarafından çeşitli yöntemlerle verilen nakdi ve nakdi olmayan destek olarak tanımlanabilir.

Başka bir tanımlamanın daha yapılması gerekirse;

Toplumsal nitelikli kaynakların, devlet eliyle, öngörülen yatırım hedefleri doğrultusunda, belirlenen sektör ya da kesimlere transferi şeklinde tanımlanabilir. Tanımdan da anlaşılacağı üzere teşviklerin temelinde kaynakların, devlet tarafından yapılan yardım ve desteklerle, ekonomik açıdan daha verimli olan alanlara yönlendirilmesi söz konusudur. Bu durum, teşvik sisteminin kaynak dağılımını bozduğu, gelir adaletsizliğine neden olduğu şeklinde tartışmalara yol açsa da yatırımlara hız kazandırılması için böyle bir itici gücün gerekliliği açıktır (Taş, 2001: 1).

Teşvik esasları ve usulleri Hazine Müsteşarlığı tarafından belirlenerek, Hazine Müsteşarlığı (Teşvik ve Uygulama Genel Müdürlüğü)nce yürütülür.

Teşvik uygulamalarında üzerinde durulması gereken bir konu da istikrardır. Her konuda olduğu gibi teşvik konusunda da istikrar büyük önem taşımaktadır. Ekonomik ve siyasi istikrarın olmadığı sistemde teşvik uygulamalarından ne kadar yüksek düzeyde olursa olsun istenilen verim elde edilemez.

Teşvik uygulamaları, ülkenin zaman içerisinde göstermiş olduğu gelişmelere göre değişebilmektedir. Devlet zaman zaman değişik alanlara öncelik tanıyabilmekte ve teşvik uygulamalarının amaçları da bu doğrultuda değişebilmektedir. Aşağıda teşvik uygulamalarının genel amaçları üzerinde kısaca durulmaktadır.

3.1. Teşvik Uygulamalarının Amacı

Teşvik uygulamalarının en önemli amacı halkın refahını yükseltmektir. Bunun yanında ayrıca; bölgelerarası dengesizlikleri gidermek, üretimi ve istihdamı arttırmak, uluslararası rekabette dayanıklılığı arttırmak, ileri teknolojilerin kullanılmasını sağlamak, çevre korumaya yönelik yatırımlar ile araştırma ve geliştirme faaliyetlerini desteklemek gibi hedefler de sayılabilir.

Teşvik uygulamaları küçük ve orta ölçekli işletmelerin (KOBİ) de ekonomik faaliyetlerinin geliştirilmesini hedeflemektedir. Teşvik uygulamaları ile ilgili istatistiklere bakıldığında KOBİ'lere büyük önem verildiği daha da iyi görülmektedir. Bu noktada KOBİ kavramı ve KOBİ'lere Sağlanan Desteklerden kısaca söz edilmesi uygun olacaktır.

3.2. KOBİ Kavramı ve KOBİ'lere Sağlanan Destekler

KOBİ, “küçük ve orta büyüklükteki işletme” kelimelerinin kısaltmasıdır. KOBİ'nin en bilinen tanımını T.C. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB) yapar: “imalat sanayinde, hisselerinin % 25'inden fazlası büyük işletmelerin elinde olmayan, 1'den 250'ye kadar işçi çalıştıran şirketler” dir. KOSGEB tarafından faizlerinin karşılandığı 2003-08.01.2010 arası KOBİ Finansman Destek Kredileri aşağıdaki Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7.KOBİ Finansman Destek Kredileri (2003 - 08.01.2010)

KREDİ TÜRÜ	Yararlanan İşletme Sayısı	Kullandırılan Kredi Tutarı (Milyon)	KOSGEB Tarafından Karşılanan (Milyon)	Faiz
KOBİ DESTEK KREDİSİ (2003-2005)	1.053	99,00 TL		
EKSPRES KOBİ DESTEK KREDİSİ (2003-2004)	1.143	74,00 TL		
KOBİ İHRACATI DESTEK KREDİSİ (2004-2006)	6.682	857,00 TL ----- 607,00 USD		
KOBİ İSTİHDAM DESTEK KREDİSİ (2005-2006)	1.058	84,00 TL		
KOBİ İSTİHDAM DESTEK KREDİSİ (2007 -2008)	6.850	579,79 TL	121,08 TL	
KOBİ İHRACAT DESTEK KREDİSİ (2007-2008)	4.220	726,17 TL ----- 558,59 USD	24,98 TL	
GIDA SEKTÖRÜ MAKİNE TEÇHİZAT DESTEK KREDİSİ (2007-2008)	469	42,35 TL	13,83 TL	
DERİ SEKTÖRÜ OSB'YE TAŞINMA DESTEK KREDİSİ (2007-2008)	103	11,76 TL	3,89 TL	
E-KOBİ BİLİŞİM DESTEK KREDİSİ (2007-2008)	232	3,25 TL	0,61 TL	
1000+1000KOBİ MAK TEÇHİZAT DESTEK KREDİSİ(09.06.2008-31.12.2008)	941	224,74 TL	41,24 TL	
İMALATÇI ESNAF DESTEK KREDİSİ (19.08.2008-31.01.2009)	5.108	129,24 TL	23,50 TL	
İHRACAT2008 DEST (12.09.2008-31.01.2009)	3.191	465,19 TL ----- 310,13 USD	12,20 TL	
İSTİHDAM ENDEKSİLİ ÇAN SUYU DESTEK KREDİSİ (26.11.2008-15.05.2009)	12.451	616,51 TL	88,07 TL	
KOBİ İHRACAT FİNANSMAN DESTEK KREDİSİ (27.02.2009-)	4.838	1.210,54 TL ----- 733,66 USD	28,60 TL	
0 Faizli Diyarbakır İli İşletme Sermayesi Destek Kredisi (19.10.2009-)	773	22,52 TL	3,18 TL	
100.000 KOBİ DESTEK KREDİSİ (02.11.2009-)	55.220	1.361,47 TL	99,99 TL	
Toplam	104.332	6.507,53 TL	461,17 TL	

İhracat Kredi Destekleri kapsamında bugüne kadar toplam 2.209,38 Milyon USD İhracat gerçekleşmiştir (<http://www.kosgeb.gov.tr>).

Ayrıca Hazine Müsteşarlığı'nın 2009 yılı KOBİ teşvik istatistiklerine göz atıldığında tarım, madencilik, imalat, enerji, hizmetler sektörlerine toplam 586 adet teşvik belgesi düzenlendiği, sabit yatırım tutarının toplam 468.335.565 TL, ithal edilen makine ve teçhizatın toplam 118.454.000 \$, istihdam sayısının toplam 8.118 kişi olduğu görülmektedir.

3.3. Teşvik Uygulamalarının Yasal Dayanağı

Yeni teşvik sistemine ilişkin mevzuat oluşturulmuştur. Devlet Yardımları, 16/07/2009 tarih ve 227290 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 14/07/2009 tarih ve 2009/15199 sayılı "Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Karar" ve 28/07/2009 tarih ve 27302 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan "Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Kararın Uygulanmasına İlişkin Tebliğ" çerçevesinde yürütülmektedir. Çalışmada yeni teşvik mevzuatının getirdiği destekleme unsurlarından ve uygulanmasından söz edilecektir.

Destek unsurlarının açıklamasına geçmeden önce, Yatırım Desteklerinin Uygulanması açısından illerin sosyo- ekonomik gelişmişlik düzeylerine göre bölgelendirme yapılarak dört bölgeye ayrıldığını ifade etmek uygun olacaktır. Bu bölgeler Tablo 8'de gösterilmiştir.

Tablo 8: Yatırım Teşvik Uygulamalarında Bölgeler

I.Bölge	II. Bölge	III. Bölge	IV. Bölge
TR10 İstanbul	TR22 Balıkesir Çanakkale (Bozcaada, Gökçeada hariç)	TR52 Konya Karaman	TR82 Kastamonu Çankırı S15
TR21 Tekirdağ Edirne Kırklareli	TR32 Aydın Denizli Muğla	TR63 Hatay Kahramanmaraş Osmaniye	TR90 Trabzon Ordu Giresun Rize Artvin Gümüşhane
TR31 İzmir	TR61 Antalya Isparta Burdur	TR71 Kırıkkale Aksaray Niğde Nevşehir Kırşehir	TRA1 Erzurum Erzincan Bayburt
TR41 Bursa Eskişehir Bilecik	TR62 Adana Mersin	TR33 Manisa Afyonkarahisar Kütahya Uşak	TRA2 Ağrı Kars Ardahan Iğdır
TR42 Kocaeli Sakarya Düzce Bolu Yalova		TR72 Kayseri Sivas Yozgat	TRB2 Van Muş Bitlis Hakkari
TR51 Ankara		TR81 Zonguldak Karabük Bartın	TRB1 Malatya Elazığ Bingöl Tunceli
		TR83 Samsun Tokat Çorum Amasya	TRC2 Şanlıurfa Diyarbakır
		TRC1 Gaziantep Adıyaman Kilis	TRC3 Mardin Batman Şırnak Siirt
			TR22 Çanakkale İli Bozcaada, Gökçeada İlçeleri

Kaynak : <http://www.hazine.gov.tr>

3.4. Destek Unsurları

16/07/2009 tarih ve 227290 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 14/07/2009 tarih ve 2009/15199 sayılı “Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Karar”ın 3. maddesinde destek unsurları aşağıdaki gibi belirtilmiştir.

Bu bağlamda yatırım destek unsurlarını,

- Gümrük Vergisi Muafiyeti,
- Katma Değer Vergisi İstisnası,
- Sigorta Primi İşveren Hissesi Desteği,
- Vergi İndirimi,
- Yatırım Yeri Tahsisi,
- Faiz Desteği,
- Tekstil, Konfeksiyon ve Hazır Giyim, Deri ve Deri Mamulleri Sektörlerine Taşınma Desteği, olarak sınıflandırmak mümkündür. Bu söz edilen desteklerden bölgesel ayrıma göre yararlanılabilmektedir. Yani;

1. ve 2. Bölgelerde;

- Vergi İndirimi,
- Sigorta Primi İşveren Hissesi Desteği,
- Yatırım Yeri Tahsisi,

3. ve 4. Bölgelerde;

- Vergi İndirimi,
- Sigorta Primi İşveren Hissesi Desteği,
- Yatırım Yeri Tahsisi,
- Faiz Desteği, desteklerinden yararlanabilir. Ayrıca;

Büyük Ölçekli Yatırımlara;

- Gümrük Vergisi Muafiyeti,
- KDV istisnası,
- Vergi İndirimi,
- Sigorta Primi İşveren Hissesi Desteği,
- Yatırım Yeri Tahsisi, uygulanabilir.

Teşvik edilemeyecek yatırım konuları ve aranan şartları sağlayamayan yatırım konuları hariç olmak üzere, asgari sabit yatırım tutarının üzerindeki tüm yatırımlar, bölgesel ayırım yapılmaksızın Gümrük Vergisi Muafiyeti ile Katma Değer Vergisi (KDV) istisnasından yararlanırlar. (Teşvik edilemeyecek yatırım konuları ve aranan şartları sağlayamayan yatırım konuları çalışmanın ekler bölümünde belirtilmektedir.)

Asgari sabit yatırım tutarı, 1. ve 2. Bölgelerde birmilyon Türk Lirası, 3. ve 4. Bölgelerde ise beşyüzbin Türk Lirası tutarında olması gerekir. Ancak Büyük Ölçekli Yatırımlar, Bölgesel Yatırımlar ile Genel Teşvik sisteminden yararlanacak yatırımların her bir konuya yönelik olarak yukarıda belirlenen tutarların üzerindeki asgari sabit yatırım ve/veya asgari kapasite şartlarını sağlaması gerekir.(Tablo 8.'de gösterilen Bölgelerin desteklenebilecekleri sektörler, Büyük Ölçekli Yatırımların alanları ve asgari sabit yatırım tutarları çalışmanın ekler bölümünde yer almaktadır). Finansal kiralama şirketleri aracılığıyla yapılacak yatırımlarda finansal kiralamaya konu makine ve teçhizata ait toplam tutarın her bir finansal kiralama şirketi için asgari ikiyüzbin Türk Lirası olması gerekir. Tekstil, Konfeksiyon ve Hazır Giyim, Deri ve Deri Mamulleri tesislerinin sektörlerine taşınma desteğinden yararlanmalarında asgari sabit yatırım tutarı aranmaz.

2009/15199 sayılı “Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Karar” da “Yatırımların bu Karar kapsamındaki destek unsurlarından yararlanabilmesi için, makro ekonomik programlar, arz-talep dengesi, sektörel, malî ve teknik değerlendirmeler çerçevesinde projenin uygun görülmesi ve teşvik belgesi düzenlenmesi gerekir. Finansal kiralama şirketleri aracılığıyla gerçekleştirilecek yatırımlar için finansal kiralama şirketi adına ayrı bir teşvik belgesi düzenlenmez. Yatırımcının mükellefiyetlerini yerine getirmemesi hâlinde uygulanacak olan müeyyidelerden finansal kiralamaya konu makine ve

teçhizata tekabül eden bölümü kısmen veya tamamen finansal kiralama şirketlerine de uygulanır. Teşvik belgesi düzenlenmesine yönelik müracaat tarihinden önce gerçekleştirilmiş bulunan yatırım harcamaları teşvik belgesi kapsamına alınmaz.” denilmektedir.

Şimdi yukarıda sayılan yatırım destek unsurlarının kısaca açıklanması uygun olacaktır.

3.4.1. Gümrük Vergisi Muafiyeti

Önemli bir destek unsuru olan gümrük vergisi muafiyeti aşağıdaki gibi kısaca açıklanabilir.

Yayımlanan kararlar, Teşvik belgesi kapsamındaki yatırım malları ile otomobil ve hafif ticari araç yatırımlarında yatırım dönemi içinde kalmak kaydıyla, CKD (başka bir yerde montaj edilmek üzere demonte parçalardan oluşan üretim ve sevkiyatı) aksam ve parçalarının ithali, gemi ve elli metrenin üzerindeki yat inşa yatırımları ile ilgili tekne kabuğu ithali, yürürlükteki İthalat Rejimi Kararı gereğince ödenmesi gereken gümrük vergisinden muaf tutulmaktadır.

Bunun istisnalı durumu da, ham madde, ara malı ve işletme malzemesi ithali ile binek aracı, inşaat malzemeleri, porselenden ve seramikten mamul sofras ve mutfak eşyası teşvik belgesi kapsamına alınamaması şeklinde ifade edinilebilir. Böylece gümrük vergisi muafiyetinden faydalanılamamaktadır.

Teşvik belgesi kapsamında, bölgesel ve sektörel kısıtlamalar göz önüne alınarak, Eski, Kullanılmış, veya Yenileştirilmiş Olarak İthal Edilebilecek Maddelere İlişkin Tebliğ hükümleri uyarınca ithali mümkün olan makine ve teçhizatın karayolu nakil vasıtaları haricinde, İthalat Rejimi Kararının 7. maddesi uyarınca ithaline izin verilen makine ve teçhizatın teşvik belgesi kapsamına alınması, veya kullanılmış komple tesisin Müsteşarlıkça proje bazında yapılacak değerlendirme sonucunda uygun görülmesi halinde ithali uygun görülebilir ve böylelikle bunlardan faydalanılabılır.

Yatırımlarda Devlet Yardımlarına İlişkin Kararda, “Tekstil, Hazır Giyim ve Konfeksiyon yatırımlarına yönelik teşvik belgeleri kapsamında kullanılmış makine ve teçhizat ithal edilemez “denilmektedir.

Teşvik belgesi almak üzere müracaat edilmiş, ancak teşvik belgesine bağlanmamış yatırımlara ilişkin makine ve teçhizatın ithalinde, Müsteşarlığın görüşüne istinaden Gümrük Müsteşarlığınca gümrük vergisi ile katma değer vergisinin toplam tutarı kadar teminatın alınması suretiyle müsaade edilebilecektir.

3.4.2. Katma Değer Vergisi (KDV) İstisnası

Bir diğer önemli destek unsuru olan Katma Değer Vergisi İstisnası 2009/15199 sayılı kararnamede aşağıdaki gibi açıklanmaktadır.

3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu gereğince, teşvik belgesi kapsamında uygun görülen makine ve teçhizatın ithali ve yerli teslimleri katma değer vergisinden istisna edilmekte olup, bu makine ve teçhizatın devir işlemlerinde de belirtilen malların kısmi teslimlerinde de uygulanabilmektedir.

3.4.3. Faiz Desteği

Faiz desteği de önemli bir yatırım desteği olarak işletmelere uygulanmaktadır. Çalışmanın bu bölümünde KOSGEB'in faiz desteği ile ilgili açıklamalarından faydalanılmaktadır (<http://www.kosgeb.gov.tr>).

Talep edilmesi halinde, bölgesel desteklerden yararlanacak yatırımlar için bankalardan kullanılacak en az bir yıl vadeli kredilerin teşvik belgesinde kayıtlı sabit yatırım tutarının yüzde yetmişine kadar olan kısmı için ödenecek faizin veya kar payının; Müsteşarlıkça uygun görülmesi halinde tablo 9.'da yer alan tutarlar ve süreler karşılığında bütçeden karşılanabilir.

Faiz desteği içeren teşvik belgelerine konu yatırımlardan finansal kiralama şirketleri aracılığıyla gerçekleştirilecek olanlar için de faiz ödemelerini içeren itfa planı yapılması kaydıyla aynı şartlarla faiz desteği öngörülebilir.

Döviz kredisi ile gerçekleştirilecek yatırımlarda faiz desteği uygulaması, vade tarihindeki Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası döviz satış kuru dikkate alınarak yapılır.

Tablo 9: Bölgelere göre desteklenecek faiz puanları ve faiz tutarı

	III. BÖLGE	IV. BÖLGE	Ar-Ge Yatırımları ile Katı, Sıvı veya Gaz gibi Atıkların Temizlenmesi veya Yok edilmesine Yönelik Çevre Yat.
Türk Lirası cinsi krediler	3 puan	5 puan	5 puan
Döviz kredileri ve dövize endeksli krediler	1 puan	2 puan	2 puan
Azami faiz desteği miktarı	500 bin TL		300 bin TL
Azami destek süresi	5 yıl		

Kullanılmış makine ve teçhizat için ve kamu iktisadi teşebbüsleri dâhil kamu kurum ve kuruluşları ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının yapacağı yatırımlar için faiz desteği öngörülmez. Ayrıca, diğer kamu kurum ve kuruluşlarınca kullanılan veya kamu kaynaklarından sübvans edilen krediler için de faiz desteği uygulanmaz.

Aynı teşvik belgesi kapsamındaki yatırım için faiz desteği uygulamasına yönelik olarak birden fazla banka talepte bulunamaz veya finansal kiralama işlemi yapılamaz.

Teşvik belgesinin herhangi bir nedenle iptal edilmesi hâlinde yararlanılan faiz desteği tutarı 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun hükümleri çerçevesinde tahsil edilir.

3.4.4. Sigorta Primi İşveren Hissesi Desteği

Daha önce söz edildiği gibi bu destek unsurundan büyük ölçekli yatırımlar ile bölgesel uygulama kapsamında desteklenen yatırımlar faydalanabilmektedir.

Büyük ölçekli yatırımlar ile bölgesel uygulama kapsamında desteklenen yatırımlardan, teşvik belgesinde kayıtlı istihdam öngörülleri ile tutarlı olmak kaydıyla;

- Komple yeni yatırımlarda, işletmeye geçiş tarihinden itibaren sağlanan,
- Diğer yatırım cinslerinde, yatırımın tamamlanmasını müteakip, yatırıma başlama tarihinden önceki son altı aylık dönemde (mevsimsel özellik taşıyan yatırımlarda bir

önceki yıla ait mevsimsel istihdam ortalamaları dikkate alınır) Sosyal Güvenlik İl Müdürlüğüne verilen aylık prim ve hizmet belgesinde bildirilen ortalama işçi sayısına ilave edilen, istihdam için ödenmesi gereken sigorta primi işveren hissesinin asgari ücrete tekabül eden kısmı Tablo 10'da belirtilen sürelerde Hazinece karşılanır.

Tablo 10: Ödenmesi Gereken Sigorta Primi İşveren Hisselinin Asgari Ücrete Tekabül Eden Kısmının Ödenme Süreleri

Bölgeler	31/12/2010 tarihine kadar başlanılan yatırımlar	31/12/2010 tarihinden sonra başlanılan yatırımlar
I	2 yıl	-
II	3 yıl	-
III	5 yıl	3 yıl
IV	7 yıl	5 yıl

29/1/2004 tarihli ve 5084 sayılı Kanun kapsamındaki desteklerden yararlanmakta olan işletmeler için, bu Karar kapsamında ayrıca prim desteği uygulanmaz. Ancak, söz konusu işletmelerde bu Karara istinaden düzenlenecek teşvik belgeleri kapsamında gerçekleştirilecek yatırımlara istinaden oluşacak ilave istihdam için de prim desteği uygulanır.

İşveren hissesine ait primlerin karşılanabilmesi için, işverenlerin çalıştırdıkları sigortalılarla ilgili olarak 5510 sayılı Kanun uyarınca aylık prim ve hizmet belgelerini yasal süresi içerisinde Sosyal Güvenlik Kurumuna vermesi ve sigortalıların tamamına ait sigorta primlerinin sigortalı hissesine isabet eden tutarın Hazinece karşılanmayan işveren hissesine ait tutarı ödemiş olması şarttır. İşveren tarafından ödenmesi gereken primlerin geç ödenmesi hâlinde, Hazineden Sosyal Güvenlik Kurumuna yapılacak ödemenin gecikmesinden kaynaklanan gecikme zammı işverenden tahsil edilir.

Sosyal Güvenlik Kurumuna yapılacak aktarımlarla ilgili usul ve esaslar, Müsteşarlık tarafından belirlenir.

3.4.5. Vergi İndirimi

Büyük ölçekli yatırımlar ile bölgesel uygulama kapsamında gerçekleştirilen yatırımlarda, 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanununun 32/A maddesi çerçevesinde, kurumlar vergisi veya gelir vergisine uygulanacak indirim oranları ile yatırıma katkı oranları Tablo 11.'de belirtilmiştir.

Tablo 11: Kurumlar Vergisi veya Gelir Vergisine Uygulanacak İndirim Oranları ve Yatırıma Katkı Oranları

Bölgeler	Bölgesel Uygulama		Büyük Ölçekli Yatırımlar	
	Yatırıma katkı oranı (%)	Kurumlar vergisi veya gelir vergisi indirim oranı (%)	Yatırıma katkı oranı (%)	Kurumlar vergisi veya gelir vergisi indirim oranı (%)
I	10	25	25	25
II	15	40	30	40
III	20	60	40	60
IV	25	80	45	80

Ancak, teşvik belgesi kapsamında 31/12/2010 tarihine kadar yatırıma başlanması halinde aşağıdaki Tablo 12.'de belirtilen indirim oranları ile yatırıma katkı oranları uygulanır.

Tablo 12: 31/12/2010 Tarihine Kadar Yatırıma Başlanması Halinde Uygulanacak İndirim Oranları ve Yatırıma Katkı Oranları

Bölgeler	Bölgesel Uygulama		Büyük Ölçekli Yatırımlar	
	Yatırıma katkı oranı (%)	Kurumlar vergisi veya gelir vergisi indirim oranı (%)	Yatırıma katkı oranı (%)	Kurumlar vergisi veya gelir vergisi indirim oranı (%)
I	20	50	30	50
II	30	60	40	60
III	40	80	50	80
IV	60	90	70	90

İndirilen kurumlar vergisi veya gelir vergisi tutarı yatırıma katkı tutarına ulaşıncaya kadar indirimli vergi uygulamasına devam edilir.

Arazi, arsa, royalti (lisans veya ticari marka sahibinin sahip olduğu hakları başkasına devretmesi durumunda aldığı bedel), yedek parça ve amortisman tabi olmayan diğer harcamalar indirimli vergi uygulamasından yararlanamaz.

5520 sayılı Kanun gereği finans ve sigortacılık konularında faaliyet gösteren kurumlar ve iş ortaklıkları ile 4283 sayılı Yap-İşlet Modeli ile Elektrik Enerjisi Üretim Tesislerinin Kurulması ve İşletilmesi ile Enerji Satışının Düzenlenmesi Hakkında Kanun ve 3996 sayılı Bazı Yatırım ve Hizmetlerin Yap-İşlet-Devret Modeli Çerçevesinde Yaptırılması Hakkında Kanun kapsamında gerçekleştirilen yatırımlar, indirimli kurumlar vergisi veya gelir vergisi uygulamasından yararlanamaz. İndirimli oranlar stopaj suretiyle yapılan vergilendirmede uygulanmaz.

3.4.6. Yatırım Yeri Tahsisi

Müsteşarlıkça teşvik belgesi düzenlenmiş büyük ölçekli yatırımlar ile bölgesel desteklerden yararlanacak yatırımlar için Maliye Bakanlığınca belirlenen usul ve esaslar çerçevesinde yatırım yeri tahsis edilebilir.

3.4.7. Tekstil, Konfeksiyon ve Hazır Giyim, Deri ve Deri Mamulleri Sektörlerine Taşınma Desteği

Tekstil, konfeksiyon ve hazır giyim, deri ve deri mamulleri sektörlerinde I inci ve II nci bölgelerdeki illerde faaliyette bulunan işletmelerin IV üncü bölgedeki illere 31/12/2010 tarihine kadar bütünüyle taşınması ve en az elli kişilik istihdam sağlanması hâlinde bu tesisler için;

- a) 5520 sayılı Kanunun geçici 4 üncü maddesi uyarınca kurumlar vergisi veya gelir vergisi beş yıl süreyle yüzde yetmişbeş oranında indirimli olarak uygulanır,
- b) Bakanlar Kurulu Kararında belirtilen esaslar çerçevesinde yatırım yeri tahsis edilebilir,
- c) Çalışanların asgarî ücrete tekabül eden sigorta primi işveren hissesinin tamamı taşınma tarihinden itibaren beş yıl süre ile bütçeden karşılanır.

Tesislerin taşınma işleminin 2009 yılı sonuna kadar tamamlanması hâlinde taşınma giderleri bütçeden karşılanabilir.

Ayrıca daha önce de, taşınma desteklerinden yararlanacak tesisler için asgari sabit yatırım tutarının aranmadığı ve indirimli oranların stopaj suretiyle vergilendirmede uygulanmadığı ifade edilmişti.

3.5. Uygulama

16/07/2009 tarih ve 227290 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 14/07/2009 tarih ve 2009/15199 sayılı “Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Karar”ın 5. maddesinde müracaat usülleri aşağıdaki gibi belirtilmiştir.

3.5.1. Müracaat

Teşvik belgesi düzenlenebilmesi için;

- a) Yatırımı gerçekleştirecek şirketi temsil ve ilzama yetkili kişilere ait imza sirküleri,
- b) Şirketin nihaî durumunu gösterir Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi veya Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Sicil Gazetesi,
- c) Bu Karara istinaden çıkarılacak tebliğde yer alan örneğe uygun Yatırım Bilgi Formu ile eki bilgi ve belgeler,
- ç) Muhasebe birimi hesabına yatırılan ve ikinci fıkrada belirtilen meblağa ait makbuzun aslı,
- d) 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu uyarınca Türkiye genelinde prim ve idarî para cezası bulunmadığına veya tecil ve taksitlendirildiğine ya da yapılandırıldığına ve yapılandırmanın bozulmadığına dair Sosyal Güvenlik Kurumunun ilgili birimlerinden alınacak yazının aslı,
- e) 2872 sayılı Çevre Kanununa istinaden yayımlanan Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliğinin eki listelerde yer alan yatırım konuları için ÇED olumlu kararı veya ÇED gerekli değildir kararı,

ile birlikte Müsteşarlığa müracaat edilir. Ancak, yabancı sermayeli yatırımlar, büyük ölçekli yatırımlar, bölgesel uygulamalar kapsamındaki yatırımlar ile araştırma ve geliştirme ile çevre yatırımları hariç olmak üzere sabit yatırım tutarı sekizmilyon Türk Lirasını aşmayan ve tebliğle belirlenecek imalat sanayi yatırımları için firmanın tercihine bağlı olarak yatırımın yapılacağı yerdeki Türkiye Odalar ve Borsalar Birliğine bağlı sanayi odalarına da müracaat edilebilir.

Müracaatları değerlendirecek sanayi odaları şunlardır: Adana Sanayi Odası, Ankara Sanayi Odası, Aydın Sanayi Odası, Balıkesir Sanayi Odası, Denizli Sanayi Odası, Ege Bölgesi Sanayi Odası, Eskişehir Sanayi Odası, Gaziantep Sanayi Odası, İstanbul Sanayi Odası, Kayseri Sanayi Odası, Kocaeli Sanayi Odası, Konya Sanayi Odası (<http://www.kosgeb.gov.tr>).

Ayrıca Sanayi Odalarınca teşvik belgesi müracaatı değerlendirilecek yatırım konuları Tablo 13’de verilmiştir (<http://www.kosgeb.gov.tr>):

Tablo 13: Sanayi Odalarınca Teşvik Belgesi Müracaatı Değerlendirilecek Yatırım Konuları

Sektörün US 97 Kodu	Yatırım Konuları
15	Gıda ürünleri ve içecek imalatı
17	Tekstil ürünleri İmalatı (Yün ipliği hariç olmak üzere, tekstil elyafının hazırlanması ve eğrilmesi konusunda sadece modernizasyon yatırımları ve halı, tafting, dokunmamış ve örülmemiş kumaş ile çuval hariç olmak üzere tekstil dokumacılığı konusunda sadece modernizasyon yatırımları)
18	Giyim eşyası imalatı
19	Derinin tabakalanması ve işlenmesi
20	Ağaç ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); hasır ve buna benzer örülerek yapılan maddelerin imalatı
21	Kağıt ve kağıt ürünleri imalatı
23	Rafine edilmiş petrol ürünleri ve nükleer yakıt imalatı (madencilik yatırımları hariç)
24	Kimyasal madde ve ürünleri imalatı
25	Plastik ve kauçuk ürünleri imalatı
26	Metalik olmayan diğer mineral ürünlerin imalatı
27	Ana metal sanayi (2710 demir çelik ana sanayi hariç)
28	Metal eşya sanayi
29	B.y.s.makine ve teçhizat imalatı
30	Büro, muhasebe ve bilgi işlem makinaları imalatı
31	B.y.s.elektrikli makine ve cihazların imalatı
32	Radyo, televizyon, haberleşme teçhizatı ve cihazları imalatı
33	Tıbbi aletler, hassas ve optik aletler ile saat imalatı
34	Motorlu kara taşıtı, römork ve yarı römork imalatı
35	Diğer ulaşım araçlarının imalatı (Gemi ve yat inşa yatırımları hariç)
36	Mobilya imalatı; b.y.s. diğer imalat

Teşvik belgesine ilişkin müracaat Müsteşarlığa yapılacak ise bütçeye irat kaydedilmek üzere muhasebe birimi hesabına dört yüz Türk Lirası, sanayi odalarına yapılacak ise

muhasabe birimi hesabına üçyüz Türk Lirası ile birlikte ilgili sanayi odası hesabına da yüz Türk Lirası yatırılır. Bu meblağlar hiçbir surette iade edilmez.

İlgili sanayi odalarınca tebliğle belirlenen tamamlama ekspertiz ücretleri dışında, teşvik belgesi ile ilgili olarak yapılacak tüm işlemler için hiçbir ücret talep edilemez.

Sanayi odalarına yapılacak müracaatların değerlendirme sonuçları, bu Karara istinaden çıkarılacak tebliğle belirlenecek usul ve esaslar çerçevesinde ilgili odaca Müsteşarlığa iletilir. Müsteşarlığın yapacağı nihai değerlendirme sonucunda uygun görülen yatırımlar teşvik belgesine bağlanır.

Müsteşarlık, gerekli görülen hallerde ilave bilgi ve yatırımın konusuna bağlı olarak ilgili kamu kurum ve kuruluşlarından alınmış görüş, izin, ruhsat ve benzeri belgeleri istemeye yetkilidir.

Bu bağlamda eski teşvik sistemi ile yeni teşvik sistemini karşılaştırmak gerekirse;

Önceki sistemde destek unsurları aşağıdaki gibi sıralanmaktadır:

- Gümrük Vergisi Muafiyeti,
- KDV İstisnası,
- Yatırım İndirimi,
- Sigorta Primi Desteği,
- Yatırım Yeri Tahsisi,
- Faiz Desteği,
- Enerji Desteği,
- Ücret Gelir Vergisi Stopaj Desteği.

Yeni sistemde de destek unsurları aşağıdaki gibi belirlenmiştir:

- Gümrük Vergisi Muafiyeti,
- KDV İstisnası,
- İndirimli Gelir Vergisi Kurumlar Vergisi Oranı,

- Sigorta Primi Desteği,
- Yatırım Yeri tahsisi,
- Faiz Desteği.

Ayrıca, önceki sistemde kalkınmada öncelikli yöre / normal yöre ayrımı söz konusu iken; yeni sistemde dört bölge ayrımı söz konusu olmaktadır. Bu dört bölgeye farklı destek unsurları uygulanmaktadır.

Eski teşvik sisteminde finansal kiralama durumunda hem yatırımcı hem de finansal kiralama şirketi yatırım teşvik belgesi almak zorundayken, yeni sistemde sadece yatırımcının yatırım teşvik belgesi alması yeterli olmaktadır. Ayrıca yeni sisteme göre Finansal kiralama ile alınacak makine ve teçhizat tutarı en az 200.000 TL olmalıdır.

Yatırımın devri hususunda da eski sistemle yeni sistem arasında değişiklik görölmektedir. Önceki sistemde yatırımın tamamlanmasından 3 yıl sonra yatırımın devrine, satışına, kiralanmasına ve ihracına izin verilirken yeni sistemde bu süre 5 yıla çıkarılmıştır.

Eski sistem ile yeni sistem arasındaki söz edebileceğimiz son farklılık da yatırımın büyüklüğü konusudur. Yani eski sistemde yatırım tutarına farklı destek unsurları uygulanmazken yeni sistemde büyük tutarlı yatırımlara farklı destek unsurları uygulanmaktadır ve böylelikle büyük tutarlı yatırımların daha avantajlı olduğu görölmektedir.

Çalışmanın devamında yukarıda izah edilmeye çalışılan mevzuata uygun olarak hazırlanmış olan Anadolu Organize Sanayi Bölgesi Ankara Malıköy Altyapı Hizmetleri uygulamasına yer verilecektir.

BÖLÜM 4: ANADOLU ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİ ANKARA MALİKÖY ALTYAPI HİZMETLERİ UYGULAMASI

Çalışmanın üçüncü bölümünde 16/07/2009 tarih ve 227290 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 14/07/2009 tarih ve 2009/15199 sayılı “Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Karar” ve 28/07/2009 tarih ve 27302 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan “Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Kararın Uygulamasına İlişkin Tebliğ” açıklanmaya çalışıldı. Çalışmanın bu bölümünde de bu karara dayanılarak hazırlanan uygulamaya yer verilecektir.

Bu bağlamda, öncelikle Yatırım Bilgi Formu düzenlendiği görülmekte ve hazırlanan bu bilgi formunun 1. Bölümünde Yatırımcı Kuruluşa ait bilgiler verilmektedir.

Yatırımcı Kuruluşun:

1. Adı/unvanı: Anadolu Organize Sanayi Bölgesi
2. Haberleşme Adresi: Uzayçağı Caddesi No: 12 Ostim / ANKARA
3. Telefon, Faks no ve e-posta adresi:
4. Sermayesi:
5. Bağlı bulunduğu vergi dairesi ve vergi kimlik numarası: Ostim Vergi Dairesi
6. SGK işyeri sicil numarası:
7. Ortaklar hakkında bilgi (isim, adres, bağlı buldukları vergi dairelerinin adı, vergi kimlik numaraları, yatırımcı özgeçmişi):
8. Yatırımcı ve ortaklar hakkında bilgi alınabilecek özel ve resmi kuruluş ve bankalar, adresler ve telefon numaraları: T.C Sanayi ve Ticaret Bakanlığı
9. Yatırımcıda projeden sorumlu şahısların isimleri, adresleri, telefon numaraları:
10. Talep edilen destek unsurları:
  - KDV istisnası
  - Gümrük Muafiyeti

- Sigorta Primi İşveren Hisse Desteği
- Vergi İndirimi

Yatırım Bilgi Formunun 2. Bölümünde de yatırımla ilgili bilgiler yer almaktadır.

Genel Bilgiler:

1. Yatırım yerinin tam adresi: Ankara Eskişehir Karayolu 40. km

a) Yatırımın yapılacağı il ve ilçenin adı: Ankara – Malıköy

b) Yatırımın organize sanayi bölgeleri, teknoloji geliştirme bölgeleri ve endüstri bölgelerinde gerçekleştirilecek olması halinde bölgenin adı (Derinin tabaklanması yatırımlarında OSB yer tahsis yazısı aranır):

c) Yatırımın yapılacağı arsa-arazi veya bina kiralık ise;

- Mal sahibinin adı:

- Kiralık yerin adresi:

- Kira kontratına göre kiralık arsa veya binanın kiralama süresinin başlangıç ve bitiş tarihi:

- Kiralık yer arsa veya arazi ise alan büyüklüğü (metrekare):

- Kiralık yer bina ise kapalı alan büyüklüğü (metrekare):

Not: Müracaat tarihi itibariyle kira kontratlarının kiralık arazi için en az 10 yıl, bina için ise 5 yıl olması zorunludur.

1. Yatırımın cinsi (Ek-4’te yer alan tanımlar çerçevesinde belirtilir): Komple Yeni Yatırım

2. Yatırımın Konusu: Altyapı Hizmetleri

3. Yatırıma başlama tarihi: 01.08.2009

4. Tahmini işletmeye geçiş tarihi:

5. Yatırımın bitiş tarihi: 31.12.2011

6. Öngörülen yatırımla ilave güç (KVA):
7. Mevcut istihdam (kişi) (son altı aylık dönem ortalaması- mevsimsel özellik taşıyan yatırımlarda bir önceki yıla ait mevsimsel ortalama):
8. Öngörülen istihdam (kişi)(Üretim akış şeması ile uyumlu olacaktır):
9. Projenin kapasitesi (Tek vardiyada tesiste üretilecek mal veya hizmet miktarları verilir): O.S.B. tüm altyapı hizmetleri

Yatırım Bilgi Formunda ayrıca Projenin Teknik Yönleri, Toplam Sabit Yatırım Tutarı, Yatırım Dönemi Finansman Planı, Beyan ve Taahhütler, ÇED ve Planlama Şube Müdürlüğü'nden yazı, Yurt içinden ve Yurt Dışından temin edilecek makine ve teçhizatların listeleri yer almaktadır.

Projenin Teknik Yönleri

T.C Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı (Teşvik ve Uygulama Genel Müdürlüğü)'ne sunulan Yatırım Bilgi Formunda yer alan projenin teknik yönleri başlığı altında, üretilecek hizmet, projenin amacı, projenin kısa anlatımı Anadolu Organize Sanayi Bölgesi'nce aşağıdaki gibi anlatılmaktadır.

1. Üretilecek mallar veya hizmetler: Altyapı hazırlama ve düzenleme hizmeti
2. Projenin gerekçesi: Bölgemizde yer alan artan işyeri taleplerini karşılamak, yatırımcıların üretimlerini rahat ve güvenilir bir şekilde gerçekleştirmelerini sağlamak, ülke ekonomisine katma değer, istihdam ve ihracata yönelik firmalar ile döviz kazandırıcı hizmetlerde bulunma amacı ile bu proje düşünülmüştür.
3. Projenin kısa anlatımı: Projemizde mevcut sahamızda üzerinde bulunan işyeri parsellerine, yol, su, elektrik, vb alt yapı hizmetlerini sunularak, yatırımcı firmaların arsalar üzerinde yapacakları yatırımlarda tüm ihtiyaçları eksiksiz olarak tamamlanacaktır.
4. Üretim teknolojisi:
5. Üretim akış şeması:
6. Patent, Lisans, Royalti ve Know-how:

Toplam Sabit Yatırım Tutarı (TL)

1. Arazi-arsa bedeli:
2. Etüd ve proje giderleri:
3. Arazi düzenlemesi ve hazırlık yapıları:
4. Bina-inşaat giderleri:
5. Mal veya hizmet üretimine yönelik ana makine ve teçhizat giderleri: 48.024.212.-

Yerli: 44.345.735.-

İthal: 3.678.477.-

6. Yardımcı işletmeler makine ve teçhizat giderleri:
7. Mefruşat giderleri:
8. İthalat ve gümrükleme giderleri: 100.000.-
9. Taşıma ve sigorta giderleri: 500.000.-
10. Montaj giderleri: 300.000.-
11. Diğer giderler: 575.788.-

Toplam Sabit Yatırım Tablosu (TL)

1. ARAZİ-ARSA BEDELİ	:
2. BİNA-İNŞAAT GİDERLERİ	:
a. Ana bina ve tesisleri	:
b. Yardımcı işletmeler bina ve tesisleri	:
c. Ambarlar	:
ç. İdare binaları	:
d. Arazi düzenlemesi ve hazırlık yapıları	:
e. Yeraltı ana galerileri (yeraltı maden ocakları için)	:

3. MAKİNE VE TEÇHİZAT GİDERLERİ	: 48.024.212.-
a. İthal	: 3.678.477.-
b. Yerli	: 44.345.735.-
4. DİĞER YATIRIM HARCAMALARI	:
a. Yardımcı işletme makine ve teçhizat giderleri	:
b. Mefruşat giderleri	:
c. İthalat ve gümrükleme giderleri	: 100.000.-
ç. Taşıma ve sigorta giderleri	: 500.000.-
d. Montaj giderleri	: 300.000.-
e. Genel giderler	:
f. Etüd ve proje giderleri	:
g. Diğer giderler	: 575.788.-
5. TOPLAM SABİT YATIRIM TUTARI (1+2+3+4)	: 49.500.000.-

Yatırım Dönemi Finansman Planı (TL)

Yatırımın finansmanında kredi kullanılacaksa, bu kredilerin miktarı ve nerelerden kullanılacağı ayrı ayrı belirtilecektir. Anadolu Organize Sanayi Bölgesi'nce hazırlanan Yatırım dönemi finansman planında "Yatırımımızın % 20'si özkaynaklardan karşılanacaktır" denilmekte ve aşağıdaki bilgiler sunulmaktadır.

Özkaynak	: 9.900.000.-
İç kredi	: 39.600.000.-
Döviz kredisi	:
Döviz endeksli kredi	:

Beyan ve Taahhütler

Anadolu Organize Sanayi Bölgesinin vermiş olduğu beyan ve taahhütler aşağıdaki gibidir.

Yatırım Bilgi Formunda ibraz edilen bilgi ve belgelerin varlığını, muhteviyatı itibarıyla doğruluğunu, yatırımın herhangi bir aşamasında aksinin tespiti halinde Müsteşarlıkça teşvik belgesinin iptal edilebileceği gibi, kısmi müeyyide de uygulanabileceğini beyan, kabul ve taahhüt ederiz.

Anadolu Organize Sanayi Bölgesi

Ankara ilinde Altyapı Hizmetleri faaliyetinde bulunan işletmemiz için 5084 sayılı Kanun uyarınca uygulanmakta olan “sigorta primi işveren hissesi teşvik”inden yararlanmadığımızı, yararlandığımızın tespiti halinde her türlü cezai müeyyidenin uygulanabileceğini beyan, kabul ve taahhüt ederiz.

Anadolu Organize Sanayi Bölgesi

Anadolu Organize Sanayi Bölgesi Yönetim Kurulu Başkanlığı tarafından T.C. Ankara Valiliği İl Çevre Orman Müdürlüğü ÇED ve Planlama Şube Müdürlüğü’ne gönderilen yazıda Altyapı Hizmetleri yatırımlarının ÇED Yönetmeliği kapsamında değerlendirilmesi istenmiş ve inceleme sonucunda ÇED Yönetmeliği kapsamı dışında olduğu değerlendirilmiştir. Bununla ilgili T.C. Ankara Valiliği İl Çevre Orman Müdürlüğü ÇED ve Planlama Şube Müdürlüğü’nün Anadolu Organize Sanayi Bölgesi Yönetim Kurulu Başkanlığına gönderdiği yazı aşağıdaki gibidir:

“İlimiz Sincan İlçesi, Eskişehir Yolu 40. km Malıköy adresinde yapılması planlanan Altyapı Hizmetleri yatırımınızın ÇED Yönetmeliği kapsamında değerlendirilmesi istenmiş olup, yazı ekinde gönderilen evrakın incelenmesi neticesinde Altyapı Hizmetleri kapsamında; “bölge içindeki yol, atıksu şebekesi, yağmursuyu şebekesi, içme suyu şebekesi ve doğalgaz şebekesi yapılacağı, kullanılacak malzemelerin üretiminin ise yapılmayacağı” anlaşılmış olup, “Altyapı Hizmetleri” yatırımı; 17.07.2008 tarih ve 26939 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren ÇED Yönetmeliği Çevresel Etki Değerlendirmesi Uygulanacak Projeler Listesinde (EK-I) ve

Seçme, Eleme Kriterleri Uygulanacak Projeler Listesi (EK-II)'inde yer almadığından ÇED Yönetmeliği kapsamı dışında değerlendirilmektedir.

ÇED Yönetmeliği kapsamı dışında kalan faaliyetin işletme döneminde 2872 sayılı Çevre Kanunu ve bu kanuna istinaden çıkan Yönetmeliklerin ilgili hükümlerine uyulması ve diğer kurum ve kuruluşlarca yürürlükteki mevzuat çerçevesinde öngörülen gerekli tüm izin ve tedbirlerin alınması, ekolojik dengenin bozulmaması, çevrenin korunması ve geliştirilmesine yönelik tedbirlere uyulması, faaliyet konusunda değişiklik yapılması planlanması durumunda tarafımıza bilgi verilmesi gerekmektedir.”

T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı Teşvik ve Uygulama Genel Müdürlüğü'nün vermiş olduğu teşvik belgesi de aşağıdaki gibidir:

Teşvik Belgesi

Yatırım Teşvik Belgesinde öngörülen destek unsurlarının, ilgili kurum ve kuruluşlar ile bankalar tarafından ilgili mevzuat çerçevesinde uygulanması zorunludur.

Bu belgenin yatırımcılar tarafından ilgili Karar ve Tebliğ hükümlerine uygun biçimde kullanılması gerekmekte olup, aykırı davranışlar belgenin iptali ve sağlanan destek unsurlarının ilgili mevzuatı çerçevesinde kısmen veya tamamen geri alınması sonucunu doğurur.

Bu Teşvik Belgesinin düzenlenmiş olması; belge kapsamında gerçekleştirilecek yatırımlarla ilgili olarak diğer mevzuat gereği kamu kurum ve kuruluşlarından alınması gerekli izin ve ruhsat gibi belgelerin verilmesi gerekliliğine mesnet teşkil etmeyeceği gibi, söz konusu belgelerin temin edilmesi gerekliliğini de ortadan kaldırmaz.

Bu Teşvik belgesinde öngörülen süre bitimi (ek süreler dahil) tarihinden itibaren, en geç altı ay içinde yatırım tamamlama vizesinin yapılması için müracaat edilmesi gerekmektedir.

Belge No: A 94378

Belge Tarihi: 12.10.2009

I) YATIRIMCI İLE İLGİLİ BİLGİLER

- 1) Firma Adı/ Ünvanı : ANADOLU ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİ
- 2) Adresi : UZAYÇAY CAD. NO:12 Yenimahalle / ANKARA
- 3) Vergi No / Daire : / OSTİM
- 4) Telefon / Fax No :
- 5) e- Posta Adresi :
- 6) SGK İşyeri Sicil No :

II) YATIRIM İLE İLGİLİ BİLGİLER

- 1) Sektörü : ELEKTRİK, GAZ VE SU
  - 2) Konusu : SUYUN TOPLANMASI, ARITILMASI VE DAĞITILMASI
  - 3) Cinsi : KOMPLE YENİ YATIRIM
  - 4) Yeri : ANKARA Polatlı TR51 (1. Bölge)
  - 5) Elektrik Gücü (kVA) :
  - 6) İlave İstihdam :
  - 7) Kapasite :
- Su dağıtım hizmetleri (Atık su arıtımı)
- 8) Başlama Tarihi : 28.08.2009
  - 9) Bitiş Tarihi : 20.08.2011
  - 10) İşletmeye Geçiş Tarihi :
  - 11) İhracat Taahhüdü (ABD\$):
  - 12) İthal Makine- Teçhizat: 2.328.150 ABD\$

Yeni Makine : 2.328.150

Kullanılmış Makine :

Diğerleri :

ABD\$/TL : 1,58

III) YATIRIMIN YARARLANACAĞI DESTEK UNSURLARI –GENEL

1) KDV İstisnası

2) Gümrük Vergisi Muafiyeti

IV) YATIRIMIN TUTARI (TL)

1) Sabit Yatırım : 17.178.880

a) Arazi-Arsa :

b) Bina-İnşaat :

c) Makine-Teçhizat : 15.703.092

- İthal : 3.678.477

- Yerli : 12.024.615

d) Diğer Harcamalar : 1.475.788

2) Gümrük vergisi :

Toplam yatırım : 17.178.880

V) YATIRIMIN FİNANSMANI (TL)

1) Özkaynaklar (%0) :

a) Sermaye :

b) Şirket Fonları :

2) Yabancı Kaynaklar (% 100) : 17.178.880

a) İç Kredi : 17.178.880

- TL Kredisi	: 17.178.880
- Döviz Kredisi	:
- Döviz Endeksli Kredi	:
- Bütçe Kaynaklı Kredi	:
b) Dış Kredi	:
c) Diğer	:
3) Gümrük Muafiyeti	:
Toplam Finansman	: 17.178.880

12.10.2009 tarihli ve 94378 sayılı Teşvik Belgesinde yurt içinden ve yurt dışından sağlanacak makine ve teçhizat listesi de yer almakta, yurt içinden temin edilecek 58 kalem makine ve teçhizatın KDV istisnası matrahı 10.850.810 TL ve yurt dışından temin edilecek 12 kalem makine ve teçhizatın KDV istisnası matrahı 3.935.970 TL olarak belirlenmektedir. Yurt dışından temin edilen makine ve teçhizat İthalat Rejimi Kararı'nda öngörülen Gümrük Vergisi ve Toplu Konut Fonundan istisna olmaktadır.

				Bir Önceki		KDV İstisnalı		
			Hakediş Tutarı	Hakediş Tutarı	Uygulama Ayları	Makine ve Techizat	KDV İstisnası	KDV
Hakediş	Y.K.K.Tarih /No	Hakediş	(Kümülatif)	(Kümülatif)	Hakediş Tutarı	Tutarı	TUTARI (%0)	TUTARI (%18)
Tarihi		No	a	b	c = a - b	y	x = yx0,18	d = (c-y)x0,18
		AVANS						
01.02.2009	10.03.2009 /96-4	1	820.684,21		820.684,21			147.723,16
01.04.2009	14.04.2009 /97-5	2	1.195.408,87	820.684,21	374.724,66			67.450,44

01.05.2009	09.06.2009 /100-2	3	1.845.435,10	1.195.408,87	650.026,23			117.004,72
01.06.2009	07.07.2009 /101-6	4	2.591.946,52	1.845.435,10	746.511,42			134.372,06
01.07.2009	04.08.2009 /102-5	5	3.472.561,52	2.591.946,52	880.615,00			158.510,70
01.08.2009	08.09.2009 /105-6	6	4.545.505,14	3.472.561,52	1.072.943,62			193.129,85
01.09.2009	06.10.2009 /106-1	7	5.573.924,29	4.545.505,14	1.028.419,15			185.115,45
01.11.2009	12.01.2010 /110-1	8	7.594.240,57	5.573.924,29	2.020.316,28	325.101,92	58.518,35	305.138,58
01.12.2009	19.01.2010 /111-1	9	8.772.673,15	7.594.240,57	1.178.432,58	132.992,56	23.938,66	188.179,20
01.02.2010	05.03.2010 / 113-1	10	8.898.993,03	8.772.673,15	126.319,88			22.737,58
01.03.2010	11.05.2010 /116-1	11	9.020.673,03	8.898.993,03	121.680,00	14.955,89	2.692,06	19.210,34
01.04.2010	11.05.2010 /116-1	12	9.795.828,66	9.020.673,03	775.155,63	76.282,86	13.730,91	125.797,10
01.05.2010	08/06/2010 /117-1	13	10.292.550,6 3	9.795.828,66	496.721,97	75.374,80	13.567,46	75.842,49
TOPLAM					10.292.550,63	624.708,03	112.447,44	1.740.211,67

Yukarıda Anadolu Organize Sanayi Bölgesi'nin altyapı inşaatı işinin hakediş özeti yer almaktadır. Buradan da anlaşıldığı gibi öncelikle kümülatif hakediş tutarından bir önceki kümülatif hakediş tutarı çıkartılarak uygulama ayları hakediş tutarı bulunmaktadır. Kasım ayından itibaren de KDV istisnالی makine ve teçhizat tutarı hesaplamalara dahil edilmiştir. Bu hesap özetinden de anlaşılabilineceği gibi teşvik uygulaması sayesinde organizasyon önemli bir mali külfetten kurtularak çalışmalarına rahat ve verimli bir biçimde devam etmektedir.

Anadolu Organize Sanayi Bölgesi uygulamasında KDV istisnası ve Gümrük Vergisi ve Toplu Konut muafiyeti uygulanmış olup bu iki alanda destek görüldüğü anlaşılmaktadır. Bu iki uygulama sayesinde teşvik uygulaması amacına ulaşmış ve organizasyon önemli mali yükümlülükten kurtularak halka hizmet verme doğrultusunda daha verimli çalışma sergileme şansına sahip olmuştur. Eğer devlet bunun gibi teşvik uygulaması yapmasaydı beklide organizasyon kurulmayacak ve hem halka hizmet sunulamayacak hem istihdam artmayacak hem de ülke kalkınmasına fayda sağlanamayacaktı. İşte bu noktada teşvik uygulamalarının önemi daha da belirgin olarak karşımıza çıkmaktadır. 16/07/2009 tarih ve 227290 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 14/07/2009 tarih ve 2009/15199 sayılı “Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Karar” ve 28/07/2009 tarih ve 27302 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan “Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Kararın Uygulamasına İlişkin Tebliğ” çerçevesinde uygulanan bu yeni teşvik uygulaması, teşvik sisteminden yararlanmak isteyen diğer işletmelere de emsal oluşturmaktadır.

SONUÇ

Çevre sorunları, insanlığın yarınını tehdit etmektedir. Gelecek nesillere daha yaşanabilir bir ortam bırakmak gayesiyle bu konuya ilişkin özenli ve ciddi çalışmaların yapılması zorunlu bir hal almıştır. İşte bu noktada çevre sorunları ile ilgili birçok kurum ve kuruluşların oluştuğu görülmektedir. Gerek Türkiye’de olsun gerekse diğer ülkelerde olsun bu gibi oluşumlar çevre sorunlarını gidermede ve önlemede önemli faaliyetler gerçekleştirmekte ve önemli misyonlar üstlenmektedir. Çalışmanın birinci bölümünde bu kuruluşlardan da söz edilmiştir.

Çevre sorunları ile yakından ilgilenen birçok bilim dalı bulunmaktadır. Muhasebe bilim dalı önemli bilgi verme özelliği ile bu bilim dallarına ışık tutarak daha verimli faaliyetler yapılmasına fayda sağlamaktadır.

Çevre muhasebesi ise; muhasebe bilimi içinde ayrı bir muhasebe dalı değildir. Sadece çevreye duyarlılığın artması nedeniyle, muhasebe bilimi içerisinde çevresel faaliyetlerin maliyetlerinin belirlenmesi ve raporlanması görevini üstlenmektedir. O nedenle çevre muhasebesinin işletmeler açısından da önemi artmaktadır. İyi bir çevre muhasebesi tutan işletmeler olumsuzlukların fiziksel ve mali boyutunu daha iyi görebilirler.

Her işletme çevre ile ilgili üzerine düşen görevi yerine getirmelidir. Bu konuda işletmeler arasında eşitlik sağlanmalıdır. Çevreye duyarlı olan işletmeler çevresel birtakım harcamalar yaparken; duyarlı olmayan işletmeler çevre korumaya yönelik harcamalar yapmayıp daha fazla kar sağlamaya yönelik harcamalar yaparlarsa bu haksız rekabeti beraberinde getirir.

Çevre konusunda bilinçlenen halk çevre konusunda duyarlı olmayan işletmelerin ürünlerine rağbet etmemekte bu da işletmeleri daha duyarlı olmaya sevk etmektedir

Çevre bilinci yaygınlaştıkça karar alma mekanizmaları da birçok çevre yasası, çevre korumaya yönelik yönetmelikler, kanun hükmünde kararname çıkarılmışlardır.

Çevreyi korumanın önemi, büyük dinlerin liderleri aracılığıyla da toplumlara belirtilmekte ve temizliğin mensup olunan dinlerde de büyük önem taşıdığı çeşitli konferanslarla kitlelere anlatılmaktadır.

Yine çevreyi korumanın önemi, tıp alanında önde gelen bilim adamları aracılığıyla çevre kirliliğinin insan sağlığı üzerindeki olumsuz etkileri anlatılarak toplumlar bilinçlendirilmektedir. Ayrıca kitle iletişim araçlarının da yardımıyla daha büyük kitlelere ulaşılmakta, insanlar daha küçük yaşlardan itibaren bu konuda hassas bir tavır sergileyebilmektedirler.

Çevre sorunları tespit edilip bu konuda nelerin yapılması gerektiği de saptandıktan sonra uygulama aşamasında gerek ilgili kuruluşlar olsun gerekse işletmeler olsun büyük bir sorunla karşı karşıya kalmışlardır. Finansman sorunu. Bu sorun da çalışmanın ikinci bölümünde söz edilmeye çalışıldığı gibi çeşitli krediler, sübvansiyonlar, hibeler ve fonlar aracılığıyla giderilmeye çalışılmaktadır. Devlet özellikle KOBİ denilen küçük ve orta büyüklükteki işletmelere bu konuda büyük yardım yapmaktadır. Bu yardımlar uzun vadeye yayılan kredi ödemeleri, yatırım indirimi, KDV istisnası, faiz desteği gibi yöntemlerle yapılmaktadır ve işletmeleri finansal açıdan rahatlatmaktadır.

Bankacılık sektörü de yeni bir işletme kurmak amacıyla kredi başvurusunda bulunan işletmelere kredi verirken çevreye duyarlı bir işletme kurmaları şartıyla kredi sağlayarak çevre korunmasına yönelik önemli bir destek sağlamaktadır. Türkiye’de kurulan birçok kuruluş Yabancı bankalardan sağladıkları kredi koşullarında bu hususa dikkat etmeleri şartının arandığını beyan etmektedir. İşletmelerin faaliyetlerine devam ederken çevreye zarar verdiklerinin tespit edilmesi durumunda kredinin kesilebilme ihtimali de doğmaktadır.

Ayrıca gelişen teknolojinin çevreye vermiş olduğu olumsuz etkilerinin yanı sıra; olumlu bir yanından da sonuç bölümünde söz edilebilir; özellikle bankaların ve GSM operatörlerinin öncülüğü ile başlamış olan e- fatura dönemi çevre açısından çok büyük önem taşımaktadır. Böylece daha az ağaç kullanılarak çevreye duyarlı davranılmış olacaktır. Bu uygulamaya sıcak bakmayan bir takım bireyler de herhangi bir aksi durumda ellerinde bulundurabilecekleri bir belge isteği ile bu uygulamaya karşı çıkmaktadırlar. Öte yandan elektronik posta yöntemi ne yazık ki daha fazla elektrik sarfiyatı sorununu da karşımıza çıkarmaktadır.

Çevre korumaya yönelik şimdiden alınan önlemlerin uzun vadede meyveleri toplanacak ve daha temiz ve özenli bir dünyada insanoğlu yaşamını sürdürecektir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde açıklanmaya çalışılan teşvik uygulamaları işletmeler açısından çok büyük önem arz etmektedir.

Devletin sağlamış olduğu teşviklerden yararlanan işletmeler çevreye daha duyarlı olabilmektedirler. Bu teşvikler sayesinde işletme kurmaktan kaçınılmayacak daha az harcayarak hem kendilerine hem de ülke kalkınmasına katkıda bulunulabileceklerdir.

Teşvik uygulamalarının en önemli amacı halkın refahını yükseltmektir. Devletin işletmelere sağlamış olduğu finansal teşvikler sayesinde işletmeler bir takım mali yükümlülüklerden muaf olacak ve böylece halka daha iyi hizmet sunulacaktır. Anadolu Organize Sanayi Bölgesi uygulamasında da devlet bir takım mali yükleri ortadan kaldırarak organizasyonun daha rahat olmasını sağlamış ve böylece halka daha iyi hizmet sunulmasına zemin hazırlamıştır. Teşvik uygulamalarının bir diğer amacı olan istihdamın artırılması hedefine de teşvikler sayesinde daha rahat ulaşılabilir olacaktır.

Çalışmada çevrenin korunmasına yönelik olan altyapı hizmetleri yatırım örneği verilmiş olup bu konuda devletin duyarlılığı görülmekte ve bu duyarlılığın işletmelere ve dolaylı olarak da halka geçmesi açısından da büyük önem taşıdığı anlaşılmaktadır.

Bu bağlamda teşvik uygulamalarına devam edilmeli hem ülke hem de dünya için daha yaşanılabilir bir çevre sağlanmalıdır. Gelecek nesillere daha yaşanılabilir bir ortam bırakma gayesi ile teşvik uygulamalarına devam edilmesi çok büyük önem arz etmektedir. İnsanoğlunun yaşamsal faaliyetlerini sürdürebilmesi ve ihtiyaçlarının karşılanabilmesi açısından işletmelerin kurulması gerekmektedir. Bu yapılırken de çevre ikinci plana itilmemeli ve çevre için önemli çalışmalar yapılmalıdır. Bu noktada devlet ve işletmeler birlik içinde hareket etmeli, halkın refahı en üst seviyeye çıkartılmalıdır.

KAYNAKÇA

- AKBAY, Selvi (2005), *ISO 14000 Çevre Yönetim Sistemi ve SII Enerji Üretim Ltd. Şti (Trakya Elektrik) Uygulama Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Sakarya
- ASLANOĞLU, Rana (1998), *Kent Kimlik ve Küreselleşme*, Asa Kitabevi, 1. Baskı, Bursa
- AYRIÇAY, Yücel ve Abdülmecit KARATAŞ (2008), *Çevre Finansmanı, Muhasebe ve Finansman için Yeni Trendler*, Gazi kitabevi, Ankara
- Çevre ve Sağlık 1 Avrupa'nın Temel Konuları ve Genel Bir Bakış, *Erciyes Üniversitesi Yayınları*, No:114, Kayseri, 1999
- EKİNCİ, Yonca (2000), Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu ve T.C. Çevre Bakanlığı İşbirliği İle Düzenlenen Çevre Eğitim Semineri tebliğler ve Tartışmalar, İstanbul
- ERTÜRK, Hasan (1998), *Çevre Bilimlerine Giriş*, VİPAŞ A.Ş Yayınları, 3. Baskı, Bursa,
- FİSUNOĞLU, H. Mahir (1990), *Sürdürülebilir Kalkınma ve Ekonomi, Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı 29-30 Kasım 1989*, Türkiye Çevre Sorunları Vakfı Yayını, Ankara
- GÜNEŞ, İsmail, <http://idari.cu.edu.tr/igunes/kamu/cozum5.htm>
- <http://edergi.sdu.edu.tr/index.php/sduofd/article/viewFile/121/45>
- <http://www.aof.anadolu.edu.tr/kitap/IOLTP/1268/unite10.pdf>
- <http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/20358.html/>
- <http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/21392.html/>
- <http://www.ockkb.gov.tr>

<http://www.eksenyum.com.tr/index.php?do=bulletins&action=detail&id=176>

<http://www.erguvanım.net/blog/cernobil-faciasinin-yildonumu/>

<http://www.kuresel-ısınma.org/kuresel-ısınma/kuresel-ısınma-nedir-kuresel-ısınmanın-sebepleri-nelerdir.html>

<http://www.bahcesel.com/forumsel/cevre-ıyonetimi-ve-iklim-degisikligi/16384-ced-nedir/>

<http://www.cedraporu.net/ced-in-gorevleri/141/>

<http://www.cedgm.gov.tr/CED/Files/Mevzuat/cedyonetmeli.doc>

<http://www.dtm.gov.tr/dtadmin/upload/ead/tanitimkoordinasyondb/iso14000.doc>

<http://www.tse.org.tr/Turkish/kaliteYonetimi/14000bilgi.asp>

<http://www.gap.gov.tr/Turkish/Ggbilgi/gsurkal.html>

<http://www.yesilkutu.net/?action=page&page=sd#>

http://www.ilkadım.biz/yere1/index.php?option=com_content&view=article&id=170&Itemid=136

http://www.ilkadım.biz/yere1/index.php?option=com_content&view=article&id=171&Itemid=137

<http://www.tuik.gov.tr>

<http://www.unicankara.org.tr/today/1.html>

<http://complex.blogcu.com/kobi-tesvik-belgesi-nedir-nasil-alinir/7073342>

<http://www.kosgeb.gov.tr/Finansman/duyuru.aspx?dID=11>

<http://www.hazine.gov.tr>

KARACAN, Ali Rıza, *İşletmelerde Çevre Koruma Bilinci ve Yükümlülükleri,*

Türkiye ve Avrupa Birliğinde İşletmeler Yönünden Çevre Koruma Politikaları

http://www.eab.ege.edu.tr/pdf/2_1/C2-S1-M1.pdf

- KASAPOĞLU, Şule (2003), *Belediyelerde Çevre Muhasebesi Uygulaması*, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya
- KAYA, Erol (2005), Sabancı Üniversitesi Eğitim Programı, Temmuz http://www.pendik.bel.tr/documents/custom/SABANCI%20NVERSTES_TEMMUZ%202005.doc
- KIRLIOĞLU, Hilmi ve Ahmet Vecdi CAN (1998), *Çevre Muhasebesi, Değişim Yayınları*, 1. basım, Adapazarı
- KOVANCILAR, Birol, “Küresel Isınma Sorununun Çözümünde Karbon Vergisi ve Etkinliği”, *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, Yıl:2001 Cilt:8 Sayı:2, Celal Bayar Üniversitesi, Manisa <http://www.bayar.edu.tr/~iibf/dergi/pdf/C8S22001/bk.pdf>
- MUTLU, Ayşegül (2006), *Küresel Kamusal Mallar Bağlamında Sağlık Hizmetleri ve Çevre Kirlenmesi: Üretim, Finansman ve Yönetim Sorunları*, 21. Türkiye Maliye Sempozyumu: Kamu Maliyesinde Güncel Gelişmeler, Antalya, 10-14 Mayıs
- ÖKTEM, Mustafa (2003), *Kent Çevre ve Globalleşme*, Alfa Yayınları, İstanbul
- ÖZCAN, Seyhan (2002), *Türkiye 'de Fon Sistemi*, Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Maliye Bölümü, Adana <http://idari.cu.edu.tr/igunes/butce/seyhanfon.doc>
- SOYLU, Kamuran (2005), *Çevre Muhasebesinde Çevre Maliyetlerinin Belirlenmesi ve Tüpraş'da bir uygulama*, Doktora Tezi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli
- ŞAMILOĞLU, Famil (2002) *,Küreselleşme Sürecinde Türkiye'nin Kaynak Sorunu,* Gazi Kitabevi,
- T.C Sakarya Valiliği İl Çevre ve Orman Müdürlüğü, *Çalışmalarımız*, 2009
- TAŞ, İlkey, *Avrupa Birliği'nde Mali Kurum ve Politikalar Avrupa Birliği'nde Vergi*

Teşvik Uygulamaları ve Uyum Sorunu, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal
Bilimler Enstitüsü, Avrupa Birliği Yüksek Lisans Programı, İzmir, 2001

YILMAZ, Hasan ve Ahmet TOLUNAY, 'Avrupa Birliği Kırsal Kalkınma
Politikalarında Yeni Yönelimler ve Türkiye', *Süleyman Demirel Üniversitesi
Orman Fakültesi Dergisi*, Seri:A, Sayı:1, Yıl:2007, ISSN:1302-7085, Sayfa:107-
122

EKLER

EK-1: 17 Temmuz 2008 tarih ve 26939 Sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği Ekleri
(<http://www.cedgm.gov.tr>)

EK– I Listesi

Çevresel Etki Değerlendirmesi Uygulanacak Projeler Listesi

1- Rafineriler:

- a) Ham petrol rafinerileri,
- b) 500 ton/gün üzeri taşkömürü ve bitümlü maddelerin gazlaştırılması ve sıvılaştırılması projeleri,
- c) Doğalgaz sıvılaştırma ve gazlaştırma tesisleri.

2- Termik güç santralleri:

- a) Toplam ısı gücü 300 MWt (Megawatt termal) ve daha fazla olan termik güç santralleri ile diğer yakma sistemleri,
- b) Nükleer güç santralleri ve diğer nükleer reaktörlerin kurulması ve sökülmesi (max. gücü sürekli termik yük bakımından 1 kilovattı aşmayan, atom çekirdeği parçalanabilen ve çoğalan maddelerin dönüşümü, üretimi amaçlı araştırma projeleri hariç).

3- Radyasyonlu nükleer yakıtlar:

- a) Nükleer yakıtların yeniden işlenmesi,
- b) Nükleer yakıtların üretimi veya zenginleştirilmesi,
- c) Radyasyondan arınmış nükleer yakıtların veya sınır değerinin üzerinde radyasyon içeren atıkların işlenmesi,
- ç) Radyasyonlu nükleer yakıtların nihai bertarafı işlemi,
- d) Yalnız radyoaktif atıkların nihai bertarafı işlemi,

e) Yalnızca radyasyonlu nükleer yakıtların (10 yıldan uzun süre için planlanmış) veya nükleer atıkların üretim alanından farklı bir alanda depolanması,

f) Radyasyondan arınmış nükleer yakıtların nihai bertarafı.

4- Demir ve çeliğin ergitilmesi ile ilgili tesisler:

a) Cevherden hadde mamulü üreten tesisler,

b) Hurdaya dayalı sıvı çelik üreten tesisler (50.000 ton/yıl ve üzeri),

c) Haddehaneler (50.000 ton/yıl ve üzeri),

ç) Döküm tesisleri (50.000 ton/yıl ve üzeri),

d) Demir dışı metal tesisleri (ergitme veya haddeleme veya döküm) (25 000 ton/yıl ve üzeri).

5- Konsantrelerden ya da ikincil ham maddelerden metalurjik, kimyasal ya da elektrolitik prosesler vasıtası ile demirli olmayan ham metallerin üretilmesi tesisleri.

6- Asbest çıkartılması ve asbest içeren ürünleri işleme veya dönüştürme projeleri:

a) Asbest madeni işletmeleri ve zenginleştirme tesisleri,

b) Son ürün olarak friksiyon (sürtünme) maddesi üreten 50 ton/yıl ve üzeri kapasiteli tesisler,

c) 200 ton/yıl ve üzeri asbest kullanan diğer tesisler,

ç) 10.000 ton/yıl ve üzeri kapasiteli, son ürünü asbestli beton olan tesisler.

7- Fonksiyonel olarak birbirine bağlı çeşitli birimleri kullanarak endüstriyel ölçekte üretim yapan kimya tesisleri

a) Organik kimyasalların üretimi,

b) İnorganik kimyasalların üretimi,

c) Fosfor, azot ve potasyum bazlı basit veya bileşik gübrelerin üretimi.

8- Patlayıcı ve parlayıcı maddelerin üretildiği tesisler.

9- Yollar, geçişler ve havaalanları:

a) Őehirlerarası demiryolu hatları,

b) Pist uzunluğu 2.100 m ve üzeri olan havaalanları,

c) Otoyollar, ekspres yollar ve devlet yollarının yapımı,

) Dört ve üzeri Őeritli yolların yapımı, iki ya da daha az trafik Őeridi bulunan mevcut yolların dört ya da daha fazla Őeritli olacak Şekilde yenilenmesi ya da genişletilmesi, yeniden yapılan ya da genişletilen bölümün sürekli uzunluğunun 10 km ya da daha uzun olacak Şekilde uzatılması.

10- Suyolları, limanlar ve tersaneler:

a) 1.350 DWT ve üzeri ağırlıktaki deniz araçlarının geçişine izin veren kıta içi suyollarının yapımı ve kıta içi su trafiği için yapılacak olan limanlar,

b) 1.350 DWT ve üzeri ağırlıktaki deniz araçlarının yanaşabileceği ticari amaçlı liman, iskele ve rıhtımlar (güneşlenme ve sportif amaçlı iskeleler hariç),

c) Yık ve yolcu gemilerinin yapım, bakım, söküm ve onarımı amaçlı tersaneler ile 24 m üzerinde yat imalatı yapan tesisler,

) Yat Limanları.

11- Tehlikeli ve Özel İşleme Tabi Atıklar:

a) Tehlikeli ve Özel İşleme Tabi Atıkların geri kazanılması ve/veya nihai bertarafını yapacak tesisler,

b) Yakma kapasitesi 1000 kg/gün ve üzerinde olan tıbbi atıklar için projelendirilen yakma tesisleri,

c) Günlük 1 ton ve üzeri depolama kapasitesine sahip olan tıbbi atık düzenli depolama tesisleri,

) Yıllık işleme kapasitesi 2000 ton ve üzeri olan atık yağ geri kazanımı için projelendirilen tesisler,

d) Tehlikeli atık ihtiva eden atık barajları, atık havuzları.

12- Günlük kapasitesi 100 ton ve üzeri katı atıkların yakma, kompost ve diğer tekniklerle ara işleme tabi tutulması ve bertaraf edilmesi için kurulan tesisler ve/veya alanı 10 hektardan büyük veya hedef yılı da dahil depolanacak katı atık miktarının günlük 100 ton ve üzeri olan katı atık depolama tesisleri, atık barajları, atık havuzları.

13- 10 milyon m³/yıl ve üzeri yeraltı suyu çıkarma veya suyu yeraltında depolama projeleri.

14- Boru ile içme suyu taşımaları dışında kalan büyük su aktarma projeleri:

a) Olası su sıkıntısını önlemek amacı ile akarsu havzaları arasında, 100 milyon m³/yıl ve üzeri su aktarma projeleri,

b) (a) bendi dışında uzun dönemli yıllık ortalama akışı 2 milyar m³ ü aşan bir akarsu havzasından söz konusu akışın % 5'i ve üzeri miktarda su aktarma projeleri.

15- Su depolama tesisleri (Göl hacmi 10 milyon m³ ve üzeri olan baraj ve göletler.).

16- Kurulu gücü 25 MW ve üzeri olan nehir tipi santraller.

17- Kapasitesi 150 000 eşdeğer kişi ve/veya 30.000 m³/gün üzeri kapasiteli atık su arıtma tesisleri.

18- Et Ürünleri Üretim Tesisleri (Kesimin ve et ürünleri üretiminin birlikte yapıldığı tesisler):

a) Büyükbaş hayvan kesimi ve et ürünlerinin üretildiği tesisler (500 adet/gün ve üzeri),

b) Küçükbaş hayvan kesimi ve et ürünlerinin üretildiği tesisler (1500 adet/gün ve üzeri),

c) Kanatlı hayvanların kesimi ve et ürünlerinin üretildiği tesisler (200.000 adet/gün ve üzeri tavuk ve eşdeğeri diğer kanatlılar).

19- Büyükbaş ve/veya küçükbaş hayvan besi tesisleri (10000 adet ve üzeri büyükbaş, 20000 adet ve üzeri küçükbaş kapasiteli).

20- Kümes hayvanları ve domuzun yetiştirildiği kapasitesi aşağıda belirtilen tesisler:

a) Tavuk veya piliç yetiştirme tesisleri (Bir üretim periyodunda 60.000 adet ve üzeri tavuk, 85.000 adet ve üzeri piliç veya eş değeri diğer kanatlılar),

b) Domuz besi çiftlikleri (30 kg ve üzeri, 3.000 baş üzeri),

c) Dişi domuz üretim çiftlikleri (900 baş ve üzeri).

21- Kültür balıkçılığı projeleri, (1000 ton/yıl ve üzeri).

22- Entegre yağ üretim projeleri (Bitkisel ürünlerden hamyağ eldesinin ve rafinasyon işleminin birlikte yapıldığı tesisler).

23- Entegre süt ürünleri üretim tesisleri (50 ton/gün ve üzeri süttten peynir, yağ, yoğurt gibi süt ürünlerinden en az ikisinin üretildiği tesisler).

24- Maya fabrikaları.

25- Şeker fabrikaları.

26- Orman ürünleri ve selüloz tesisleri;

a) Selüloz üretim tesisleri,

b) Kereste veya benzeri lifli maddelerden kâğıt hamuru üretim tesisleri,

c) Her çeşit kâğıt üretim tesisleri (40.000 ton/yıl ve üzeri kapasiteli).

27- Terbiye işlemlerinden kasar (haşıl sökme, ağartma, merserizasyon, kostikleme ve benzeri.) veya boyama birimlerini içeren iplik, kumaş veya halı fabrikaları, (3.000 ton/yıl ve üzeri).

28- Madencilik projeleri;

Ruhsat hukuku ve aşamasına bakılmaksızın,

a) 25 hektar ve üzeri çalışma alanında (kazı ve döküm alanı toplamı olarak) açık işletme ve cevher hazırlama tesisleri,

b) 150 hektarı aşan (kazı ve döküm alanı toplamı olarak) çalışma alanında açık işletme yöntemi ile kömür çıkarma ve cevher hazırlama tesisleri,

c) Biyolojik, kimyasal, elektrolitik ya da ısıl işlem yöntemleri uygulanan cevher zenginleştirme tesisleri,

ç) 1 inci ve 2 nci grup madenlerin her türlü işleme sokulması (kırma-eleme, öğütme, yıkama ve benzeri) 100.000 m³/yıl ve üzeri kapasitede olanlar.

- 500 ton/gün ham petrol ve 500 000 m³/gün doğal gazın çıkarılması.

30- Petrol, Doğalgaz ve kimyasalların 40 km'den uzun 600 mm ve üzeri çaplı borularla taşınması.

31- Çimento fabrikaları veya klinker üretim tesisleri.

32- 154 kV (kilovolt) ve üzeri gerilimde 15 km'den uzun enerji iletim tesisleri (iletim hattı, trafo merkezi, şalt sahaları).

33- 50.000 m³ ve üzeri kapasitede olan petrol, doğalgaz, petrokimya ve kimyasal madde depolama tesisleri.

34- Ham deri (işlenmiş ham deriden son ürün elde eden tesisler hariç) işleme tesisleri (500 ton/yıl ve üzeri).

35- Turizm konaklama tesisleri (500 oda ve üzeri) tatil köyleri ve/veya turizm kompleksleri.

36- İhtisas Sanayi Bölgeleri (EK-I ve EK-II Listelerinde yer alan faaliyetler).

37- Pil ve Akü üretim Tesisleri (montaj yapılan tesisler hariç).

38- Tarım İlaçları ve/veya farmasötik ürünlerin etken maddelerinin üretildiği tesisler.

39- Motorlu taşıtların üretimi.

40- Demiryolu taşıtlarının üretimi.

41- Hava taşıtlarının üretimi.

42- Cam, cam elyafı veya taş yünü üretim tesisleri (100 000 ton/yıl ve üzeri).

43- Lastik üretim tesisleri (iç ve dış motorlu taşıt ve uçak lastikleri, kolon, sırt kauçuğu, kord bezi ve benzeri).

44- Seramik, kiremit, tuğla veya porselen üretimi yapan tesisler (ana hammadde kapasitesi 100.000 ton/yıl üzerinde olanlar).

EK– II Listesi

Seçme-Eleme Kriterleri Uygulanacak Projeler Listesi

(Ek– 1 Listesinde Yer Alan Alt Sınırlar Bu Listede Üst Sınır Olarak Alınır)

Kimya, petrokimya, ilaç ve atıklar

- 1- a) Kimyasalların üretimi, petrolden yağlama maddesi üretimi veya ara ürünlerin işlenmesi için projelendirilen tesisler (proses kaynaklı atığı ve yan ürünü olmayan sadece karışım yapan tesisler bu kapsamın dışındadır.),
b) Atık yağ geri kazanımı için projelendirilen tesisler (Yıllık işleme kapasitesi 2000 ton'dan az olanlar),
c) Yakma kapasitesi 200-1000 kg/gün arasında olan tıbbi atık yakma tesisleri, günlük 1 tondan az olan depolama kapasitesine sahip tıbbi atık düzenli depolama tesisleri ve tıbbi atıkların fiziksel ve kimyasal olarak ara işleme tabi tutulması amacıyla kurulan tesisler,
ç) Tehlikeli ve özel işleme tabi atıkların fiziksel yöntemlerle geri kazanılması.
- 2- Toplam depolama kapasitesi 500-50000 m³ arası olan doğalgaz, petrokimya, petrol ve kimyasal ürün depoları (Perakende satış istasyonları bu kapsamın dışındadır.).
- 3- Tarım ilaçları ve farmasotik ürünlerin, boya ve cilaların, elastomer esaslı ürünlerin ve peroksitlerin üretildiği veya elastomer esaslı ürünlerin işleme tabi tutulduğu tesisler, bitki gelişim düzenleyiciler.
- 4- Katı Atıkların yakılması, kompostlaştırılması ve depolanması için yapılan tesisler, atık barajları, atık havuzları.
- 5- Sabun veya deterjan üretimi yapan tesisler (hammaddesini hazır alıp sadece karışım yapan tesisler bu kapsamın dışındadır.).
- 6- Kümes ve ahır gübrelerinin geri kazanılması ve bertaraf edilmesine yönelik tesisler.
- 7- Toplam depolama kapasitesi 500 ton ve üzeri kapasitede olan patlayıcı ve parlayıcı madde depoları.

Sanayi tesisleri

8- Demir çelik veya demir dışı metal tesisleri (1.000 ton/yıl ve üzeri kapasiteli):

- a) Demir çeliğin veya demir dışı metallerin ergitildiği, üretildiği tesisler,
- b) Haddeme tesisleri (sıcak veya soğuk) veya Haddeme işlemi yapılmayan anma ısı gücü ≥ 10 MW olan tavlama fırınına içeren tesisler,
- c) Döküm fabrikaları,
- ç) Boru üretimi yapan tesisler,
- d) Metal tozu üreten veya işleyen tesisler.

9- Kaplama tesisleri:

- a) Elektrolitik veya kimyasal proseslerle metal veya plastiklerin yüzeylerinin metalle kaplandığı tesisler, metallere yüzey işlemi (mekanik işlem hariç) yapılan tesisler,
- b) Sırlama veya emayeleme yapılan tesisler,
- c) Lastik kaplama tesisleri.

10- Tekstil Tesisleri

- a) Boyama (kimyasal veya kök boya kullanılarak), kasar veya baskı işlemi yapan iplik, kumaş veya halı fabrikaları,
- b) Yün veya tiftiğin ovalanması, yağının alınması veya ağartmasının yapıldığı endüstriyel tip tesisler,
- c) Denim (Kot) veya konfeksiyon ürünleri yıkama tesisleri

11- Cam, cam elyafı veya taş yünü üretim tesisleri.

12- Her çeşit kâğıt üretim tesisleri.

13- Selüloz işleme tesisleri.

14- Ham deri (işlenmiş ham deriden son ürün elde eden tesisler hariç) işleme tesisleri.

15- Hava Taşıtları Onarım Tesisleri.

16- İçten yanmalı motor üretimi.

17- Beyaz eşya üretimi veya boyamasının yapıldığı tesisler.

18- Damper, karoser vb. araç üstü ekipmanların boyanarak üretildiği tesisler.

19- Hazır Beton Tesisleri, çimento veya diğer bağlayıcı maddeler kullanılarak sıkıştırma, darbe, sarsma veya titreşim yoluyla şekillendirilmiş malzeme üreten tesisler, ön gerilimli beton elemanı, gaz beton, betopan ve benzeri üretim yapan tesisler.

20- Tuğla veya kiremit üretimi yapan tesisler.

21- Seramik veya porselen üretimi yapan tesisler. (Fırınlama işleminin yapıldığı tesisler)

22- Klinker öğütme tesisleri.

Tarım, orman, su kültürü ve gıda

23- Bitkisel ürünlerin üretimi ile ilgili projeler:

a) Bitkisel ham yağ veya rafine yağ elde eden tesisler,

b) Nişasta üretimi yapan tesisler,

c) Fermantasyon ile alkollü içki üreten tesisler veya malt tesisleri,

ç) Sigara fabrikaları.

24- Hayvansal ürünlerin üretimi ile ilgili projeler:

a) Hayvansal yağların üretimini yapan tesisler,

b) Su ürünleri işleme tesisleri,

c) Süt işleme tesisleri (5 ton/gün–50 ton/gün kapasiteli),

ç) Kültür balıkçılığı projeleri (30 – 1.000 ton/yıl),

d) Balık kuluçkahaneleri (40 milyon adet/yıl ve üzeri yavru üretimi),

e) Büyükbaş (50 adet/gün ve üzeri) ve/veya Küçükbaş (300 adet/gün ve üzeri) hayvanların kesiminin yapıldığı tesisler,

f) Kanatlı hayvanların kesiminin yapıldığı tesisler (10.000 adet/gün ve üzeri),

g) Rendering tesisleri.

25- Arazi kullanım vasfını değiştirmeyi amaçlayan projeler:

a) Kullanım amacı değiştirilmeksizin tarım arazilerinin yeniden yapılandırılması ile ilgili projeler, (500 hektar ve üzeri)

b) İşlenmemiş veya yarı işlenmiş alanların, tarım ve orman amacı ile kullanımını amaçlayan projeler, (500 hektar ve üzeri)

c) Orman alanlarının başka amaçla kullanıma dönüştürülmesi projeleri (500 hektar ve üzeri),

ç) Tarımsal amaçlı su yönetimi projeleri (1000 hektar ve üzeri).

26- Hayvan Yetiştirme Tesisleri:

a) Büyükbaş ve/veya küçükbaş hayvan besi tesisleri (500–10000 adet büyükbaş, 1000–20000 adet küçükbaş kapasiteli),

b) Tavuk veya piliç yetiştirme tesisleri (Bir üretim periyodunda 20.000 ile 60.000 adet arası tavuk, 30.000 ile 85.000 adet arası piliç veya eş değeri diğer kanatlılar),

c) Kürk Hayvanı Yetiştiriciliği yapılan tesisler (5000 adet/yıl ve üzeri),

ç) Domuz besi çiftlikleri (30 kg ve üzeri, 1.000 – 3.000 baş arası),

d) Dişi domuz üretim çiftlikleri (300 – 900 baş arası).

Ulaşım, altyapı ve kıyı yapıları

27- Alt yapı tesisleri:

a) Akarsu havzaları arasında su aktarma projeleri (EK-I’de yer almayanlar),

b) Kıta içi suyollarının yapımı (EK-I’de yer almayanlar),

- c) Akarsu yataklarının düzenlenmesi (kuru dereler ve mevsimsel akış gösteren dereler hariç),
- ç) Limanlar, iskeleler, rıhtımlar (EK-I'de yer almayanlar),
- d) Balıkçı barınakları, römorkör barınakları,
- e) Denizden 10.000 m² ve üzerinde alan kazanılması projeleri,
- f) Erozyonla mücadele etmek için kıyılarda yapılan çalışmalar ve kıyının değişimine neden olabilecek deniz kenarında yapılan çalışmalar; dalgakıran, mahmuz, mendirek, set vb. (bunların bakımı onarımı hariç),
- g) Demiryolu hatları (EK-I'de yer almayanlar),
- ğ) Demiryolu taşımacılığında kullanılan aktarma amaçlı tesisler, demiryolu terminallerinin yapımı,
- h) Tramvaylar, yükseltilmiş ve yeraltından geçen demiryolu hatları, yolcu taşıma için kullanılan benzer hatlar (metrolar, hafif raylı taşıma sistemleri, ve benzeri.),
- ı) Havaalanları (Ek-I'de yer almayanlar),
- i) İl yolları,
- j) Dip tarama projeleri,
- k) Çekek Yerleri (Yat ve teknelere karaya çekme, bakım, onarım, konaklama, denize indirme hizmetleri sunan, tekne veya 24 m uzunluğa kadar yat imalatı yapan tesisler),
- l) 1 milyon m³/yıl ve üzeri yeraltı suyu çıkarma veya yeraltında depolama projeleri,
- m) Su depolama tesisleri (göl hacmi 5 milyon m³ ve üzeri baraj ve göletler),
- n) Derin deniz deşarjı projeleri.

Enerji, turizm, konut

28- Kurulu gücü 0,5 MW ve üzeri olan nehir tipi santraller.

29- 10 MW ve üzeri Rüzgâr enerji santralleri.

30- Jeotermal kaynağın çıkartılması ve jeotermal enerji kullanan tesisler (Isı kapasitesi 5MWt-megawatt termal ve üzeri).

31- Elektrik, gaz, buhar ve sıcak su elde edilmesi ve/veya nakledilmesi için kurulan endüstriyel tesisler (10 MW ve üzeri).

32- 154 kV üzeri gerilimdeki enerji iletim tesisleri (5 Km ve üzeri).

33- Toplu halde projelendirilen konutlar (200 konut ve üzeri).

34- Turizm konaklama tesisleri (100 oda ve üzeri oteller, tatil köyleri, turizm kompleksleri, ve benzeri.).

35- Eğitim kampusleri.

36- 50.000 m² ve üzeri daimi kamp ve karavan alanları.

37- Temalı parklar (halkın eğlenmek amacı ile para ödeyerek girdiği, geniş alanlara kurulu parklar).

38- Kayak alanları ve mekanik tesisler.

39- Arabalar ve motosikletler için kalıcı yarış ve test sahaları.

40- Spor kompleksleri ve hipodromlar.

41- Golf tesisleri.

Madencilik

42- Madencilik projeleri

Ruhsat hukuku ve aşamasına bakılmaksızın;

a) Madenlerin çıkarılması (Ek-I' de yer almayanlar),

b) 5.000 m³/yıl ve üzeri kapasiteli blok ve parça mermer, dekoratif amaçlı taşların çıkartılması, işlenmesi ve yıllık 250.000 m² ve üzeri kapasiteli mermer kesme, işleme ve sayalama tesisleri,

c) 1.000.000 m³/yıl ve üzerinde metan gazının çıkartılması ve depolanması,

ç) Karbondioksit ve diğler gazların çıkartıldığı, depolandığı veya işlendiğı 10.000 ton/yıl ve üzeri kapasiteli tesisler,

d) 1 inci ve 2 nci grup madenlerin her türlü işleme sokulması (kırma-eleme, öğütme, yıkama ve benzeri) Ek-I' de yer almayanlar,

e) Cevher hazırlama veya zenginleştirme tesisleri (Ek-I' de yer almayanlar).

43- 50.000 ton/yıl ve üzeri tuzun çıkarılması ve/veya her türlü tuz işleme tesisleri.

44- Kömür işleme tesisleri

a) Havagazı ve kok fabrikaları,

b) Kömür briketleme tesisleri,

c) Kömür yıkama tesisleri.

45- Petrokok, kömür ve diğler katı yakıtların depolama, sınıflama ve ambalajlama tesisleri (perakende satış birimleri hariç).

46- Kireç fabrikaları ve/veya alçı fabrikaları.

47- EK-I' de yer alan projeler kapsamında bulunmakla birlikte, yeni bir metot veya ürün denemek ve geliştirmek amacı ile hazırlanan ve iki yıldan uzun süreli olmayan projeler.

Çevresel Etki Değerlendirmesi Genel Formatı

Başlık Sayfası:

Proje sahibinin adı, adresi, telefon ve faks numarası:

Projenin adı:

Proje için seçilen yerin adı, mevki:

Raporu hazırlayan çalışma grubunun / kuruluşun adı, adresi, telefon ve faks numaraları:

Raporun hazırlanış tarihi:

İçindekiler listesi:

Bölüm I: Projenin tanımı ve gayesi

Proje konusu yatırımın tanımı, ömrü, hizmet maksatları, önem ve gerekliliği.

Projenin fiziksel özelliklerinin, inşaat ve işletme safhalarında kullanılacak arazi miktarı ve arazinin tanımlanması.

Önerilen projeden kaynaklanabilecek önemli çevresel etkilerin genel olarak açıklanması (su, hava, toprak kirliliği, gürültü, titreşim, ışık, ısı, radyasyon ve benzeri.)

Yatırımcı tarafından araştırılan ana alternatiflerin bir özeti ve seçilen yerin seçiliş nedenlerinin belirtilmesi.

Bölüm II: Proje için seçilen yerin konumu

Proje yeri ve alternatif alanların mevki, koordinatları, yeri tanıttıcı bilgiler.

Bölüm III: Proje yeri ve etki alanının mevcut çevresel özellikleri

Önerilen proje nedeniyle kirlenmesi muhtemel olan çevrenin; nüfus, fauna, flora, jeolojik ve hidrojeolojik özellikler, doğal afet durumu, toprak, su, hava, (atmosferik koşullar) iklimsel faktörler, mülkiyet durumu, mimari ve arkeolojik miras, peyzaj özellikleri, arazi kullanım durumu, hassasiyet derecesi (EK-V'deki Duyarlı Yörelere)

listesi de dikkate alınarak) ve yukarıdaki faktörlerin birbiri arasındaki ilişkileri de içerecek şekilde açıklanması.

Bölüm IV: Projenin önemli çevresel etkileri ve alınacak önlemler

1- Önerilen projenin aşağıda belirtilen hususlardan kaynaklanması olası etkilerinin tanıtımı. (Bu tanım kısa, orta, uzun vadeli, sürekli, geçici ve olumlu olumsuz etkileri içermelidir.)

a) Proje için kullanılacak alan,

b) Doğal kaynakların kullanımı,

c) Kirleticilerin miktarı, (atmosferik şartlar ile kirleticilerin etkileşimi) çevreye rahatsızlık verebilecek olası sorunların açıklanması ve atıkların minimizasyonu.

2- Yatırımın çevreye olan etkilerinin değerlendirilmesinde kullanılacak tahmin yöntemlerinin genel tanıtımı.

3- Çevreye olabilecek olumsuz etkilerin azaltılması için alınması düşünülen önlemlerin tanıtımı.

Bölüm V: Halkın katılımı

1- Projeden etkilenmesi muhtemel halkın belirlenmesi ve halkın görüşlerinin çevresel etki değerlendirmesi çalışmasına yansıtılması için önerilen yöntemler,

2- Görüşlerine başvurulması öngörülen diğer taraflar,

3- Bu konuda verebileceği diğer bilgi ve belgeler,

Bölüm VI: Yukarıda verilen başlıklara göre temin edilen bilgilerin teknik olmayan bir özeti

Ekler: Çevresel etki değerlendirmesi başvuru dosyası hazırlanmasında kullanılan ve çeşitli kuruluşlardan sağlanan bilgi ve belgeler ile raporda kullanılan tekniklerden rapor metninde sunulamayan aşağıdaki belgeler.

1- Proje için belirlenen yer ve alternatiflerinin varsa; çevre düzeni, nazım, uygulama imar planı, vaziyet planı veya plan değişikliği teklifleri

2- Yatırımcı için projesi ile ilgili olarak daha önceden alınmış izin, onay, ruhsat veya ilgili kurumlardan alınmış belgeler ve benzeri.

3- Proje için seçilen alana ilişkin arazi kullanım durumu.

Notlar ve kaynaklar

Yeterlilik Belgesi Tebliği kapsamında çevresel etki değerlendirmesi başvuru dosyası hazırlayan çalışma grubunun tanıtımı:

Adı soyadı, mesleği, özgeçmişi, referansları ve rapordan sorumlu olduğunu belirten imzası.

Proje Tanıtım Dosyasının Hazırlanmasında Esas Alınacak Seçme Eleme Kriterleri

Başlık Sayfası:

Proje sahibinin adı, adresi, telefon ve faks numaraları:

Projenin adı:

Proje için seçilen yerin adı, mevki:

Projenin tanımı ve gayesi:

Dosyayı hazırlayan çalışma grubunun / kuruluşun adı, adresi, telefon ve faks numaraları:

Dosyanın hazırlanış tarihi:

1. Projenin özellikleri

Projenin özelliklerinde aşağıda verilen hususlar göz önüne alınmalıdır.

a) Projenin iş akım şeması, kapasitesi, kapladığı alan, teknolojisi, çalışacak personel sayısı,

b) Doğal kaynakların kullanımı (arazi kullanımı, su kullanımı, kullanılan enerji türü vb.),

- c) Atık üretimi miktarı (katı, sıvı, gaz vb.) ve atıkların kimyasal, fiziksel ve biyolojik özellikleri,
- ç) Kullanılan teknoloji ve malzemelerden kaynaklanabilecek kaza riski,
- d) Projenin muhtemel çevresel etkilerine karşı alınacak tedbirler.

2. Projenin yeri

Projeden etkilenmesi muhtemel alanın hassasiyeti değerlendirilirken aşağıda verilen hususlar göz önünde bulundurulmalıdır.

- a) Mevcut arazi kullanımı ve kalitesi (tarım alanı, orman alanı, planlı alan, su yüzeyi ve benzeri),
- b) EK-V deki Duyarlı Yörelere listesi dikkate alınarak; sulak alanlar, kıyı kesimleri, dağlık ve ormanlık alanlar, tarım alanları, milli parklar, özel koruma alanları, nüfusça yoğun alanlar, tarihsel, kültürel, arkeolojik ve benzeri önemi olan alanlar, erozyon alanları, heyelan alanları, ağaçlandırılmış alanlar, potansiyel erozyon ve ağaçlandırma alanları ile 16/12/1960 tarihli ve 167 sayılı Yeraltı Suları Hakkında Kanun gereğince korunması gereken akiferler.

3. Projenin ve yerin alternatifleri (proje teknolojisinin ve proje alanının seçilme nedenleri)

Sonuçlar

Burada yapılan tüm açıklamaların özeti ile projenin önemli çevresel etkilerinin sıralandığı ve alternatiflerin karşılaştırıldığı genel değerlendirmesi yapılacaktır.

Ekler:

Proje için belirlenen yerin varsa; çevre düzeni, nazım, uygulama imar planı, vaziyet planı veya plan değişikliği teklifleri,

Proje alanı ve yakın çevresinin mevcut arazi kullanımını değerlendirmek için; yerleşim alanlarının, ulaşım ağlarının, enerji nakil hatlarının, mevcut tesislerin ve yönetmeliğin Ek-V listesinde yer alan Duyarlı Yörelere Listesinde belirtilen diğer alanların (proje alanı ve yakın çevresinde bulunması halinde) yerlerine ilişkin verileri gösterir bilgiler

1/25000 ölçekli hâlihazır harita (varsa çevre düzeni planı, yoksa topografik harita) üzerine işlenerek kısaca açıklanması,

Proje alanının ölçekli jeoloji haritası bu harita üzerinde yeraltı ve yerüstü sularının gösterimi ve alanın depremsellik durumunun açıklanması.

Notlar ve Kaynaklar:

Yeterlilik Belgesi Tebliği kapsamında Proje Tanıtım Dosyasını Hazırlayanların Tanıtımı:

Adı soyadı, mesleği, özgeçmişi, referansları ve dosyadan sorumlu olduğunu belirten imzası.

EK- V Listesi

Duyarlı Yörelere

Bu Yönetmelik kapsamında bulunan projelere ilişkin yapılacak çalışmalar sırasında başvurulması gereken mevzuatın dökümü aşağıda yer almaktadır. Mevzuatta olabilecek değişiklikler bu bölümün ayrılmaz bir parçasıdır.

1. Ülkemiz mevzuatı uyarınca korunması gerekli alanlar

a) 9/8/1983 tarihli ve 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu'nun 2 nci maddesinde tanımlanan ve bu Kanunun 3 üncü maddesi uyarınca belirlenen "Milli Parklar", "Tabiat Parkları", "Tabiat Anıtları" ve "Tabiat Koruma Alanları",

b) 1/7/2003 tarihli ve 4915 sayılı Kara Avcılığı Kanunu uyarınca Çevre ve Orman Bakanlığı'nca belirlenen "Yaban Hayatı Koruma Sahaları ve Yaban Hayvanı Yerleştirme Alanları",

c) 21/7/1983 tarihli ve 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nun 3 üncü maddesinin birinci fıkrasının "Tanımlar" başlıklı (a) bendinin 1, 2, 3 ve 5 inci alt bentlerinde "Kültür Varlıkları", "Tabiat Varlıkları", "Sit" ve "Koruma Alanı" olarak tanımlanan ve aynı kanun ile 17/6/1987 tarihli ve 3386 sayılı Kanunun (2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi ve Bu Kanuna Bazı Maddelerin Eklenmesi Hakkında Kanun) ilgili maddeleri uyarınca tespiti ve tescili yapılan alanlar,

ç) 22/3/1971 tarihli ve 1380 sayılı Su Ürünleri Kanunu kapsamında olan Su Ürünleri İstihsal ve Üreme Sahaları,

d) 31/12/2004 tarihli ve 25687 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Su Kirliliği Kontrol Yönetmeliği'nin 17, 18, 19 ve 20 nci maddelerinde tanımlanan alanlar,

e) 2/11/1986 tarihli ve 19269 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Hava Kalitesinin Korunması Yönetmeliği'nin 49 uncu maddesinde tanımlanan "Hassas Kirlenme Bölgeleri",

f) 9/8/1983 tarihli ve 2872 sayılı Çevre Kanunu'nun 9 uncu maddesi uyarınca Bakanlar Kurulu tarafından "Özel Çevre Koruma Bölgeleri" olarak tespit ve ilan edilen alanlar,

- g) 18/11/1983 tarihli ve 2960 sayılı Boğaziçi Kanunu'na göre koruma altına alınan alanlar,
- ğ) 31/8/1956 tarihli ve 6831 sayılı Orman Kanunu uyarınca orman alanı sayılan yerler,
- h) 4/4/1990 tarihli ve 3621 sayılı Kıyı Kanunu gereğince yapı yasağı getirilen alanlar,
- ı) 26/1/1939 tarihli ve 3573 sayılı Zeytinciliğin Islahı ve Yabanilerinin Aşılattırılması Hakkında Kanunda belirtilen alanlar,
- i) 25/2/1998 tarihli ve 4342 sayılı Mera Kanununda belirtilen alanlar,
- j) 17/5/2005 tarihli ve 25818 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren

2. Ülkemizin taraf olduğu uluslararası sözleşmeler uyarınca korunması gerekli alanlar

- a) 20/2/1984 tarihli ve 18318 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren "Avrupa'nın Yaban Hayatı ve Yaşama Ortamlarını Koruma Sözleşmesi" (BERN Sözleşmesi) uyarınca koruma altına alınmış alanlardan "Önemli Deniz Kaplumbağası Üreme Alanları"nda belirtilen I. ve II. Koruma Bölgeleri, "Akdeniz Foku Yaşama ve Üreme Alanları",
- b) 12/6/1981 tarih ve 17368 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren "Akdeniz'in Kirlenmeye Karşı Korunması Sözleşmesi" (Barcelona Sözleşmesi) uyarınca korumaya alınan alanlar,
- ı) 23/10/1988 tarihli ve 19968 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan "Akdeniz'de Özel Koruma Alanlarının Korunmasına Ait Protokol" gereği ülkemizde "Özel Koruma Alanı" olarak belirlenmiş alanlar,
- ıı) 13/9/1985 tarihli Cenova Bildirgesi gereği seçilmiş Birleşmiş Milletler Çevre Programı tarafından yayımlanmış olan "Akdeniz'de Ortak Öneme Sahip 100 Kıyısal Tarihi Sit" listesinde yer alan alanlar,
- ııı) Cenova Deklerasyonu'nun 17. maddesinde yer alan "Akdeniz'e Has Nesli Tehlikede Olan Deniz Türlerinin" yaşama ve beslenme ortamı olan kıyısal alanlar,

c) 14/2/1983 tarihli ve 17959 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren "Dünya Kültür ve Tabiat Mirasının Korunması Sözleşmesi"nin 1. ve 2. maddeleri gereğince Kültür Bakanlığı tarafından koruma altına alınan "Kültürel Miras" ve "Doğal Miras" statüsü verilen kültürel, tarihi ve doğal alanlar,

ç) 17/5/1994 tarihli ve 21937 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren "Özellikle Su Kuşları Yaşama Ortamı Olarak Uluslararası Öneme Sahip Sulak Alanların Korunması Sözleşmesi" (RAMSAR Sözleşmesi) uyarınca koruma altına alınmış alanlar.

d) 27/7/2003 tarihli ve 25181 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren Avrupa Peyzaj Sözleşmesi.

3. Korunması gereken alanlar

a) Onaylı Çevre Düzeni Planlarında, mevcut özellikleri korunacak alan olarak tespit edilen ve yapılaşma yasağı getirilen alanlar (Tabii karakteri korunacak alan, biogenetik rezerv alanları, jeotermal alanlar ve benzeri),

b) Tarım Alanları: Tarımsal kalkınma alanları, sulanan, sulanması mümkün ve arazi kullanma kabiliyet sınıfları I, II, III ve IV olan alanlar, yağışa bağlı tarımda kullanılan I. ve II. sınıf ile, özel mahsul plantasyon alanlarının tamamı,

c) Sulak Alanlar: Doğal veya yapay, devamlı veya geçici, suların durgun veya akıntılı, tatlı, acı veya tuzlu, denizlerin gel-git hareketinin çekilme devresinde 6 metreyi geçmeyen derinlikleri kapsayan, başta su kuşları olmak üzere canlıların yaşama ortamı olarak önem taşıyan bütün sular, bataklık sazlık ve turbiyeler ile bu alanların kıyı kenar çizgisinden itibaren kara tarafına doğru ekolojik açıdan sulak alan kalan yerler,

ç) Göller, akarsular, yeraltı suyu işletme sahaları,

d) Bilimsel araştırmalar için önem arzeden ve/veya nesli tehlikeye düşmüş veya düşebilir türler ve ülkemiz için endemik olan türlerin yaşama ortamı olan alanlar, biyosfer rezervi, biyotoplar, biyogenetik rezerv alanları, benzersiz özelliklerdeki jeolojik ve jeomorfolojik oluşumların bulunduğu alanlar.

EK-2: Yatırımlarda Devlet Yardımlarına İlişkin Karar (2009/15199) Ekleri

(http://www.hazine.gov.tr)

EK-2				
BÖLGE BAZINDA DESTEKLENECEK SEKTÖRLER				
(US 97 ULUSAL FAALİYET VE ÜRÜN SINIFLAMASI KODLARIYLA)				
Bölgeler	Düzy 2	SEKTÖRÜN US 97 KODU	Bölgesel Teşviklerden Yararlanacak Sektörler	Asgari Yatırım Tutarları ve Kapasiteleri
1.BÖLGE	TR10 (İstanbul)	1911	*derinin tabaklanması, işlenmesi (sadece İstanbul Deri İhtisas OSB ve Tuzla OSB'de yapılacak yatırımlar)	1 Milyon TL
		2423	*ilaç / eczacılıkta ve tıpta kullanılan kimyasal ve bitkisel kaynaklı ürünlerin imalatı	5 Milyon TL
		2929	*sınai kalıp	5 Milyon TL
		30	*büro, muhasebe ve bilgi işlem makineleri imalatı	5 Milyon TL
		32	*radyo, televizyon, haberleşme teçhizatı ve cihazları imalatı	5 Milyon TL
		33 (333 hariç)	*tıbbi aletler hassas ve optik aletler imalatı (saat hariç)	5 Milyon TL
		80 (809 hariç)	*eğitim hizmetleri (yetişkinlerin eğitilmesi ve diğer eğitim faaliyetleri hariç)	1 Milyon TL
			*tehlikeli atık geri kazanım ve bertaraf tesisleri	
1.BÖLGE	TR21 (Tekirdağ, Edirne, Kırklareli)	11- 12- 13- 14	*madencilik ve taşocakçılığı yatırımları (1 inci grup madenler, mıcır, rödovanslı madencilik hariç)	1 Milyon TL
		15	*gıda ürünleri ve içecek imalatı (Ek 4 de yer alan teşvik edilmeyecek konular ile dip not 6'da belirtilen ve genel teşvik sisteminden yararlanacak konular hariç)	2 Milyon TL

		0121	*entegre hayvancılık yatırımları (entegre damızlık hayvancılık yatırımları dahil)	süt inekçiliği entegre tesislerinde 500 büyük baş,
				büyük baş besicilik entegre tesislerinde 700 büyük baş/dönem
				süt ve et yönlü küçük baş entegre tesislerinde 2000 küçük baş/dönem
				kanatlı entegre tesislerinde 200.000 adet/dönem
		0500.0.04	*su ürünleri yetiştiriciliği	1 Milyon TL
		17	*tekstil ürünleri imalatı (Dip not 8'de belirtilen konular hariç)	tekstilin aprelenmesi yatırımları için 15 Milyon TL, diğer yatırım konularında 2 Milyon TL'nin üzerindeki tevsi ve modernizasyon yatırımları
		19	*derinin tabaklanması ve işlenmesi	1 Milyon TL
			*akıllı çok fonksiyonlu teknik tekstil	1 Milyon TL
		2010.0.02.55, 2021	*döşemelik parke, kaplama, kontrplak, yonga levha, sunta, mdf vb. plakaların imalatı	5 Milyon TL (sadece modernizasyon ve tevsi yatırımları desteklenecektir.)
		21	*kağıt ve kağıt ürünleri imalatı	selüloz üretiminden başlamak kaydıyla entegre kağıt üretim tesisleri
		2423	*ilaç / eczacılıkta ve tıpta kullanılan kimyasal ve bitkisel kaynaklı ürünlerin imalatı	5 Milyon TL
		26 (2693.2, 2694.1,2695.1,2695.3, 2695.4, 2610.2.03.01 hariç)	*metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı (fırınlanmış kilden, kiremit, biriket, tuğla ve inşaat malzemeleri, çimento, inşaat amaçlı beton ürünleri, hazır beton, harç, çok katlı yalıtım camları hariç)	5 Milyon TL
		2720	*demir-çelik dışındaki ana metal sanayi	5 Milyon TL
		29	*makine ve teçhizat	5 Milyon TL

			imalatı	
		30	*büro, muhasebe ve bilgi işlem makineleri imalatı	5 Milyon TL
		31	*elektrikli makine ve cihazları imalatı	5 Milyon TL
		32	*radyo, televizyon, haberleşme teçhizatı ve cihazları imalatı	5 Milyon TL
		33 (333 hariç)	*tbbi aletler hassas ve optik aletler imalatı (saat hariç)	5 Milyon TL
		34	*motorlu kara taşıtı ve yan sanayi	motorlu kara taşıtlarında yatırım tutarı 50 Milyon TL
				motorlu kara taşıtları yan sanayi yatırım tutarı 5 Milyon TL
		3591 ve 3592	*motosiklet ve bisiklet üretimi	1 Milyon TL
		361	*mobilya imalatı (sadece metal ve plastikten imal edilenler hariç)	5 Milyon TL (sadece modernizasyon ve tevsi yatırımları desteklenecektir.)
		5510.1.01, 5510.2.01, 5510.5.02, 5510.5.04	*oteller	3 yıldız ve üzeri
		5510.3.01	*öğrenci yurtları	100 öğrenci
		6302.0.01	*soğuk hava deposu hizmetleri	1000 metrekare
		6302.0.03	*lisanslı depoculuk	2 Milyon TL
		80 (809 hariç)	*eğitim hizmetleri (yetişkinlerin eğitilmesi ve diğer eğitim faaliyetleri hariç)	1 Milyon TL
		8511.0, 8511.0.01-05, 8511.0.99, 8531.0.01-03	*hastane yatırımı, huzur evi	100 kişilik huzur evi
			*tehlikeli atık geri kazanım ve bertaraf tesisleri	
1.BÖLGE	TR31 (İzmir)	11-12-13-14	*madencilik ve taşocakçılığı yatırımları (1 inci grup madenler, mıcır, rödovanslı madencilik hariç)	1 Milyon TL
		15	*gıda ürünleri ve içecek imalatı (Ek 4 de yer alan teşvik edilmeyecek	2 Milyon TL

		konular ile dip not 6'da belirtilen ve genel teşvik sisteminden yararlanacak konular hariç)	
0121	*entegre hayvancılık yatırımları (entegre damızlık hayvancılık yatırımları dahil)	süt inekçiliği entegre tesislerinde 500 büyük baş,	
		büyük baş besicilik entegre tesislerinde 700 büyük baş/dönem	
		süt ve et yönlü küçük baş entegre tesislerinde 2000 küçük baş/dönem	
		kanatlı entegre tesislerinde 200.000 adet/dönem	
	*seracılık	25 dekar	
0500.0.04	*su ürünleri yetiştiriciliği	1 Milyon TL	
2010.0.02.55, 2021	*döşemelik parke, kaplama, kontrplak, yonga levha, sunta, mdf vb. plakaların imalatı	5 Milyon TL (sadece modernizasyon ve tevsi yatırımları desteklenecektir.)	
21	*kağıt ve kağıt ürünleri imalatı	selüloz üretiminden başlamak kaydıyla entegre kağıt üretim tesisleri	
24	*kimyasal madde ve ürünlerin imalatı	5 Milyon TL	
2691.2, 2691.3, 2693.1	*seramikten yapılan sıhhi ürünler, seramik yalıtım malzemeleri, seramik karo ve kaldırım taşı imalatı	5 Milyon TL	
29	*makine ve teçhizat imalatı	5 Milyon TL	
30	*büro, muhasebe ve bilgi işlem makineleri imalatı	5 Milyon TL	
31	*elektrikli makine ve cihazları imalatı	5 Milyon TL	
32	*radyo, televizyon, haberleşme teçhizatı ve cihazları imalatı	5 Milyon TL	
33 (333 hariç)	*tıbbi aletler hassas ve optik aletler imalatı (saat hariç)	5 Milyon TL	
34	*motorlu kara taşıtı ve yan sanayi	motorlu kara taşıtlarında yatırım	

			tutarı 50 Milyon TL
			motorlu kara taşıtları yan sanayi yatırım tutarı 5 Milyon TL
		3591 ve 3592	*motosiklet ve bisiklet üretimi
			1 Milyon TL
		361	*mobilya imalatı (sadece metal ve plastikten imal edilenler hariç)
			5 Milyon TL (sadece modernizasyon ve tevsi yatırımları desteklenecektir.)
		5510.1.01, 5510.2.01, 5510.5.02, 5510.5.04	*oteller
			3 yıldız ve üzeri
		5510.3.01	*öğrenci yurtları
			100 öğrenci
		6302.0.01	*soğuk hava deposu hizmetleri
			1000 metrekare
		6302.0.03	*lisanslı depoculuk
			2 Milyon TL
		80 (809 hariç)	*eğitim hizmetleri (yetişkinlerin eğitilmesi ve diğer eğitim faaliyetleri hariç)
			1 Milyon TL
		8511.0, 8511.0.01-05, 8511.0.99, 8531.0.01-03	*hastane yatırımı, huzur evi
			100 kişilik huzur evi
			*tehlikeli atık geri kazanım ve bertaraf tesisleri
1.BÖLGE	TR41(Bursa, Eskişehir, Bilecik)	11-12-13-14	*madencilik ve taşocakçılığı yatırımları (1 inci grup madenler, mıncır, rödovanslı madencilik hariç)
			1 Milyon TL
		15	*gıda ürünleri ve içecek imalatı (Ek 4 de yer alan teşvik edilmeyecek konular ile dip not 6'da belirtilen ve genel teşvik sisteminden yararlanacak konular hariç)
			2 Milyon TL
		0121	*entegre hayvancılık yatırımları (entegre damızlık hayvancılık yatırımları dahil)
			süt inekçiliği entegre tesislerinde 500 büyük baş,
			büyük baş besicilik entegre tesislerinde 700 büyük baş/dönem
			süt ve et yönlü küçük baş entegre tesislerinde 2000 küçük baş/dönem
			kanatlı entegre

			tesislerinde 200.000 adet/dönem
		*seracılık	25 dekar
17	*tekstil ürünleri imalatı (Dip not 8'de belirtilen konular hariç)		tekstilin aprenmesi yatırımları için 15 Milyon TL, diğer yatırım konularında 2 Milyon TL'nin üzerindeki tevsî ve modernizasyon yatırımları
19	*derinin tabaklanması ve işlenmesi		1 Milyon TL
	*akıllı çok fonksiyonlu teknik tekstil		1 Milyon TL
2010.0.02.55, 2021,	*döşemelik parke, kaplama, kontrplak, yonga levha, sunta, mdf vb. plakaların imalatı		5 Milyon TL
21	*kağıt ve kağıt ürünleri imalatı		selüloz üretiminden başlamak kaydıyla entegre kağıt üretim tesisleri
26 (2693.2, 2694.1, 2695.1, 2695.3, 2695.4, 2610.2.03.01 hariç)	*metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı (fırınlanmış kilden, kiremit, biriket, tuğla ve inşaat malzemeleri, çimento, inşaat amaçlı beton ürünleri, hazır beton, harç, çok katlı yalıtım camları hariç)		5 Milyon TL
2812.2, 2813	*merkezi ısıtma radyatörleri ve kazanlarının imalatı, buhar kazanı imalatı (merkezi kalorifer kazanları hariç)		5 Milyon TL
29	*makine ve teçhizat imalatı		5 Milyon TL
31	*elektrikli makine ve cihazları imalatı		5 Milyon TL
32	*radyo, televizyon, haberleşme teçhizatı ve cihazları imalatı		5 Milyon TL
34	*motorlu kara taşıtı ve yan sanayi		motorlu kara taşıtlarında yatırım tutarı 50 Milyon TL
			motorlu kara taşıtları yan sanayi yatırım tutarı 5 Milyon TL

		3520	*demiryolu ve tramvay lokomotifleri ile vagonlarının imalatı	5 Milyon TL
		3530	*hava ve uzay taşıtları imalatı	5 Milyon TL
		361	*mobilya imalatı (sadece metal ve plastikten imal edilenler hariç)	5 Milyon TL
		5510.1.01, 5510.2.01, 5510.5.02, 5510.5.04	*oteller	3 yıldız ve üzeri
		5510.3.01	*öğrenci yurtları	100 öğrenci
		6302.0.01	*soğuk hava deposu hizmetleri	1000 metrekare
		6302.0.03	*lisanslı depoculuk	2 Milyon TL
		80 (809 hariç)	*eğitim hizmetleri (yetişkinlerin eğitilmesi ve diğer eğitim faaliyetleri hariç)	1 Milyon TL
		8511.0, 8511.0.01-05, 8511.0.99, 8531.0.01-03	*hastane yatırımı, huzur evi	100 kişilik huzur evi
			*tehlikeli atık geri kazanım ve bertaraf tesisleri	
1.BÖLGE	TR42 (Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova)	11-12-13-14	*madencilik ve taşocakçılığı yatırımları (1 inci grup madenler, mıcır, rödovanslı madencilik hariç)	1 Milyon TL
		15	*gıda ürünleri ve içecek imalatı (Ek 4 de yer alan teşvik edilmeyecek konular ile dip not 6'da belirtilen ve genel teşvik sisteminden yararlanacak konular hariç)	2 Milyon TL
		0121	*entegre hayvancılık yatırımları (entegre damızlık hayvancılık yatırımları dahil)	süt inekçiliği entegre tesislerinde 500 büyük baş,
				büyük baş besicilik entegre tesislerinde 700 büyük baş/dönem
				süt ve et yönlü küçük baş entegre tesislerinde 2000 küçük baş/dönem

			kanatlı entegre tesislerinde 200.000 adet/dönem
		*seracılık	25 dekar
17	*tekstil ürünleri imalatı (Dip not 8'de belirtilen konular hariç)		tekstilin aprelenmesi yatırımları için 15 Milyon TL, diğer yatırım konularında 2 Milyon TL'nin üzerindeki tevsî ve modernizasyon yatırımları
19	*derinin tabaklanması ve işlenmesi		1 Milyon TL
2010.0.02.55, 2021,	*döşemelik parke, kaplama, kontrplak, yonga levha, sunta, mdf vb. plakaların imalatı		5 Milyon TL
21	*kağıt ve kağıt ürünleri imalatı		selüloz üretiminden başlamak kaydıyla entegre kağıt üretim tesisleri
2423	*ilaç / eczacılıkta ve tıpta kullanılan kimyasal ve bitkisel kaynaklı ürünlerin imalatı		5 Milyon TL
2511	*iç ve dış lastik imalatı		5 Milyon TL
2610.1, 2610.2 (2610.2.03.01 hariç), 2610.3, 2610.4	*düz cam, düz camın şekillendirilmesi ve işlenmesi (çok katlı yalıtım camları hariç) çukur cam ve cam elyafı imalatı		5 Milyon TL
2720	*demir-çelik dışındaki ana metal sanayi		5 Milyon TL
29	*makine ve teçhizat imalatı		5 Milyon TL (revolverler, tabancalar ve diğer silahlar için 1 Milyon TL)
31	*elektrikli makine ve cihazları imalatı		5 Milyon TL
32	*radyo, televizyon, haberleşme teçhizatı ve cihazları imalatı		5 Milyon TL
34	*motorlu kara taşıtı ve yan sanayi		motorlu kara taşıtlarında yatırım tutarı 50 Milyon TL
			motorlu kara taşıtları yan sanayi yatırım tutarı 5 Milyon TL

		3520	*demiryolu ve tramvay lokomotifleri ile vagonlarının imalatı	5 Milyon TL
		361	*mobilya imalatı (sadece metal ve plastikten imal edilenler hariç)	5 Milyon TL
		5510.1.01, 5510.2.01, 5510.5.02, 5510.5.04	*oteller	3 yıldız ve üzeri
		5510.3.01	*öğrenci yurtları	100 öğrenci
		6302.0.03	*lisanslı depoculuk	2 Milyon TL
		80 (809 hariç)	*eğitim hizmetleri (yetişkinlerin eğitilmesi ve diğer eğitim faaliyetleri hariç)	1 Milyon TL
		8511.0, 8511.0.01-05, 8511.0.99, 8531.0.01-03	*hastane yatırımı, huzur evi	100 kişilik huzur evi
			*tehlikeli atık geri kazanım ve bertaraf tesisleri	
1.BÖLGE	TR51 (Ankara)	11-12-13-14	*madencilik ve taşocakçılığı yatırımları (1 inci grup madenler, mıcır, rödovanslı madencilik hariç)	1 Milyon TL
		15	*gıda ürünleri ve içecek imalatı (Ek 4 de yer alan teşvik edilmeyecek konular ile dip not 6'da belirtilen ve genel teşvik sisteminden yararlanacak konular hariç)	2 Milyon TL
		0121	*entegre hayvancılık yatırımları (entegre damızlık hayvancılık yatırımları dahil)	süt inekçiliği entegre tesislerinde 500 büyük baş,
				büyük baş besicilik entegre tesislerinde 700 büyük baş/dönem
				süt ve et yönlü küçük baş entegre tesislerinde 2000 küçük baş/dönem
				kanatlı entegre tesislerinde 200.000 adet/dönem
		173	*trikotaj (örme) ürünleri imalatı	2 Milyon TL

		2010.0.02.55, 2021,	*döşemelik parke, kaplama, kontrplak, yonga levha, sunta, mdf vb. plakaların imalatı	5 Milyon TL
		21	*kağıt ve kağıt ürünleri imalatı	selüloz üretiminden başlamak kaydıyla entegre kağıt üretim tesisleri
		2423	*ilaç / eczacılıkta ve tıpta kullanılan kimyasal ve bitkisel kaynaklı ürünlerin imalatı	5 Milyon TL
		2610.1, 2610.2 (2610.2.03.01 hariç), 2610.3, 2610.4,2610.5.07, 2691.3	*düz cam, düz camın şekillendirilmesi ve işlenmesi (çok katlı yalıtım camları hariç) çukur cam, cam elyaf ve camdan elektrik izolatörleri ve seramik yalıtım malzemeleri imalatı	5 Milyon TL
		29	*makine ve teçhizat imalatı	5 Milyon TL
		30	*büro, muhasebe ve bilgi işlem makinaları imalatı	5 Milyon TL
		31	*elektrikli makine ve cihazları imalatı	5 Milyon TL
		32	*radyo, televizyon, haberleşme teçhizatı ve cihazları imalatı	5 Milyon TL
		33 (333 hariç)	*tıbbi aletler hassas ve optik aletler imalatı (saat hariç)	5 Milyon TL
		34	*motorlu kara taşıtı ve yan sanayi	motorlu kara taşıtlarında yatırım tutarı 50 Milyon TL motorlu kara taşıtları yan sanayi yatırım tutarı 5 Milyon TL
		3530	*hava ve uzay taşıtları imalatı	5 Milyon TL
		361	*mobilya imalatı (sadece metal ve plastikten imal edilenler hariç)	5 Milyon TL
		5510.1.01, 5510.2.01, 5510.5.02, 5510.5.04	*oteller	3 yıldız ve üzeri
		5510.3.01	*öğrenci yurtları	100 öğrenci

		6302.0.03	*lisanslı depoculuk	2 Milyon TL
		80 (809 hariç)	*eğitim hizmetleri (yetişkinlerin eğitilmesi ve diğer eğitim faaliyetleri hariç)	1 Milyon TL
		8511.0, 8511.0.01-05, 8511.0.99, 8531.0.01-03	*hastane yatırımı, huzur evi	100 kişilik huzur evi
			*tehlikeli atık geri kazanım ve bertaraf tesisleri	
2.BÖLGE	TR22(Balıkesir, Çanakkale-Bozcaada ve Gökçeada İlçeleri hariç-)	11-12-13-14	*madencilik ve taşocakçılığı yatırımları (1 inci grup madenler, mıcır, rödovanslı madencilik hariç)	1 Milyon TL
		15	*gıda ürünleri ve içecek imalatı (Ek 4 de yer alan teşvik edilmeyecek konular ile dip not 6'da belirtilen ve genel teşvik sisteminden yararlanacak konular hariç)	2 Milyon TL
		0121	*entegre hayvancılık yatırımları (entegre damızlık hayvancılık yatırımları dahil)	süt inekçiliği entegre tesislerinde 500 büyük baş,
				büyük baş besicilik entegre tesislerinde 700 büyük baş/dönem
				süt ve et yönlü küçük baş entegre tesislerinde 2000 küçük baş/dönem
				kanatlı entegre tesislerinde 200.000 adet/dönem
			*seracılık	25 dekar
		0500.0.04	*su ürünleri yetiştiriciliği	1 Milyon TL
		19	*derinin tabaklanması ve işlenmesi	1 Milyon TL
		2010.0.02.55, 2021,	*döşemelik parke, kaplama, kontrplak, yonga levha, sunta, mdf vb. plakaların imalatı	4 Milyon TL
		2429.1	*patlayıcı madde imalatı	1 Milyon TL
		26 (2693.2, 2694.1,2695.1,	*metalik olmayan mineral ürünlerin	4 Milyon TL

		2695.3, 2695.4, 2610.2.03.01 hariç)	imalatı (fırınlanmış kilden, kiremit, biriket, tuğla ve inşaat malzemeleri, çimento, inşaat amaçlı beton ürünleri, hazır beton, harç, çok katlı yalıtım camları hariç)	
		29	*makine ve teçhizat imalatı	4 Milyon TL
		31	*elektrikli makine ve cihazları imalatı	4 Milyon TL
		361	*mobilya imalatı (sadece metal ve plastikten imal edilenler hariç)	4 Milyon TL
		5510.1.01, 5510.2.01, 5510.5.02, 5510.5.04	*oteller	3 yıldız ve üzeri
		5510.3.01	*öğrenci yurtları	100 öğrenci
		6302.0.01	*soğuk hava deposu hizmetleri	1000 metrekare
		6302.0.03	*lisanslı depoculuk	2 Milyon TL
		80 (809 hariç)	*eğitim hizmetleri (yetişkinlerin eğitilmesi ve diğer eğitim faaliyetleri hariç)	1 Milyon TL
		8511.0, 8511.0.01-05, 8511.0.99, 8531.0.01-03	*hastane yatırımı, huzur evi	100 kişilik huzur evi
			*tehlikeli atık geri kazanım ve bertaraf tesisleri	
2.BÖLGE	TR32 (Aydın, Denizli, Muğla)	11- 12- 13- 14	*madencilik ve taşocakçılığı yatırımları (1 inci grup madenler, mıcır, rödovanslı madencilik hariç)	1 Milyon TL
		15	*gıda ürünleri ve içecek imalatı (Ek 4 de yer alan teşvik edilmeyecek konular ile dip not 6'da belirtilen ve genel teşvik sisteminden yararlanacak konular hariç)	2 Milyon TL
		0121	*entegre hayvancılık yatırımları (entegre	süt inekçiliği entegre tesislerinde 500 büyük baş,

		damızlık hayvancılık yatırımları dahil)	
			büyük baş besicilik entegre tesislerinde 700 büyük baş/dönem
			süt ve et yönlü küçük baş entegre tesislerinde 2000 küçük baş/dönem
			kanatlı entegre tesislerinde 200.000 adet/dönem
		*seracılık	25 dekar
0500.0.04		*su ürünleri yetiştiriciliği	1 Milyon TL
17		*tekstil ürünleri imalatı (Dip not 8'de belirtilen konular hariç)	tekstilin aprelenmesi yatırımları için 15 Milyon TL, diğer yatırım konularında 1 Milyon TL'nin üzerindeki tevsi ve modernizasyon yatırımları
19		*derinin tabaklanması ve işlenmesi	1 Milyon TL
		*akıllı çok fonksiyonlu teknik tekstil	1 Milyon TL
2010.0.02.55, 2021		*döşemelik parke, kaplama, kontrplak, yonga levha, sunta, mdf vb. plakaların imalatı	4 Milyon TL
21		*kağıt ve kağıt ürünleri imalatı	selüloz üretiminden başlamak kaydıyla entegre kağıt üretim tesisleri
26 (2693.2, 2694.1 ,2695.1,2695.3, 2695.4, 2610.2.03.01 hariç)		*metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı (fırınlanmış kilden, kiremit, biriket, tuğla ve inşaat malzemeleri, çimento, inşaat amaçlı beton ürünleri, hazır beton, harç, çok katlı yalıtım camları hariç)	4 Milyon TL
2720.4.06		*bakır teller	4 Milyon TL
29		*makine ve teçhizat imalatı	4 Milyon TL
31		*elektrikli makine ve cihazları imalatı	4 Milyon TL
32		*radyo, televizyon, haberleşme teçhizatı ve cihazları imalatı	4 Milyon TL

		3430	*motorlu kara taşıtı yan sanayi	4 Milyon TL
		3591 ve 3592	*motosiklet ve bisiklet üretimi	1 Milyon TL
		361	*mobilya imalatı (sadece metal ve plastikten imal edilenler hariç)	4 Milyon TL
		5510.1.01, 5510.2.01, 5510.5.02, 5510.5.04	*oteller	3 yıldız ve üzeri
		5510.3.01	*öğrenci yurtları	100 öğrenci
		6302.0.01	*soğuk hava deposu hizmetleri	1000 metrekare
		6302.0.03	*lisanslı depoculuk	2 Milyon TL
		80 (809 hariç)	*eğitim hizmetleri (yetişkinlerin eğitilmesi ve diğer eğitim faaliyetleri hariç)	1 Milyon TL
		8511.0, 8511.0.01-05, 8511.0.99, 8531.0.01-03	*hastane yatırımı, huzur evi	100 kişilik huzur evi
			*tehlikeli atık geri kazanım ve bertaraf tesisleri	
2.BÖLGE	TR61 (Antalya, Isparta, Burdur)	11-12-13-14	*madencilik ve taşocakçılığı yatırımları (1 inci grup madenler, mıncır, rödovanslı madencilik hariç)	1 Milyon TL
		15	*gıda ürünleri ve içecek imalatı (Ek 4 de yer alan teşvik edilmeyecek konular ile dip not 6'da belirtilen ve genel teşvik sisteminden yararlanacak konular hariç)	2 Milyon TL
		0121	*entegre hayvancılık yatırımları (entegre damızlık hayvancılık yatırımları dahil)	süt inekçiliği entegre tesislerinde 500 büyük baş,
				büyük baş besicilik entegre tesislerinde 700 büyük baş/dönem
				süt ve et yönlü küçük baş entegre tesislerinde 2000 küçük baş/dönem
			kanatlı entegre	

		tesislerinde 200.000 adet/dönem
	*seracılık	25 dekar
0500.0.04	*su ürünleri yetiştiriciliği	1 Milyon TL
19	*derinin tabaklanması ve işlenmesi	1 Milyon TL
2010.0.02.55, 2021,	*döşemelik parke, kaplama, kontrplak, yonga levha, sunta, mdf vb. plakaların imalatı	4 Milyon TL
2424	*parfüm ile kozmetik ve tuvalet malzemeleri imalatı	1 Milyon TL
2695.1.02	*metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı; sadece çimento, beton veya suni taşın inşaat amaçlı prefabrik yapı elemanları	4 Milyon TL
2921	*tarım makineleri imalatı	4 Milyon TL
2927.0.03	*revolverler, tabancalar ve diğer silahlar	1 Milyon TL
32	*radyo, televizyon, haberleşme teçhizatı ve cihazları imalatı	4 Milyon TL
361	*mobilya imalatı (sadece metal ve plastikten imal edilenler hariç)	4 Milyon TL
5510.1.01, 5510.2.01, 5510.5.02, 5510.5.04	*oteller	3 yıldız ve üzeri
5510.3.01	*öğrenci yurtları	100 öğrenci
6302.0.01	*soğuk hava deposu hizmetleri	1000 metrekare
6302.0.03	*lisanslı depoculuk	2 Milyon TL
80 (809 hariç)	*eğitim hizmetleri (yetişkinlerin eğitilmesi ve diğer eğitim faaliyetleri hariç)	1 Milyon TL
8511.0, 8511.0.01-05, 8511.0.99, 8531.0.01-03	*hastane yatırımı, huzur evi	100 kişilik huzur evi
	*tehlikeli atık geri	

			kazanım ve bertaraf tesisleri	
2.BÖLGE	TR62 (Adana, Mersin)	11-12-13-14	*madencilik ve taşocakçılığı yatırımları (1 inci grup madenler, mıcır, rödovanslı madencilik hariç)	1 Milyon TL
		15	*gıda ürünleri ve içecek imalatı (Ek 4 de yer alan teşvik edilmeyecek konular ile dip not 6'da belirtilen ve genel teşvik sisteminden yararlanacak konular hariç)	2 Milyon TL
		0121	*entegre hayvancılık yatırımları (entegre damızlık hayvancılık yatırımları dahil)	süt inekçiliği entegre tesislerinde 500 büyük baş,
				büyük baş besicilik entegre tesislerinde 700 büyük baş/dönem
				süt ve et yönlü küçük baş entegre tesislerinde 2000 küçük baş/dönem
				kanatlı entegre tesislerinde 200.000 adet/dönem
			*seracılık	25 dekar
		0500.0.04	*su ürünleri yetiştiriciliği	1 Milyon TL
		17	*tekstil ürünleri imalatı (Dip not 8'de belirtilen konular hariç)	tekstilin aprenmesi yatırımları için 15 Milyon TL, diğer yatırım konularında 1 Milyon TL'nin üzerindeki tevsi ve modernizasyon yatırımları
			*akıllı çok fonksiyonlu teknik tekstil	1 Milyon TL
		2010.0.02.55, 2021,	*döşemelik parke, kaplama, kontrplak, yonga levha, sunta, mdf vb. plakaların imalatı	4 Milyon TL
		21	*kağıt ve kağıt ürünleri imalatı	selüloz üretiminden başlamak kaydıyla entegre kağıt üretim tesisleri
		24	*kimyasal madde ve ürünlerin imalatı	4 Milyon TL
		2610.1, 2610.2	*düz cam, düz	4 Milyon TL

		(2610.2.03.01 hariç), 2610.3, 2610.4	camın şekillendirilmesi ve işlenmesi (çok katlı yalıtım camları hariç) çukur cam ve cam elyafı imalatı	
		29	*makine ve teçhizat imalatı	4 Milyon TL
		30	*büro, muhasebe ve bilgi işlem makineleri imalatı	4 Milyon TL
		31	*elektrikli makine ve cihazları imalatı	4 Milyon TL
		32	*radyo, televizyon, haberleşme teçhizatı ve cihazları imalatı	4 Milyon TL
		34	*motorlu kara taşıtı ve yan sanayi	motorlu kara taşıtlarında yatırım tutarı 50 Milyon TL motorlu kara taşıtları yan sanayi yatırım tutarı 4 Milyon TL
		3520	*demiryolu ve tramvay lokomotifleri ile vagonlarının imalatı	4 Milyon TL
		361	*mobilya imalatı (sadece metal ve plastikten imal edilenler hariç)	4 Milyon TL
		5510.1.01, 5510.2.01, 5510.5.02, 5510.5.04	*oteller	3 yıldız ve üzeri
		5510.3.01	*öğrenci yurtları	100 öğrenci
		6302.0.01	*soğuk hava deposu hizmetleri	1000 metrekare
		6302.0.03	*lisanslı depoculuk	2 Milyon TL
		80 (809 hariç)	*eğitim hizmetleri (yetişkinlerin eğitilmesi ve diğer eğitim faaliyetleri hariç)	1 Milyon TL
		8511.0, 8511.0.01-05, 8511.0.99, 8531.0.01-03	*hastane yatırımı, huzur evi	100 kişilik huzur evi
			*tehlikeli atık geri kazanım ve bertaraf tesisleri	
3.BÖLGE	TR33 (Manisa, Afyonkarahisar, Kütahya, Uşak)	11-12-13-14	*madencilik ve taşocakçılığı yatırımları (1 inci grup madenler, mıcır, rödovanslı	500 Bin TL

		madencilik hariç)	
15	*gıda ürünleri ve içecek imalatı (Ek 4 de yer alan teşvik edilmeyecek konular ile dip not 6'da belirtilen ve genel teşvik sisteminden yararlanacak konular hariç)		1 Milyon TL
0121	*entegre hayvancılık yatırımları (entegre damızlık hayvancılık yatırımları dahil)		süt inekçiliği entegre tesislerinde 300 büyük baş,
			büyük baş besicilik entegre tesislerinde 500 büyük baş/dönem
			süt ve et yönlü küçük baş entegre tesislerinde 1000 küçük baş/dönem
			kanatlı entegre tesislerinde 200.000 adet/dönem
	*seracılık		10 dekar
1721.0.01	*battaniyeler		1 Milyon TL
1810.1	*deri giyim eşyası imalatı		1 Milyon TL
19	*derinin tabaklanması ve işlenmesi		500 Bin TL
	*akıllı çok fonksiyonlu teknik tekstil		500 Bin TL
2010.0.02.55, 2021	*döşemelik parke, kaplama, kontrplak, yonga levha, sunta, mdf vb. plakaların imalatı		3 Milyon TL
21	*kağıt ve kağıt ürünleri imalatı		selüloz üretiminden başlamak kaydıyla entegre kağıt üretim tesisleri
26 (2693.2, 2694.1, 2695.1, 2695.3, 2695.4, 2610.2.03.01 hariç)	*metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı (fırınlanmış kilden, kiremit, biriket, tuğla ve inşaat malzemeleri, çimento, inşaat amaçlı beton ürünleri, hazır beton, harç, çok katlı yalıtım camları hariç)		2 Milyon TL
28	*metal eşya		3 Milyon TL
29	*makine ve teçhizat		3 Milyon TL

			imalatı	
		30	*büro, muhasebe ve bilgi işlem makineleri imalatı	3 Milyon TL
		31	*elektrikli makine ve cihazları imalatı	3 Milyon TL
		32	*radyo, televizyon, haberleşme teçhizatı ve cihazları imalatı	3 Milyon TL
		34	*motorlu kara taşıtı ve yan sanayi	motorlu kara taşıtlarında yatırım tutarı 50 Milyon TL motorlu kara taşıtları yan sanayi yatırım tutarı 3 Milyon TL
		361	*mobilya imalatı (sadece metal ve plastikten imal edilenler hariç)	3 Milyon TL
		5510.1.01, 5510.2.01, 5510.5.02, 5510.5.04	*oteller	3 yıldız ve üzeri
		5510.3.01	*öğrenci yurtları	100 öğrenci
		6302.0.03	*lisanslı depoculuk	1 Milyon TL
		80 (809 hariç)	*eğitim hizmetleri (yetişkinlerin eğitilmesi ve diğer eğitim faaliyetleri hariç)	500 Bin TL
		8511.0, 8511.0.01-05, 8511.0.99, 8531.0.01-03	*hastane yatırımı, huzur evi	100 kişilik huzur evi
			*tehlikeli atık geri kazanım ve bertaraf tesisleri	
3.BÖLGE	TR52 (Konya, Karaman)	11-12-13-14	*madencilik ve taşocakçılığı yatırımları (1 inci grup madenler, mıcır, rödovanslı madencilik hariç)	500 Bin TL
		15	*gıda ürünleri ve içecek imalatı (Ek 4 de yer alan teşvik edilmeyecek konular ile dip not 6'da belirtilen ve genel teşvik sisteminden yararlanacak konular hariç)	1 Milyon TL
		0121	*entegre hayvancılık yatırımları (entegre	süt inekçiliği entegre tesislerinde 300 büyük baş,

		damızlık hayvancılık yatırımları dahil)	
			büyük baş besicilik entegre tesislerinde 500 büyük baş/dönem
			süt ve et yönlü küçük baş entegre tesislerinde 1000 küçük baş/dönem
			kanatlı entegre tesislerinde 200.000 adet/dönem
1810.1		*deri giyim eşyası imalatı	1 Milyon TL
1912 ve 1920		*bavul, el çantası, saraciye, ayakkabı vb imalatı	1 Milyon TL
21		*kağıt ve kağıt ürünleri imalatı	selüloz üretiminden başlamak kaydıyla entegre kağıt üretim tesisleri
24		*kimyasal madde ve ürünlerin imalatı	3 Milyon TL
2695.1.02		*metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı; sadece çimento,beton veya suni taştan inşaat amaçlı prefabrik yapı elemanları	2 Milyon TL
2720		*demir-çelik dışındaki ana metal sanayi	3 Milyon TL
28		*metal eşya	3 Milyon TL
29		*makine ve teçhizat imalatı	3 Milyon TL (revolverler,tabancalar ve diğer silahlar için 500 Bin TL)
31		*elektrikli makine ve cihazları imalatı	3 Milyon TL
32		*radyo, televizyon, haberleşme teçhizatı ve cihazları imalatı	3 Milyon TL
33 (333 hariç)		*tıbbi aletler hassas ve optik aletler imalatı (saat hariç)	3 Milyon TL
34		*motorlu kara taşıtı ve yan sanayi	motorlu kara taşıtlarında yatırım tutarı 50 Milyon TL
			motorlu kara taşıtları yan sanayi yatırım tutarı 3 Milyon TL
3591 ve 3592		*motosiklet ve bisiklet üretimi	500 Bin TL
361		*mobilya imalatı (sadece metal ve	3 Milyon TL

			plastikten imal edilenler hariç)	
		5510.1.01, 5510.2.01, 5510.5.02, 5510.5.04	*oteller	3 yıldız ve üzeri
		5510.3.01	*öğrenci yurtları	100 öğrenci
		6302.0.01	*soğuk hava deposu hizmetleri	1000 metrekare
		6302.0.03	*lisanslı depoculuk	1 Milyon TL
		80 (809 hariç)	*eğitim hizmetleri (yetişkinlerin eğitilmesi ve diğer eğitim faaliyetleri hariç)	500 Bin TL
		8511.0, 8511.0.01-05, 8511.0.99, 8531.0.01-03	*hastane yatırımı, huzur evi	100 kişilik huzur evi
			*tehlikeli atık geri kazanım ve bertaraf tesisleri	
3.BÖLGE	TR63 (Hatay, K.Maraş,Osmaniye)	11-12-13-14	*madencilik ve taşocakçılığı yatırımları (1 inci grup madenler, mıcır, rödovanslı madencilik hariç)	500 Bin TL
		15	*gıda ürünleri ve içecek imalatı (Ek 4 de yer alan teşvik edilmeyecek konular ile dip not 6'da belirtilen ve genel teşvik sisteminden yararlanacak konular hariç)	1 Milyon TL
		0121	*entegre hayvancılık yatırımları (entegre damızlık hayvancılık yatırımları dahil)	süt inekçiliği entegre tesislerinde 300 büyük baş,
				büyük baş besicilik entegre tesislerinde 500 büyük baş/dönem
				süt ve et yönlü küçük baş entegre tesislerinde 1000 küçük baş/dönem
				kanatlı entegre tesislerinde 200.000 adet/dönem
			*seracılık	10 dekar
		0500.0.04	*su ürünleri yetiştiriciliği	500 Bin TL
		17	*tekstil ürünleri imalatı (Dip not	tekstilin aprelenmesi yatırımları için 15

			8'de belirtilen konular hariç)	Milyon TL, diğer yatırım konularında 1 Milyon TL'nin üzerindeki tevsi ve modernizasyon yatırımları
		18	*giyim eşyası imalatı	1 Milyon TL'nin üzerindeki tevsi ve modernizasyon yatırımları
		1912 ve 1920	*bavul, el çantası, saraciye, ayakkabı vb imalatı	1 Milyon TL
			*akıllı çok fonksiyonlu teknik tekstil	500 Bin TL
		21	*kağıt ve kağıt ürünleri imalatı	selüloz üretiminden başlamak kaydıyla entegre kağıt üretim tesisleri
		24	*kimyasal madde ve ürünlerin imalatı	3 Milyon TL
		28	*metal eşya	3 Milyon TL
		3430	*motorlu kara taşıtı yan sanayi	3 Milyon TL
		361	*mobilya imalatı (sadece metal ve plastikten imal edilenler hariç)	3 Milyon TL
		5510.1.01, 5510.2.01, 5510.5.02, 5510.5.04	*oteller	3 yıldız ve üzeri
		5510.3.01	*öğrenci yurtları	100 öğrenci
		6302.0.01	*soğuk hava deposu hizmetleri	1000 metrekare
		6302.0.03	*lisanslı depoculuk	1 Milyon TL
		80 (809 hariç)	*eğitim hizmetleri (yetişkinlerin eğitilmesi ve diğer eğitim faaliyetleri hariç)	500 Bin TL
		8511.0, 8511.0.01-05, 8511.0.99, 8531.0.01-03	*hastane yatırımı, huzur evi	100 kişilik huzur evi
			*tehlikeli atık geri kazanım ve bertaraf tesisleri	
3.BÖLGE	TR71 (Kırıkkale, Aksaray,Niğde, Nevşehir, Kırşehir)	11-12-13-14	*madencilik ve taşocakçılığı yatırımları (1 inci grup madenler, mıcır, rödovanslı madencilik hariç)	500 Bin TL

		15	*gıda ürünleri ve içecek imalatı (Ek 4 de yer alan teşvik edilmeyecek konular ile dip not 6'da belirtilen ve genel teşvik sisteminden yararlanacak konular hariç)	1 Milyon TL
		0121	*entegre hayvancılık yatırımları (entegre damızlık hayvancılık yatırımları dahil)	süt inekçiliği entegre tesislerinde 300 büyük baş,
				büyük baş besicilik entegre tesislerinde 500 büyük baş/dönem
				süt ve et yönlü küçük baş entegre tesislerinde 1000 küçük baş/dönem
				kanatlı entegre tesislerinde 200.000 adet/dönem
			*seracılık	10 dekar
		17	*tekstil ürünleri imalatı (Dip not 8'de belirtilen konular hariç)	tekstilin aprenmesi yatırımları için 15 Milyon TL, diğer yatırım konularında 1 Milyon TL'nin üzerindeki tevsi ve modernizasyon yatırımları
		18	*giyim eşyası imalatı	1 Milyon TL'nin üzerindeki tevsi ve modernizasyon yatırımları
		19	*derinin tabaklanması ve işlenmesi	500 Bin TL
		2511	*iç ve dış lastik imalatı	3 Milyon TL
		2695.1.02	*metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı; sadece çimento, beton veya suni taşın inşaat amaçlı prefabrik yapı elemanları	2 Milyon TL
		29	*makine ve teçhizat imalatı	3 Milyon TL
		31	*elektrikli makine ve cihazları imalatı	3 Milyon TL
		32	*radyo, televizyon, haberleşme teçhizatı ve cihazları imalatı	3 Milyon TL
		34	*motorlu kara taşıtı	motorlu kara

			ve yan sanayi	taşıtlarında yatırım tutarı 50 Milyon TL
				motorlu kara taşıtları yan sanayi yatırım tutarı 3 Milyon TL
		3530	*hava ve uzay taşıtları imalatı	3 Milyon TL
		361	*mobilya imalatı (sadece metal ve plastikten imal edilenler hariç)	3 Milyon TL
		5510.1.01, 5510.2.01, 5510.5.02, 5510.5.04	*oteller	3 yıldız ve üzeri
		5510.3.01	*öğrenci yurtları	100 öğrenci
		6302.0.01	*soğuk hava deposu hizmetleri	1000 metrekare
		6302.0.03	*lisanslı depoculuk	1 Milyon TL
		80 (809 hariç)	*eğitim hizmetleri (yetişkinlerin eğitilmesi ve diğer eğitim faaliyetleri hariç)	500 Bin TL
		8511.0, 8511.0.01-05, 8511.0.99, 8531.0.01-03	*hastane yatırımı, huzur evi	100 kişilik huzur evi
			*tehlikeli atık geri kazanım ve bertaraf tesisleri	
3.BÖLGE	TR72 (Kayseri, Sivas, Yozgat)	11-12-13-14	*madencilik ve taşocakçılığı yatırımları (1 inci grup madenler, mıcır, rödovanslı madencilik hariç)	500 Bin TL
		15	*gıda ürünleri ve içecek imalatı (Ek 4 de yer alan teşvik edilmeyecek konular ile dip not 6'da belirtilen ve genel teşvik sisteminden yararlanacak konular hariç)	1 Milyon TL
		0121	*entegre hayvancılık yatırımları (entegre damızlık hayvancılık yatırımları dahil)	süt inekçiliği entegre tesislerinde 300 büyük baş,
				büyük baş besicilik entegre tesislerinde 500 büyük baş/dönem
				süt ve et yönlü küçük baş entegre tesislerinde 1000 küçük baş/dönem

		kanatlı entegre tesislerinde 200.000 adet/dönem
	*seracılık	10 dekar
17	*tekstil ürünleri imalatı (Dip not 8'de belirtilen konular hariç)	tekstilin aprenmesi yatırımları için 15 Milyon TL, diğer yatırım konularında 1 Milyon TL'nin üzerindeki tevsi ve modernizasyon yatırımları
18	*giyim eşyası imalatı	1 Milyon TL'nin üzerindeki tevsi ve modernizasyon yatırımları
	*akıllı çok fonksiyonlu teknik tekstil	500 Bin TL
2010.0.02.55, 2021,	*döşemelik parke, kaplama, kontrplak, yonga levha, sunta, mdf vb. plakaların imalatı	3 Milyon TL
24	*kimyasal madde ve ürünlerin imalatı	3 Milyon TL
26 (2693.2, 2694.1, 2695.1, 2695.3, 2695.4, 2610.2.03.01 hariç)	*metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı (fırınlanmış kilden, kiremit, biriket, tuğla ve inşaat malzemeleri, çimento, inşaat amaçlı beton ürünleri, hazır beton, harç, çok katlı yalıtım camları hariç)	2 Milyon TL
2720	*demir-çelik dışındaki ana metal sanayi	3 Milyon TL
28	*metal eşya	3 Milyon TL
29	*makine ve teçhizat imalatı	3 Milyon TL
31	*elektrikli makine ve cihazları imalatı	3 Milyon TL
32	*radyo, televizyon, haberleşme teçhizatı ve cihazları imalatı	3 Milyon TL
33 (333 hariç)	*tıbbi aletler hassas ve optik aletler imalatı (saat hariç)	3 Milyon TL
3430	*motorlu kara taşıtı yan sanayi	3 Milyon TL
3520	*demiryolu ve	3 Milyon TL

			tramvay lokomotifleri ile vagonlarının imalatı	
		361	*mobilya imalatı (sadece metal ve plastikten imal edilenler hariç)	3 Milyon TL
		5510.1.01, 5510.2.01, 5510.5.02, 5510.5.04	*oteller	3 yıldız ve üzeri
		5510.3.01	*öğrenci yurtları	100 öğrenci
		6302.0.03	*lisanslı depoculuk	1 Milyon TL
		80 (809 hariç)	*eğitim hizmetleri (yetişkinlerin eğitilmesi ve diğer eğitim faaliyetleri hariç)	500 Bin TL
		8511.0, 8511.0.01-05, 8511.0.99, 8531.0.01-03	*hastane yatırımı, huzur evi	100 kişilik huzur evi
			*tehlikeli atık geri kazanım ve bertaraf tesisleri	
3.BÖLGE	TR81 (Zonguldak, Karabük, Bartın)	11-12-13-14	*madencilik ve taşocakçılığı yatırımları (1 inci grup madenler, mıcır, rödovanslı madencilik hariç)	500 Bin TL
		15	*gıda ürünleri ve içecek imalatı (Ek 4 de yer alan teşvik edilmeyecek konular ile dip not 6'da belirtilen ve genel teşvik sisteminden yararlanacak konular hariç)	1 Milyon TL
		0121	*entegre hayvancılık yatırımları (entegre damızlık hayvancılık yatırımları dahil)	süt inekçiliği entegre tesislerinde 300 büyük baş,
				büyük baş besicilik entegre tesislerinde 500 büyük baş/dönem
				süt ve et yönlü küçük baş entegre tesislerinde 1000 küçük baş/dönem
				kanatlı entegre tesislerinde 200.000 adet/dönem
		0500.0.04	*su ürünleri yetiştiriciliği	500 Bin TL
		18	*giyim eşyası	1 Milyon TL'nin

			imalatı	üzerindeki tevsi ve modernizasyon yatırımları
			*akıllı çok fonksiyonlu teknik tekstil	500 Bin TL
		2010.0.02.55, 2021,	*döşemelik parke, kaplama, kontrplak, yonga levha, sunta, mdf vb. plakaların imalatı	3 Milyon TL
		21	*kağıt ve kağıt ürünleri imalatı	selüloz üretiminden başlamak kaydıyla entegre kağıt üretim tesisleri
		26 (2693.2, 2694.1, 2695.1.2695.3, 2695.4, 2610.2.03.01 hariç)	*metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı (fırınlanmış kilden, kiremit, biriket, tuğla ve inşaat malzemeleri, çimento, inşaat amaçlı beton ürünleri, hazır beton, harç, çok katlı yalıtım camları hariç)	2 Milyon TL
		28	*metal eşya	3 Milyon TL
		29	*makine ve teçhizat imalatı	3 Milyon TL
		31	*elektrikli makine ve cihazları imalatı	3 Milyon TL
		361	*mobilya imalatı (sadece metal ve plastikten imal edilenler hariç)	3 Milyon TL
		5510.1.01, 5510.2.01, 5510.5.02, 5510.5.04	*oteller	3 yıldız ve üzeri
		5510.3.01	*öğrenci yurtları	100 öğrenci
		6302.0.03	*lisanslı depoculuk	1 Milyon TL
		80 (809 hariç)	*eğitim hizmetleri (yetişkinlerin eğitilmesi ve diğer eğitim faaliyetleri hariç)	500 Bin TL
		8511.0, 8511.0.01-05, 8511.0.99, 8531.0.01-03	*hastane yatırımı, huzur evi	100 kişilik huzur evi
			*tehlikeli atık geri kazanım ve bertaraf tesisleri	
3.BÖLGE	TR83 (Samsun, Tokat, Çorum, Amasya)	11-12-13-14	*madencilik ve taşocakçılığı yatırımları (1 inci	500 Bin TL

		grup madenler, mıcır, rödovanslı madencilik hariç)	
15		*gıda ürünleri ve içecek imalatı (Ek 4 de yer alan teşvik edilmeyecek konular ile dip not 6'da belirtilen ve genel teşvik sisteminden yararlanacak konular hariç)	1 Milyon TL
0121		*entegre hayvancılık yatırımları (entegre damızlık hayvancılık yatırımları dahil)	süt inekçiliği entegre tesislerinde 300 büyük baş,
			büyük baş besicilik entegre tesislerinde 500 büyük baş/dönem
			süt ve et yönlü küçük baş entegre tesislerinde 1000 küçük baş/dönem
			kanatlı entegre tesislerinde 200.000 adet/dönem
		*seracılık	10 dekar
0500.0.04		*su ürünleri yetiştiriciliği	500 Bin TL
17		*tekstil ürünleri imalatı (Dip not 8'de belirtilen konular hariç)	tekstilin aprelenmesi yatırımları için 15 Milyon TL, diğer yatırım konularında 1 Milyon TL'nin üzerindeki tevsi ve modernizasyon yatırımları
18		*giyim eşyası imalatı	1 Milyon TL'nin üzerindeki tevsi ve modernizasyon yatırımları
1912 ve 1920		*bavul, el çantası, saraciye, ayakkabı vb imalatı	1 Milyon TL
		*akıllı çok fonksiyonlu teknik tekstil	500 Bin TL
2010.0.02.55, 2021,		*döşemelik parke, kaplama, kontrplak, yonga levha, sunta, mdf vb. plakaların imalatı	3 Milyon TL
21		*kağıt ve kağıt ürünleri imalatı	selüloz üretiminden başlamak kaydıyla entegre kağıt üretim tesisleri
2423		*ilaç / eczacılıkta	3 Milyon TL

		ve tıpta kullanılan kimyasal ve bitkisel kaynaklı ürünlerin imalatı	
	26 (2693.2, 2694.1, 2695.1, 2695.3, 2695.4, 2610.2.03.01 hariç)	*metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı (fırınlanmış kilden, kiremit, biriket, tuğla ve inşaat malzemeleri, çimento, inşaat amaçlı beton ürünleri, hazır beton, harç, çok katlı yalıtım camları hariç)	2 Milyon TL
	2720	*demir-çelik dışındaki ana metal sanayi	3 Milyon TL
	29	*makine ve teçhizat imalatı	3 Milyon TL
	31	*elektrikli makine ve cihazları imalatı	3 Milyon TL
	32	*radyo, televizyon, haberleşme teçhizatı ve cihazları imalatı	3 Milyon TL
	33 (333 hariç)	*tbbi aletler hassas ve optik aletler imalatı (saat hariç)	3 Milyon TL
	3430	*motorlu kara taşıtı yan sanayi	3 Milyon TL
	361	*mobilya imalatı (sadece metal ve plastikten imal edilenler hariç)	3 Milyon TL
	5510.1.01, 5510.2.01, 5510.5.02, 5510.5.04	*oteller	3 yıldız ve üzeri
	5510.3.01	*öğrenci yurtları	100 öğrenci
	6302.0.01	*soğuk hava deposu hizmetleri	1000 metrekare
	6302.0.03	*lisanslı depoculuk	1 Milyon TL
	80 (809 hariç)	*eğitim hizmetleri (yetişkinlerin eğitilmesi ve diğer eğitim faaliyetleri hariç)	500 Bin TL
	8511.0, 8511.0.01-05, 8511.0.99, 8531.0.01-03	*hastane yatırımı, huzur evi	100 kişilik huzur evi
		*tehlikeli atık geri kazanım ve bertaraf tesisleri	

3.BÖLGE	TRC1 (Gaziantep, Adıyaman,Kilis)	11-12-13-14	*madencilik ve taşocakçılığı yatırımları (1 inci grup madenler, mıcır, rödovanslı madencilik hariç)	500 Bin TL
		15	*gıda ürünleri ve içecek imalatı (Ek 4 de yer alan teşvik edilmeyecek konular ile dip not 6'da belirtilen ve genel teşvik sisteminden yararlanacak konular hariç)	1 Milyon TL
		0121	*entegre hayvancılık yatırımları (entegre damızlık hayvancılık yatırımları dahil)	süt inekçiliği entegre tesislerinde 300 büyük baş,
				büyük baş besicilik entegre tesislerinde 500 büyük baş/dönem
				süt ve et yönlü küçük baş entegre tesislerinde 1000 küçük baş/dönem
				kanatlı entegre tesislerinde 200.000 adet/dönem
			*seracılık	10 dekar
		17	*tekstil ürünleri imalatı (Dip not 8'de belirtilen konular hariç)	tekstilin aprenmesi yatırımları için 15 Milyon TL, diğer yatırım konularında 1 Milyon TL'nin üzerindeki tevsi ve modernizasyon yatırımları
		18	*giyim eşyası imalatı	1 Milyon TL'nin üzerindeki tevsi ve modernizasyon yatırımları
			*akıllı çok fonksiyonlu teknik tekstil	500 Bin TL
		1912 ve 1920	*bavul, el çantası, saraciye, ayakkabı vb imalatı	1 Milyon TL
		2010.02.55, 2021,	*döşemelik parke, kaplama, kontrplak, yonga levha, sunta, mdf vb. plakaların imalatı	3 Milyon TL
		21	*kağıt ve kağıt ürünleri imalatı	selüloz üretiminden başlamak kaydıyla entegre kağıt üretim tesisleri
		26 (261, 2693.2,	*metalik olmayan	2 Milyon TL

		2694.1, 2695.3 ve 2695.4 hariç)	mineral ürünlerin imalatı (cam ve cam ürünleri, fırınlanmış kilden kiremit, briket, tuğla ve inşaat malzemeleri, çimento, hazır beton ve harç hariç)	
		28	*metal eşya	3 Milyon TL
		29	*makine ve teçhizat imalatı	3 Milyon TL
		31	*elektrikli makine ve cihazları imalatı	3 Milyon TL
		32	*radyo, televizyon, haberleşme teçhizatı ve cihazları imalatı	3 Milyon TL
		33 (333 hariç)	*tubbi aletler hassas ve optik aletler imalatı (saat hariç)	3 Milyon TL
		3430	*motorlu kara taşıtı yan sanayi	3 Milyon TL
		3591 ve 3592	*motosiklet ve bisiklet üretimi	500 Bin TL
		361	*mobilya imalatı (sadece metal ve plastikten imal edilenler hariç)	3 Milyon TL
		5510.1.01, 5510.2.01, 5510.5.02, 5510.5.04	*oteller	3 yıldız ve üzeri
		5510.3.01	*öğrenci yurtları	100 öğrenci
		6302.0.03	*lisanslı depoculuk	1 Milyon TL
		80 (809 hariç)	*eğitim hizmetleri (yetişkinlerin eğitilmesi ve diğer eğitim faaliyetleri hariç)	500 Bin TL
		8511.0, 8511.0.01-05, 8511.0.99, 8531.0.01-03	*hastane yatırımı, huzur evi	100 kişilik huzur evi
			*tehlikeli atık geri kazanım ve bertaraf tesisleri	
4.BÖLGE	TR82 (Kastamonu Çankırı, Sinop)	11-12-13-14	*madencilik ve taşocakçılığı yatırımları (1 inci grup madenler, mıcır, rödovanslı madencilik hariç)	500 Bin TL
		15	*gıda ürünleri ve içecek imalatı (Ek 4 de yer alan teşvik	1 Milyon TL

		edilmeyecek konular ile dip not 6'da belirtilen ve genel teşvik sisteminden yararlanacak konular hariç)	
0121	*entegre hayvancılık yatırımları (entegre damızlık hayvancılık yatırımları dahil)	süt inekçiliği entegre tesislerinde 300 büyük baş,	
		büyük baş besicilik entegre tesislerinde 500 büyük baş/dönem	
		süt ve et yönlü küçük baş entegre tesislerinde 1000 küçük baş/dönem	
		kanatlı entegre tesislerinde 200.000 adet/dönem	
0500.0.04	*su ürünleri yetiştiriciliği	500 Bin TL	
17	*tekstil ürünleri imalatı (Dip not 8'de belirtilen konular hariç)	tekstilin aprelenmesi yatırımları için 15 Milyon TL, diğer yatırımlar için 500 Bin TL	
18	*giyim eşyası imalatı	500 Bin TL	
	*akıllı çok fonksiyonlu teknik tekstil	500 Bin TL	
2010.0.02.55, 2021,	*döşemelik parke, kaplama, kontrplak, yonga levha, sunta, mdf vb. plakaların imalatı	2 Milyon TL	
21	*kağıt ve kağıt ürünleri imalatı	selüloz üretiminden başlamak kaydıyla entegre kağıt üretim tesisleri	
2429.1	*patlayıcı madde imalatı	500 Bin TL	
26 (2693.2, 2694.1,2695.1,2695.3, 2695.4, 2610.2.03.01 hariç)	*metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı (fırınlanmış kilden, kiremit, biriket, tuğla ve inşaat malzemeleri, çimento, inşaat amaçlı beton ürünleri, hazır beton, harç, çok katlı yalıtım camları hariç)	500 Bin TL	
28	*metal eşya	2 Milyon TL	
29	*makine ve teçhizat	2 Milyon TL	

			imalatı	
		31	*elektrikli makine ve cihazları imalatı	2 Milyon TL
		33 (333 hariç)	*tıbbi aletler hassas ve optik aletler imalatı (saat hariç)	2 Milyon TL
		3430	*motorlu kara taşıtı yan sanayi	2 Milyon TL
		361	*mobilya imalatı (sadece metal ve plastikten imal edilenler hariç)	2 Milyon TL
		5510.1.01, 5510.2.01, 5510.5.02, 5510.5.04	*oteller	3 yıldız ve üzeri
		5510.3.01	*öğrenci yurtları	100 öğrenci
		6302.0.01	*soğuk hava deposu hizmetleri	500 metrekare
		6302.0.03	*lisanslı depoculuk	1 Milyon TL
		80 (809 hariç)	*eğitim hizmetleri (yetişkinlerin eğitilmesi ve diğer eğitim faaliyetleri hariç)	500 Bin TL
		8511.0, 8511.0.01-05, 8511.0.99, 8531.0.01-03	*hastane yatırımı, huzur evi	100 kişilik huzur evi
			*tehlikeli atık geri kazanım ve bertaraf tesisleri	
4.BÖLGE	TR90 (Trabzon,Ordu,Giresun,Rize,Artvin,Gümüşhane)	11-12-13-14	*madencilik ve taşocakçılığı yatırımları (1 inci grup madenler, mıcır, rödovanslı madencilik hariç)	500 Bin TL
		15	*gıda ürünleri ve içecek imalatı (Ek 4 de yer alan teşvik edilmeyecek konular ile dip not 6'da belirtilen ve genel teşvik sisteminden yararlanacak konular hariç)	1 Milyon TL
		0121	*entegre hayvancılık yatırımları (entegre damızlık hayvancılık yatırımları dahil)	süt inekçiliği entegre tesislerinde 300 büyük baş,
				büyük baş besicilik entegre tesislerinde 500 büyük baş/dönem

			süt ve et yönlü küçük baş entegre tesislerinde 1000 küçük baş/dönem
			kanatlı entegre tesislerinde 200.000 adet/dönem
0500.0.04	*su ürünleri yetiştiriciliği		500 Bin TL
17	*tekstil ürünleri imalatı (Dip not 8'de belirtilen konular hariç)		tekstilin aprelenmesi yatırımları için 15 Milyon TL, diğer yatırım konularında 500 Bin TL
18	*giyim eşyası imalatı		500 Bin TL
1912 ve 1920	*bavul, el çantası, saracıye, ayakkabı vb imalatı		500 Bin TL
	*akıllı çok fonksiyonlu teknik tekstil		500 Bin TL
2010.0.02.55, 2021,	*döşemelik parke, kaplama, kontrplak, yonga levha, sunta, mdf vb. plakaların imalatı		2 Milyon TL
21	*kağıt ve kağıt ürünleri imalatı		selüloz üretiminden başlamak kaydıyla entegre kağıt üretim tesisleri
2695.1.02, 2694.2.01, 2694.3.01	*metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı; sadece çimento, beton veya suni taşın inşaat amaçlı prefabrik yapı elemanları, kireç, alçı		500 Bin TL
2927.0.03	*revolverler, tabancalar ve diğer silahlar		500 Bin TL
32	*radyo, televizyon, haberleşme teçhizatı ve cihazları imalatı		2 Milyon TL
33 (333 hariç)	*tbbi aletler hassas ve optik aletler imalatı (saat hariç)		2 Milyon TL
361	*mobilya imalatı (sadece metal ve plastikten imal edilenler hariç)		2 Milyon TL
5510.1.01, 5510.2.01, 5510.5.02, 5510.5.04	*oteller		3 yıldız ve üzeri
5510.3.01	*öğrenci yurtları		100 öğrenci

		6302.0.01	*soğuk hava deposu hizmetleri	500 metrekare
		6302.0.03	*lisanslı depoculuk	1 Milyon TL
		80 (809 hariç)	*eğitim hizmetleri (yetişkinlerin eğitilmesi ve diğer eğitim faaliyetleri hariç)	500 Bin TL
		8511.0, 8511.0.01-05, 8511.0.99, 8531.0.01-03	*hastane yatırımı, huzur evi	100 kişilik huzur evi
			*tehlikeli atık geri kazanım ve bertaraf tesisleri	
4.BÖLGE	TRB1 (Malatya,Elazığ, Bingöl,Tunceli)	11-12-13-14	*madencilik ve taşocakçılığı yatırımları (1 inci grup madenler, mıcır, rödovanslı madencilik hariç)	500 Bin TL
		15	*gıda ürünleri ve içecek imalatı (Ek 4 de yer alan teşvik edilmeyecek konular ile dip not 6'da belirtilen ve genel teşvik sisteminden yararlanacak konular hariç)	1 Milyon TL
		0121	*entegre hayvancılık yatırımları (entegre damızlık hayvancılık yatırımları dahil)	süt inekçiliği entegre tesislerinde 300 büyük baş,
				büyük baş besicilik entegre tesislerinde 500 büyük baş/dönem
				süt ve et yönlü küçük baş entegre tesislerinde 1000 küçük baş/dönem
				kanatlı entegre tesislerinde 200.000 adet/dönem
			*seracılık	10 dekar
		0500.0.04	*su ürünleri yetiştiriciliği	500 Bin TL
		17	*tekstil ürünleri imalatı (Dip not 8'de belirtilen konular hariç)	tekstilin aprelenmesi yatırımları için 15 Milyon TL, diğer yatırım konularında 500 Bin TL
		18	*giyim eşyası imalatı	500 Bin TL
		1912 ve 1920	*bavul, el çantası, saraciye, ayakkabı	500 Bin TL

			vb imalatı	
			*akıllı çok fonksiyonlu teknik tekstil	500 Bin TL
		2010.0.02.55, 2021,	*döşemelik parke, kaplama, kontrplak, yonga levha, sunta, mdf vb. plakaların imalatı	2 Milyon TL
		2519 ve 2520	*plastik ve kauçuk ürünleri imalatı (iç ve dış lastik imalatı hariç)	2 Milyon TL
		2695.1.02, 2694.2.01, 2694.3.01	*metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı; sadece çimento, beton veya suni taşın inşaat amaçlı prefabrik yapı elemanları, kireç, alçı	500 Bin TL
		28	*metal eşya	2 Milyon TL
		29	*makine ve teçhizat imalatı	2 Milyon TL
		31	*elektrikli makine ve cihazları imalatı	2 Milyon TL
		32	*radyo, televizyon, haberleşme teçhizatı ve cihazları imalatı	2 Milyon TL
		361	*mobilya imalatı (sadece metal ve plastikten imal edilenler hariç)	2 Milyon TL
		5510.1.01, 5510.2.01, 5510.5.02, 5510.5.04	*oteller	3 yıldız ve üzeri
		5510.3.01	*öğrenci yurtları	100 öğrenci
		6302.0.01	*soğuk hava deposu hizmetleri	500 metrekare
		6302.0.03	*lisanslı depoculuk	1 Milyon TL
		80 (809 hariç)	*eğitim hizmetleri (yetişkinlerin eğitilmesi ve diğer eğitim faaliyetleri hariç)	500 Bin TL
		8511.0, 8511.0.01-05, 8511.0.99, 8531.0.01-03	*hastane yatırımı, huzur evi	100 kişilik huzur evi
			*tehlikeli atık geri kazanım ve bertaraf tesisleri	
4.BÖLGE	TRA1 (Erzurum, Erzincan, Bayburt)	11-12-13-14	*madencilik ve	500 Bin TL

		taşocakçılığı yatırımları (1 inci grup madenler, mıcır, rödovanslı madencilik hariç)	
	15	*gıda ürünleri ve içecek imalatı (Ek 4 de yer alan teşvik edilmeyecek konular ile dip not 6'da belirtilen ve genel teşvik sisteminden yararlanacak konular hariç)	1 Milyon TL
	0121	*entegre hayvancılık yatırımları (entegre damızlık hayvancılık yatırımları dahil)	süt inekçiliği entegre tesislerinde 300 büyük baş,
			büyük baş besicilik entegre tesislerinde 500 büyük baş/dönem
			süt ve et yönlü küçük baş entegre tesislerinde 1000 küçük baş/dönem
			kanatlı entegre tesislerinde 200.000 adet/dönem
	17	*tekstil ürünleri imalatı (Dip not 8'de belirtilen konular hariç)	tekstilin aprenmesi yatırımları için 15 Milyon TL, diğer yatırım konularında 500 Bin TL
	18	*giyim eşyası imalatı	500 Bin TL
	19	*derinin tabaklanması ve işlenmesi	500 Bin TL
		*akıllı çok fonksiyonlu teknik tekstil	500 Bin TL
	2010.0.02.55, 2021,	*döşemelik parke, kaplama, kontrplak, yonga levha, sunta, mdf vb. plakaların imalatı	2 Milyon TL
	2519 ve 2520	*plastik ve kauçuk ürünleri imalatı (iç ve dış lastik imalatı hariç)	2 Milyon TL
	26 (2610.2.03.01, 2693.2, 2694.1, 2695.3, 2695.4 hariç)	*metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı (çok katlı yalıtım camları, kiremit, briket, tuğla, çimento, hazır beton ve harç hariç)	500 Bin TL

		28	*metal eşya	2 Milyon TL
		29	*makine ve teçhizat imalatı	2 Milyon TL
		31	*elektrikli makine ve cihazları imalatı	2 Milyon TL
		32	*radyo, televizyon, haberleşme teçhizatı ve cihazları imalatı	2 Milyon TL
		33 (333 hariç)	*tbbi aletler hassas ve optik aletler imalatı (saat hariç)	2 Milyon TL
		361	*mobilya imalatı (sadece metal ve plastikten imal edilenler hariç)	2 Milyon TL
		5510.1.01, 5510.2.01, 5510.5.02, 5510.5.04	*oteller	3 yıldız ve üzeri
		5510.3.01	*öğrenci yurtları	100 öğrenci
		6302.0.01	*soğuk hava deposu hizmetleri	500 metrekare
		6302.0.03	*lisanslı depoculuk	1 Milyon TL
		80 (809 hariç)	*eğitim hizmetleri (yetişkinlerin eğitilmesi ve diğer eğitim faaliyetleri hariç)	500 Bin TL
		8511.0, 8511.0.01-05, 8511.0.99, 8531.0.01-03	*hastane yatırımı, huzur evi	100 kişilik huzur evi
			*tehlikeli atık geri kazanım ve bertaraf tesisleri	
4.BÖLGE	TRA2 (Ağrı,Kars,Iğdır,Ardahan)	11-12-13-14	*madencilik ve taşocakçılığı yatırımları (1 inci grup madenler, mıcır, rödovanslı madencilik hariç)	500 Bin TL
		15	*gıda ürünleri ve içecek imalatı (Ek 4 de yer alan teşvik edilmeyecek konular ile dip not 6'da belirtilen ve genel teşvik sisteminden yararlanacak konular hariç)	1 Milyon TL
		0121	*entegre hayvancılık yatırımları (entegre damızlık	süt inekçiliği entegre tesislerinde 300 büyük baş,

		hayvancılık yatırımları dahil)	
			büyük baş besicilik entegre tesislerinde 500 büyük baş/dönem
			süt ve et yönlü küçük baş entegre tesislerinde 1000 küçük baş/dönem
			kanatlı entegre tesislerinde 200.000 adet/dönem
17	*tekstil ürünleri imalatı (Dip not 8'de belirtilen konular hariç)		tekstilin aprenmesi yatırımları için 15 Milyon TL, diğer yatırım konularında 500 Bin TL
18	*giyim eşyası imalatı		500 Bin TL
19	*derinin tabaklanması ve işlenmesi		500 Bin TL
	*akıllı çok fonksiyonlu teknik tekstil		500 Bin TL
2010.0.02.55, 2021,	*döşemelik parke, kaplama, kontrplak, yonga levha, sunta, mdf vb. plakaların imalatı		2 Milyon TL
2519 ve 2520	*plastik ve kauçuk ürünleri imalatı (iç ve dış lastik imalatı hariç)		2 Milyon TL
26 (2610.2.03.01, 2693.2, 2694.1, 2695.3, 2695.4 hariç)	*metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı (çok katlı yalıtım camları, kiremit, briket, tuğla, çimento, hazır beton ve harç hariç)		500 Bin TL
28	*metal eşya		2 Milyon TL
361	*mobilya imalatı (sadece metal ve plastikten imal edilenler hariç)		2 Milyon TL
5510.1.01, 5510.2.01, 5510.5.02, 5510.5.04	*oteller		3 yıldız ve üzeri
5510.3.01	*öğrenci yurtları		100 öğrenci
6302.0.01	*soğuk hava deposu hizmetleri		500 metrekare
6302.0.03	*lisanslı depoculuk		1 Milyon TL
80 (809 hariç)	*eğitim hizmetleri (yetişkinlerin eğitilmesi ve diğer		500 Bin TL

			eğitim faaliyetleri hariç)	
		8511.0, 8511.0.01-05, 8511.0.99, 8531.0.01-03	*hastane yatırımı, huzur evi	100 kişilik huzur evi
			*tehlikeli atık geri kazanım ve bertaraf tesisleri	
4.BÖLGE	TRB2 (Van,Muş,Bitlis,Hakkari)	11-12-13-14	*madencilik ve taşocakçılığı yatırımları (1 inci grup madenler, mıcır, rödovanslı madencilik hariç)	500 Bin TL
		15	*gıda ürünleri ve içecek imalatı (Ek 4 de yer alan teşvik edilmeyecek konular ile dip not 6'da belirtilen ve genel teşvik sisteminden yararlanacak konular hariç)	1 Milyon TL
		0121	*entegre hayvancılık yatırımları (entegre damızlık hayvancılık yatırımları dahil)	süt inekçiliği entegre tesislerinde 300 büyük baş,
				büyük baş besicilik entegre tesislerinde 500 büyük baş/dönem
				süt ve et yönlü küçük baş entegre tesislerinde 1000 küçük baş/dönem
				kanatlı entegre tesislerinde 200.000 adet/dönem
		17	*tekstil ürünleri imalatı (Dip not 8'de belirtilen konular hariç)	tekstilin aprelenmesi yatırımları için 15 Milyon TL, diğer yatırım konularında 500 Bin TL
		18	*giyim eşyası imalatı	500 Bin TL
		19	*derinin tabaklanması ve işlenmesi	500 Bin TL
			*akıllı çok fonksiyonlu teknik tekstil	500 Bin TL
		2010.0.02.55, 2021,	*döşemelik parke, kaplama, kontrplak, yonga levha, sunta, mdf vb. plakaların imalatı	2 Milyon TL
		2519 ve 2520	*plastik ve kauçuk ürünleri imalatı (iç	2 Milyon TL

			ve dış lastik imalatı hariç)	
		26 (2610.2.03.01, 2693.2, 2694.1, 2695.3, 2695.4 hariç)	*metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı (çok katlı yalıtım camları, kiremit, briket, tuğla, çimento, hazır beton ve harç hariç)	500 Bin TL
		28	*metal eşya	2 Milyon TL
		2921	*tarım makineleri imalatı	2 Milyon TL
		32	*radyo, televizyon, haberleşme teçhizatı ve cihazları imalatı	2 Milyon TL
		361	*mobilya imalatı (sadece metal ve plastikten imal edilenler hariç)	2 Milyon TL
		5510.1.01, 5510.2.01, 5510.5.02, 5510.5.04	*oteller	3 yıldız ve üzeri
		5510.3.01	*öğrenci yurtları	100 öğrenci
		6302.0.01	*soğuk hava deposu hizmetleri	500 metrekare
		6302.0.03	*lisanslı depoculuk	1 Milyon TL
		80 (809 hariç)	*eğitim hizmetleri (yetişkinlerin eğitilmesi ve diğer eğitim faaliyetleri hariç)	500 Bin TL
		8511.0, 8511.0.01-05, 8511.0.99, 8531.0.01-03	*hastane yatırımı, huzur evi	100 kişilik huzur evi
			*tehlikeli atık geri kazanım ve bertaraf tesisleri	
4.BÖLGE	TRC2 (Şanlıurfa, Diyarbakır)	11-12-13-14	*madencilik ve taşocakçılığı yatırımları (1 inci grup madenler, mıcır, rödovanslı madencilik hariç)	500 Bin TL
		15	*gıda ürünleri ve içecek imalatı (Ek 4 de yer alan teşvik edilmeyecek konular ile dip not 6'da belirtilen ve genel teşvik sisteminden yararlanacak konular hariç)	1 Milyon TL
		0121	*entegre hayvancılık	süt inekçiliği entegre tesislerinde 300 büyük

		yatırımları (entegre damızlık hayvancılık yatırımları dahil)	baş,
			büyük baş besicilik entegre tesislerinde 500 büyük baş/dönem
			süt ve et yönlü küçük baş entegre tesislerinde 1000 küçük baş/dönem
			kanatlı entegre tesislerinde 200.000 adet/dönem
		*seracılık	10 dekar
	0500.0.04	*su ürünleri yetiştiriciliği	500 Bin TL
	17	*tekstil ürünleri imalatı (Dip not 8'de belirtilen konular hariç)	tekstilin aprelenmesi yatırımları için 15 Milyon TL, diğer yatırım konularında 500 Bin TL
	18	*giyim eşyası imalatı	500 Bin TL
	19	*derinin tabaklanması ve işlenmesi	500 Bin TL
		*akıllı çok fonksiyonlu teknik tekstil	500 Bin TL
	2010.0.02.55, 2021,	*döşemelik parke, kaplama, kontrplak, yonga levha, sunta, mdf vb. plakaların imalatı	2 Milyon TL
	24	*kimyasal madde ve ürünlerin imalatı	2 Milyon TL
	26 (2610.2.03.01, 2693.2, 2694.1, 2695.3, 2695.4 hariç)	*metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı (çok katlı yalıtım camları, kiremit, briket, tuğla, çimento, hazır beton ve harç hariç)	500 Bin TL
	28	*metal eşya	2 Milyon TL
	29	*makine ve teçhizat imalatı	2 Milyon TL
	31	*elektrikli makine ve cihazları imalatı	2 Milyon TL
	32	*radyo, televizyon, haberleşme teçhizatı ve cihazları imalatı	2 Milyon TL
	33 (333 hariç)	*tbbi aletler hassas ve optik aletler imalatı (saat hariç)	2 Milyon TL
	3591 ve 3592	*motosiklet ve bisiklet üretimi	500 Bin TL
	361	*mobilya imalatı	2 Milyon TL

			(sadece metal ve plastikten imal edilenler hariç)	
		5510.1.01, 5510.2.01, 5510.5.02, 5510.5.04	*oteller	3 yıldız ve üzeri
		5510.3.01	*öğrenci yurtları	100 öğrenci
		6302.0.01	*soğuk hava deposu hizmetleri	500 metrekare
		6302.0.03	*lisanslı depoculuk	1 Milyon TL
		80 (809 hariç)	*eğitim hizmetleri (yetişkinlerin eğitilmesi ve diğer eğitim faaliyetleri hariç)	500 Bin TL
		8511.0, 8511.0.01-05, 8511.0.99, 8531.0.01-03	*hastane yatırımı, huzur evi	100 kişilik huzur evi
			*tehlikeli atık geri kazanım ve bertaraf tesisleri	
4.BÖLGE	TRC3 (Mardin, Batman, Şırnak,Siirt)	11-12-13-14	*madencilik ve taşocakçılığı yatırımları (1 inci grup madenler, mıcır, rödovanslı madencilik hariç)	500 Bin TL
		15	*gıda ürünleri ve içecek imalatı (Ek 4 de yer alan teşvik edilmeyecek konular ile dip not 6'da belirtilen ve genel teşvik sisteminden yararlanacak konular hariç)	1 Milyon TL
		0121	*entegre hayvancılık yatırımları (entegre damızlık hayvancılık yatırımları dahil)	süt inekçiliği entegre tesislerinde 300 büyük baş,
				büyük baş besicilik entegre tesislerinde 500 büyük baş/dönem
				süt ve et yönlü küçük baş entegre tesislerinde 1000 küçük baş/dönem
				kanatlı entegre tesislerinde 200.000 adet/dönem
			*seracılık	10 dekar
		17	*tekstil ürünleri imalatı (Dip not 8'de belirtilen konular hariç)	tekstilin aprenmesi yatırımları için 15 Milyon TL, diğer yatırım konularında 500

			Bin TL	
		18	*giyim eşyası imalatı	500 Bin TL
		19	*derinin tabaklanması ve işlenmesi	500 Bin TL
		2010.0.02.55, 2021,	*döşemelik parke, kaplama, kontrplak, yonga levha, sunta, mdf vb. plakaların imalatı	2 Milyon TL
			*akıllı çok fonksiyonlu teknik tekstil	500 Bin TL
		2519 ve 2520	*plastik ve kauçuk ürünleri imalatı (iç ve dış lastik imalatı hariç)	2 Milyon TL
		26 (2610.2.03.01, 2693.2, 2694.1, 2695.3, 2695.4 hariç)	*metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı (çok katlı yalıtım camları, kiremit, briket, tuğla, çimento, hazır beton ve harç hariç)	500 Bin TL
		28	*metal eşya	2 Milyon TL
		361	*mobilya imalatı (sadece metal ve plastikten imal edilenler hariç)	2 Milyon TL
		5510.1.01, 5510.2.01, 5510.5.02, 5510.5.04	*oteller	3 yıldız ve üzeri
		5510.3.01	*öğrenci yurtları	100 öğrenci
		6302.0.01	*soğuk hava deposu hizmetleri	500 metrekare
		6302.0.03	*lisanslı depoculuk	1 Milyon TL
		80 (809 hariç)	*eğitim hizmetleri (yetişkinlerin eğitilmesi ve diğer eğitim faaliyetleri hariç)	500 Bin TL
		8511.0, 8511.0.01-05, 8511.0.99, 8531.0.01-03	*hastane yatırımı, huzur evi	100 kişilik huzur evi
			*tehlikeli atık geri kazanım ve bertaraf tesisleri	
4.BÖLGE	TR22(Bozcaada ve Gökçeada İlçeleri)	11-12-13-14	*madencilik ve taşocakçılığı yatırımları (1 inci grup madenler, mıcır, rödovanslı madencilik hariç)	500 Bin TL

		15	*gıda ürünleri ve içecek imalatı (Ek 4 de yer alan teşvik edilmeyecek konular ile dip not 6'da belirtilen ve genel teşvik sisteminden yararlanacak konular hariç)	1 Milyon TL
		0121	*entegre hayvancılık yatırımları (entegre damızlık hayvancılık yatırımları dahil)	süt inekçiliği entegre tesislerinde 300 büyük baş,
				büyük baş besicilik entegre tesislerinde 500 büyük baş/dönem
				süt ve et yönlü küçük baş entegre tesislerinde 1000 küçük baş/dönem
				kanatlı entegre tesislerinde 200.000 adet/dönem
			*seracılık	10 dekar
		0500.0.04	*su ürünleri yetiştiriciliği	500 Bin TL
		5510.1.01, 5510.2.01, 5510.5.02	*oteller	3 yıldız ve üzeri
		6302.0.01	*soğuk hava deposu hizmetleri	500 metrekare
		6302.0.03	*lisanslı depoculuk	1 Milyon TL
		80 (809 hariç)	*eğitim hizmetleri (yetişkinlerin eğitilmesi ve diğer eğitim faaliyetleri hariç)	500 Bin TL
		8511.0, 8511.0.01-05, 8511.0.99, 8531.0.01-03	*hastane yatırımı, huzur evi	100 kişilik huzur evi

DİP NOTLAR:1- İstanbul hariç olmak üzere, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı tarafından İhtisas Organize Sanayi Bölgesi oluşturulan yatırım konuları, ilgili bölgede seçilmiş sektörler arasında yer almasa dahi, bölgede uygulanan desteklerden yararlanır.

2- Denizyolu ile yük ve/veya yolcu taşımacılığına yönelik yatırımlar İkinci Bölgede uygulanan desteklerden, havayolu ile yük ve/veya yolcu taşımacılığına yönelik yatırımlar Birinci Bölgede uygulanan desteklerden yararlanır. Havayolu taksi işletmeciliği yatırımları teşvik edilmez.

3- Özel sektör tarafından yapılacak şehirler arası yük ve/veya yolcu taşımacılığına yönelik demiryolu yatırımları ile şehir içi yük taşımacılığına yönelik demiryolu yatırımları tüm bölgelerde teşvik edilir. Birden fazla bölgede taşımacılık yapılması durumunda vagon teminine yönelik harcamalar faaliyet gösterilen alanda gelişmişlik düzeyi en düşük olan bölgenin desteklerinden faydalanır.

4- Jeotermal enerji ile veya enerji santralleri atık ısı ile konut ısıtma/soğutma yatırımları bulunduğu bölgede uygulanan desteklerden yararlanır.

5- Avrupa Kömür-Çelik Topluluğu Anlaşması kapsamına giren yatırımlar desteklerden yararlanamaz.

6- Gıda Ürünleri ve İçecek İmalatı yatırımlarından; "pirinç, bulgur, ev hayvanları için hazır yem, balık unu, balık yağı, balık yemi, ekmekek, kek, gofret, rakı ve bira" üretimine yönelik komple yeni ve tevsi yatırımları, "kuru yemiş, turşu, linter pamuğu, çay ve fındık" üretimine yönelik komple yeni ve tevsi yatırımlar, "hazır çorba ve et suları ve müstahzarları üretimleri ile tahıl ve baklagil tasnif ve ambalajlanması" yatırımları bölgesel ve sektörel desteklerden yararlanamaz.

7- Derinin tabaklanmasına yönelik yatırımlar sadece organize sanayi bölgelerinde teşvik edilir.

8- Tekstil sektöründe ;

- kütü pamuk işleme yatırımları teşvik edilmez.
- sentetik elyaf ve sentetik iplik üretimine yönelik komple yeni,tevsi, entegrasyon cinsindeki yatırımlar teşvik edilmez.
- iplik ve dokuma (yün ipliği, akıllı ve çok fonksiyonlu teknik tekstil, halı, tafting, dokunmamış-örülmemiş kumaş, çuval hariç) konularında sadece modernizasyon cinsindeki yatırımlar teşvik edilir.

EK-3		
BÜYÜK ÖLÇEKLİ YATIRIMLAR*		
Sıra No	Sektör	50 Milyon TL'nin Üzerindeki Asgari Sabit Yatırım Tutarları (Milyon TL)
1	Kimyasal Madde ve Ürünlerin İmalatı	
1-a	Ana Kimyasal Maddelerin İmalatı	1000
1-b	Diğer Kimyasal Ürünlerin İmalatı	300
2	Rafine Edilmiş Petrol Ürünleri İmalatı	1000
3	Transit Boru Hattıyla Taşımacılık Hizmetleri Yatırımları	
4	Motorlu Kara Taşıtlarının İmalatı Yatırımları	250
5	Demiryolu ve Tramvay Lokomotifleri ve/veya Vagon İmalatı Yatırımları	
6	Liman ve Liman Hizmetleri Yatırımları	250
7	Elektronik Sanayi Yatırımları	
7-a	LCD/Plazma Üretimi Yatırımları	1000
7-b	Modül Panel Üretimi Yatırımları	150
7-c	Lazer Televizyon, Üç Boyutlu Televizyon ve OLED Televizyonlar ve benzeri Televizyon Üretimi Yatırımları	
7-d	Diğer Elektronik Sektörü Yatırımları	
8	Tıbbi Alet, Hassas ve Optik Aletler İmalatı Yatırımları	
9	İlaç Üretimi Yatırımları	100
10	Hava ve Uzay Taşıtları İmalatı Yatırımları	
11	Makine İmalat Yatırımları	
12	Madencilik Yatırımları Maden Kanununda belirtilen IV/c grubu metalik madenlerle ilgili nihai metal üretimine yönelik izabe (cevher işleme) tesisleri ile bu tesislere entegre maden üretimine yönelik (istihraç+işleme) yatırımlar (AKÇT kapsamı ürünler hariç).	

(*) 13/06/2006 tarihli ve 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanununun 18/02/2009 tarihli ve 5838 sayılı Kanunun 9 uncu maddesi ile değişik 32/A maddesinde belirtilen 50 Milyon Türk Lirasının üzerindeki yatırımlar (<http://www.hazine.gov.tr>).

EK-4 GENEL TEŞVİK SİSTEMİNDEN

TEŞVİK EDİLMEYECEK VEYA TEŞVİKİ BELİRLİ ŞARTLARA BAĞLI YATIRIM KONULARI:

I - TEŞVİK EDİLMEYECEK YATIRIMLAR

A. TARIM VE TARIMSAL SANAYİ

1. Öğütülmüş tahıl ürünleri, nişasta ve nişastalı ürünler ve hazır hayvan yemleri imalatı (pirinç, bulgur, ev hayvanları için hazır yemler, balık yemi ve entegre hayvancılık yatırımları içerisindeki yem üretimi hariç)
2. Bisküvi,
3. Yufka ve kadayıf,
4. Makarna, irmik, şehriye, kuskus vb ürünler,
5. Dışarıya yemek hizmeti sunan işletmeler (hazır yemek),
6. Küp şeker,
7. Bitkisel üretim (seracılık, kültür mantarı yetiştiriciliği ve entegre hayvancılık yatırımları içerisindeki yem bitkileri yetiştiriciliği hariç),
8. Bölgesel yatırımlar kapsamında teşvik edilecek entegre hayvancılık yatırımları ve şartlı desteklenecek hayvancılık yatırımları dışındaki hayvancılık yatırımları,

B. İMALAT VE MADENCİLİK YATIRIMLARI

- 1- 1/8/1996 tarihli ve 22714 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren “Türkiye Cumhuriyeti ve Avrupa Kömür Çelik Topluluğu Arasında Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğunu Kuran Andlaşmanın Yetki Alanına Giren Ürünlerin Ticareti ile İlgili Anlaşma” Eki ürün listesinde yer alan ürünlerin üretimine yönelik yatırımlar,
- 2- Tuğla ve kiremit üretimine yönelik modernizasyon cinsi dışındaki yatırımlar,
- 3- Kamu kurum ve kuruluşları ile yapılanlar da dahil olmak üzere rödovanslı madencilik yatırımları,

4- Kütllü pamuk işleme yatırımları,

5- Sentetik elyaf ve sentetik iplik üretimine yönelik komple yeni, tevsi ve entegrasyon cinsindeki yatırımlar,

6- İplik ve dokuma (yün ipliği, akıllı ve çok fonksiyonlu teknik tekstil, halı, tafting, dokunmamış ve örülmemiş kumaş, çuval hariç) konularında modernizasyon yatırımları haricindeki yatırımlar.

C. HİZMETLER SEKTÖRÜ

1- Okul öncesi eğitim, ilköğretim, lise, yüksekokul, üniversite, yükseköğretim ve teknik ve mesleki öğretim dışında kalan eğitim yatırımları ile yetişkinlerin eğitime yönelik (kurslar, dersaneler vb) yatırımlar,

2- Hastane yatırımları, tıp merkezleri, diyaliz merkezleri, tahlil laboratuvarları ve manyetik görüntüleme merkezleri dışında kalan sağlık yatırımları,

3- Oteller, tatil köyleri, apart oteller, dağ (yayla) evleri dışında kalan turizm konaklama tesisleri,

4- Ulusal çapta yayım yapan günlük gazete basım hizmetleri, televizyon ve radyo yayıncılığı dışındaki basın ve yayın yatırımları,

5- Kayıt amaçlı stüdyo yatırımları

6- Konut üretimi ve müteahhitlik hizmetleri yatırımları,

7- Yolcu ve yük taşımacılığına yönelik otobüs ile çekici ve treyler yatırımları (Belediyelerin yapacakları yatırımlar hariç),

8- Hipermarket, ticaret merkezi, alışveriş merkezi ve otopark yatırımları dahil toptan ve perakende ticarete yönelik yatırımlar,

9- Kara taşıtları bakım, onarım ve servis istasyonu yatırımları,

10- Petrol ürünleri (LPG dahil) dağıtım yatırımları, akaryakıt istasyonu yatırımları

11- Karayolları dinlenme tesisi yatırımları,

12- Lokantalar,

- 13- Yat ithali yatırımları,
- 14- Taşıt kiralama yatırımları,
- 15- Çamaşırhane ve halı yıkama yatırımları,
- 16- Sınai üretim tesisleri ile altyapı yatırımlarının otomasyonu dışında yapılacak diğer otomasyon yatırımları,
- 17- Yazılım ve ar-ge faaliyetleri hariç olmak üzere gayri menkul kiralama ve iş faaliyetleri,
- 18- Finansal kiralama faaliyetleri hariç olmak üzere mali aracı kuruluşların yatırımları,
- 19- Gösteri merkezi yatırımları,
- 20- Kapalı alanı 500 m²'nin altında olan soğuk hava deposu yatırımları

II -TEŞVİKİ BELİRLİ ŞARTLARA BAĞLI YATIRIM KONULARI

A. TARIM VE TARIMSAL SANAYİ

- 1- Süt inekçiliği yatırımlarında asgari 150 büyükbaş süt inekçiliği ve süt mamulleri üretimi başlangıç olmak kaydıyla, yem ünitesi ve/veya soğuk hava deposu ile entegre olması şartı aranır.
- 2- Besicilik yatırımlarında asgari 150 büyükbaş/dönem besicilik ve kesimhane başlangıç olmak üzere, soğuk hava deposu ve/veya yem ünitesi ve/veya et mamülleri üretimi ile entegre olması şartı aranır.

B. HİZMETLER SEKTÖRÜ

- 1- Ulaştırma Bakanlığında alınmış L2 belgesini haiz, bir veya birkaç yerde gümrükleme ve sigortacılık hizmetlerinin de sunulduğu antrepo, elleçleme-paketleme ve otomasyon hizmetlerini birlikte içeren, asgari toplam kapalı alanı 10.000 m² olan, ulusal ve/veya uluslararası yük taşımacılığına yönelik araçları içerebilen entegre lojistik yatırımları için teşvik belgesi düzenlenebilir.

2- Boru hattıyla taşımacılık, petrol ve doğalgaz ürünleri, dolun ve depolama tesisi yatırımlarında dağıtım araçları ve tüpler hariç olmak üzere, sadece sabit tesise yönelik harcamalar için teşvik belgesi düzenlenebilir.

3- Alışveriş, iş ve/veya ticaret merkezi hüviyetinde olmayan ve müstakil olarak inşa edilen fuar, kongre, sergi ve kültür merkezi yatırımları teşvik belgesine bağlanabilir. Fuar ve sergi merkezlerinde, otopark hariç asgari kapalı alanın 5000 m2, kongre merkezlerinde ise asgari koltuk sayısının 1000 olması şartı aranır.

Kültür yatırımları için Kültür ve Turizm Bakanlığından alınacak kültür yatırımı belgesine istinaden proje bazında yapılacak değerlendirme sonucunda teşvik belgesi düzenlenebilir.

4- Spor tesisi yatırımlarında asgari 10 Milyon TL sabit yatırım şartı aranır.

5- Konteyner kiralama yatırımları hariç olmak üzere karayolu, denizyolu, havayolu ve demiryolundan en az ikisinde kombine taşımacılık yaptığını tevsik eden yatırımcıların gerçekleştirecekleri kara, deniz, hava ve demiryolu kombine konteyner taşımacılığı yatırımları için teşvik belgesi düzenlenebilir.

6- Havaalanı yer hizmeti yatırımlarında teşvik belgesi kapsamına trafiğe çıkmayan ve sadece apronda kullanılan motorlu taşıtlar dahil edilebilir. Binek otomobilleri proje kapsamına dahil edilmez.

7- Havayolu işletmeciliği ve kargo taşımacılığı yatırımlarında temin edilecek uçaklarda birim başına asgari kapasitenin 100 koltuk, kargo uçaklarında ise asgari kargo kapasitesinin 30.000 kg. olması şartı aranır. Faaliyet konusu bizatihi havayolu işletmeciliği ve/veya kargo taşımacılığı olan yatırımlar dışında genel amaçlı ve hava taksi işletmeciliği amaçlı yatırımlar için teşvik belgesi düzenlenmez.

8- Uydu, telsiz, kablo vb iletişim ortamlarından gelen haberleşme, radyo, televizyon ve veri sinyallerini birleştirip tek bir paket halinde nihai tüketiciye iletimini sağlayan hizmet yatırımları proje bazında değerlendirilerek teşvik belgesine bağlanabilir. Ancak nihai hizmeti alanlar tarafından kullanılan yatırım malları destek unsurlarından faydalandırılmaz.

9- Gümrük kapılarında yap-işlet veya yap-işlet-devret modeli ile gerçekleştirecek, yerli ve yabancılara hizmet sağlamaya yönelik gümrük muhafaza kontrol ünitelerini de ihtiva eden tesislere yönelik yatırımlar için teşvik belgesi düzenlenebilir.

10- Altyapı yatırımları proje bazında değerlendirilerek uygun görülenleri teşvik belgesine bağlanabilir.

11- Kamu kurum ve kuruluşları, belediyeler, il özel idareleri, birlik, kooperatif vb. kuruluşların görev alanlarına yönelik olarak yapacakları yatırımlar proje bazında değerlendirilerek teşvik belgesi düzenlenebilir (<http://www.hazine.gov.tr>).

ÖZGEÇMİŞ

Deniz ÇEVİKER, 1978 yılında Sakarya’ da doğdu. İlk, Orta, Lise ve Üniversite eğitimini Sakarya’da tamamladı. 2000 yılında Sakarya Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümünü Bitirdi. Eşinin görevi dolayısıyla Bursa’ya yerleşti ve burada özel şirketlerde çalıştı. Daha sonra Sakarya’ya dönerek 2008 yılında Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Muhasebe – Finansman Bilim Dalı yüksek Lisans Programına girdi.

ÇEVİKER, evli ve bir çocuk annesi olup, İngilizce bilmektedir.